

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Lenka Pinkavová

Hostitelská péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou
v Moravskoslezském a Olomouckém kraji

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Martin Dominik Polínek, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18. 4. 2017

.....

Lenka Pinkavová

Děkuji Mgr. Martinu Dominiku Polínkovi, Ph.D., za odborné vedení práce a poskytování rad. Také děkuji všem pracovníkům dětských domovů a hostitelským rodinám, kteří se zúčastnili výzkumu, a mé rodině a kolegům z práce za podporu.

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Sociálně-právní ochrana dětí.....	9
1. 1 Listina základních práv a svobod.....	9
1. 2 Úmluva o právech dítěte	10
1. 3 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	11
1. 3. 1 Hostitelská péče a zákon o sociálně-právní ochraně dětí.....	14
2 Náhradní výchova	16
2. 1 Ústavní péče.....	16
2. 1. 1 Ústavní výchova.....	16
2. 1. 2 Ochranná výchova.....	17
2. 1. 3 Zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	17
2. 2 Náhradní rodinná péče	19
2. 2. 1 Svěření dítěte do péče jiné osoby.....	20
2. 2. 2 Pěstounská péče	20
2. 2. 3 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	22
2. 2. 4 Poručenství s péčí.....	23
2. 2. 5 Osvojení	23
3 Dítě s nařízenou ústavní výchovou	25
3. 1 Psychická deprivace.....	25
3. 1. 1 Základní psychické potřeby	25
3. 1. 2 Dělení psychické deprivace na podkladě psychických potřeb.....	27
3. 2 Vztahová vazba a její patologie	29
3. 2. 1 Vývoj vztahové vazby.....	30
3. 2. 2 Klasifikace vztahové vazby u dětí	31
3. 2. 3 Poruchy vztahové vazby	31

3.3	Syndrom CAN	34
3.4	Výchovné problémy a poruchy chování	36
3.4.1	Rizikové chování	36
3.4.2	Problémové chování.....	37
3.4.3	Poruchy chování	38
4	Hostitelská péče	39
4.1	Pojem hostitelská péče	39
4.2	Dělení hostitelské péče	40
4.3	Vhodní žadatelé o hostitelskou péči	41
4.4	Děti v hostitelské péči.....	42
4.4.1	Děti vhodné pro hostitelskou péči.....	42
4.4.2	Budování vztahu mezi dítětem a hostitelskou rodinou	42
4.4.3	Vztah hostitelů k biologické rodině dítěte	43
4.5	Rizika hostitelské péče.....	43
4.6	Organizace Děti patří domů, z. s.....	45
	PRAKTICKÁ ČÁST	47
5	Hostitelská péče u dětí s nařízenou ustavní výchovou	48
5.1	Cíle výzkumu	48
5.1.1	Výzkumné otázky	48
5.2	Výzkumný soubor.....	50
6	Metodologie výzkumu	51
6.1	Realizace výzkumu	51
6.2	Metodika rozhovoru.....	52
6.3	Metodika zpracování a analýzy dat	53
7	Interpretace výsledků výzkumu.....	54
7.1	Pracovníci dětského domova	54
7.2	Hostitelské rodiny	61

7.3	Srovnání výsledků a závěr výzkumu	63
7.3.1	Interpretace výsledků	64
7.3.2	Závěr výzkumu	64
8	Osobní zkušenost autorky s hostitelskou péčí	67
9	Diskuze a doporučení pro praxi.....	69
	Závěr	70
	Seznam literatury a zdrojů	72
	Seznam zkratk	77
	Seznam příloh a obrázků	78

Úvod

Hostitelská péče, která je tématem této diplomové práce, se dětem s nařízenou ústavní výchovou poskytuje už mnoho let. Začalo to tím, že si dítě brali na víkendy vychovatelé a postupně se to rozšířilo i na lidi z okolí. Ačkoliv se tento institut neustále rozšiřuje, je pro laickou veřejnost, i pro některé odborníky, stále velkou neznámou. Motivací k napsání této práce je autorčina osobní zkušenost s hostitelskou péčí a pohled na ní ze dvou stran - ze strany hostitelské rodiny a později i vychovatelky v dětském domově. Jako hostitelka autorka ví, že je těžké dítěti odmítnout jeho přání a nesplnit mu ho, ale z pohledu vychovatelky vidí, že děti, které od hostitelské rodiny dostávají neustále nové a nové věci si toho neváží a nemá to žádný výchovný účinek. Z tohoto důvodu nás zajímalo, jaké jsou názory na hostitelskou péči a zda se liší podle toho, v jaké funkci člověk je.

Hostitelská péče se poskytuje volně, neexistuje její zákonná úprava a její poskytování se nemusí řídit přesnou metodikou. Cílem této práce je zjistit a srovnat názory na hostitelskou péči u pracovníků dětského domova a přímo mezi hostitelskými rodinami, konkrétně v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Účelem našeho výzkumu je zjistit, zda je vhodné, aby hostitelská péče i nadále pokračovala ve formě, v jaké se poskytuje dnes nebo je třeba ji upravit, případně, pokud by podle respondentů negativně ovlivňovala vývoj dítěte, uvažovat o úplném zrušení tohoto institutu.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část práce se zabývá sociálně právní ochranou dětí, která se nejvíce týká právě dětí s nařízenou ústavní výchovou a tedy i dětí v hostitelské péči. V první kapitole jsou popsány právní normy, které zavazují stát zajišťovat ochranu ohroženým dětem a konkrétní zákon, podle kterého se ochrana poskytuje, zákon O sociálně-právní ochraně dětí.

Děti, které mají nařízenou ústavní výchovu, nemůžou z různých důvodů vyrůstat ve své biologické rodině. Jaké jsou možnosti náhradní výchovy pro tyto děti, popisuje druhá kapitola. V části o náhradní výchově se pro ucelený pohled na tuto problematiku nevěnujeme pouze ústavní péči, která přímo souvisí s poskytováním hostitelské péče, ale také druhé variantě náhradní výchovy, a to náhradní rodinné péči.

Další část práce je věnována dětem vyrůstajícím v ústavní výchově. Tyto děti i přesto, že se na první pohled od ostatních vůbec neliší, mají svá specifika. Jejich životní cesta byla, ve většině případů, plná nezdarů a stabilního prostředí se jim dostalo až v dětském domově. Život v nepodnětném a nevyhovujícím rodinném prostředí nechává na dětech následky ve formě psychické deprivace. Častý nezáměr rodičů jim nedovolí vytvořit si správnou vztahovou vazbu, která je potřebná pro utváření budoucích vztahů. Psychickou deprivaci i patologii vztahové vazby popisuje třetí kapitola, která se dále věnuje syndromu CAN a výchovným problémům, se kterými se můžeme u těchto dětí setkat. Pro bližší představu životních osudů dětí s nařízenou ústavní výchovou jsou jako příloha zařazeny i čtyři kazuistiky.

Čtvrtá kapitola se zabývá již konkrétně hostitelskou péčí. Vysvětluje, co to hostitelská péče je, jak se dělí a popisuje vhodné žadatele o hostitelskou péči. Velká část této kapitoly je věnována především dětem. Odpovídá na otázku, jaké dítě je vhodné do hostitelské péče a popisuje vytváření vztahů mezi hostiteli a dětmi. V závěru této kapitoly je zmínka o organizaci Děti patří domů, z.s., která se jako jedna z mála věnuje propagaci a metodice hostitelské péče.

1 Sociálně-právní ochrana dětí

Pojem hostitelská péče nenajdeme v žádném zákoně. Chceme-li vymezit její právní rámec, zaměříme se na zákony, které se zabývají dětmi a jejich ochranou. Zajišťovat ochranu ohroženým dětem se Česká republika zavázala přijetím **Listiny základních práv a svobod**. Tato právní norma byla u nás vyhlášena jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb. a později novelizována ústavním zákonem č. 162/1998 Sb. Dalším dokumentem zavazující stát zabývat se ohroženými dětmi je **Úmluva o právech dítěte**, kterou Česká republika ratifikovala v lednu 1991. Blíže se o obou dokumentech zmiňujeme v následujících podkapitolách.

1.1 Listina základních práv a svobod

Podle Listiny základních práv a svobod je každý způsobilý mít práva a každý má právo na život, který je hoděn ochrany už před narozením. Listina nepřipouští trest smrti, mučení ani jiné nelidské nebo ponižující zacházení s člověkem a zaručuje svobodu člověka. Mimo jiné je zde zmíněna i svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání nebo svoboda projevu a právo na informace. Svoboda člověka smí být omezena pouze v případech stanovených zákonem. Neméně důležité je právo zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života, nebo před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním či jiným zneužíváním údajů o své osobě. Nikomu nesmí být na újmu příslušnost k jiné národnostní nebo etnické menšině (Usnesení č.2/1993 Sb.).

K problematice ochrany ohrožených dětí se vztahuje také právo na bezplatné vzdělání na základních a středních školách a na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu. Nikdo nesmí zabránit dítěti chodit do školy. Podle čl. 29 Listiny základních práv a svobod mají ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky. Neměli bychom zapomenout zmínit ani právo na ochranu zdraví a na základě veřejného pojištění i právo na bezplatnou zdravotní péči. Článkem 2 Česká republika konkrétně zaručuje zvláštní ochranu dětí a mladistvých. Podle bodu 4, článku 32 mají děti právo na **rodičovskou výchovu** a péči. **Odloučeny od rodičů můžou být pouze, pokud tak rozhodne soud na základě zákona** (Usnesení č.2/1993 Sb.).

1.2 Úmluva o právech dítěte

Úmluvu o právech dítěte najdeme jako Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. Státy, které přijaly Úmluvu o právech dítěte, se zavazují respektovat a zabezpečit práva každému dítěti bez jakékoli diskriminace. Podle článku 3, této úmluvy, musí být zájem dítěte na prvním místě při každé činnosti, která se dítěte týká. Státy jsou povinny zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho (Sdělení č. 104/1991 Sb.). Blaho dítěte je i jedním z nejdůležitějších hledisek zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, kde se o něm zmiňuje § 5 takto: *„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“*

I Úmluva o právech dítěte znovu zdůrazňuje právo na život. Státy by se měly snažit zabezpečovat zachování života a rozvoj dítěte. Pokud je to možné, má dítě právo znát své rodiče a právo na jejich péči. V případě, že rodiče žijí odděleně, musí soud rozhodnout o místě pobytu dítěte. V tomto případě má dítě právo udržovat osobní kontakty s oběma rodiči, pokud to není v rozporu s jeho zájmy. Dítě nesmí být od svých rodičů odděleno proti jejich vůli, pokud tak nerozhodne soud. Soud tak rozhodne pouze v případě, že oddělení je v zájmu dítěte, například u zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči. Státy jsou totiž podle Úmluvy o právech dítěte povinny učinit potřebná opatření k ochraně dětí před tělesným nebo duševním násilím, urážením, zneužíváním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním a jiným nedbalým zacházením či trýzněním. **Dítě, které je dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí má právo na zvláštní ochranu státu a stát mu musí zajistit náhradní péči** (Sdělení č. 104/1991 Sb.).

Dítě má právo na vlastní názor, a pokud je schopno ho formulovat, má také právo ho svobodně vyjádřit ve všech záležitostech, které se ho týkají. Názoru dítěte se musí věnovat dostatečná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni (Sdělení č. 104/1991 Sb.).

Úmluva o právech dítěte nezapomíná ani na děti s postižením, o kterých se zmiňuje v článku 23. Duševně nebo tělesně postižené děti mají právo požívat plného a řádného života v důstojných podmínkách, které podporují sebedůvěru. Postižené dítě má nárok na zvláštní péči. Úmluva se také znovu zmiňuje o právu na vzdělání a právu na příslušnost k etnické, náboženské nebo jazykové menšině. Nesmíme zapomenout také na právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti, které odpovídají jeho věku a zákaz

využívání dětí k práci, která je nepřiměřená jejich věku a zabraňuje vzdělávání (Sdělení č. 104/1991 Sb.).

V neposlední řadě se Úmluva o právech dítěte zabývá i trestnými činy a tresty. Osobě mladší osmnácti let nesmí být uložen trest smrti, ani trest odnětí svobody na doživotí. Jakékoliv zbavení svobody dítěte musí být vždy v souladu se zákonem a použito pouze v krajních případech a to na co nejkratší dobu. V případě odnětí svobody musí být dítě umístěno odděleně od dospělých a má právo na styk se svou rodinou. S dítětem jakkoliv obžalovaným se musí nadále pracovat a snažit se o znovu začlenění a zapojení do společnosti (Sdělení č. 104/1991 Sb.).

1.3 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Hostitelská péče, která je tématem této diplomové práce, probíhá u dětí z dětského domova. Děťmi vyrůstajícími v dětských domovech, ale nejen jimi, se zabývá zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen O sociálně-právní ochraně dětí). Zákon byl naposledy novelizován novelou č. 298/2016 Sb., která je v účinnosti od 19. 9. 2016.

Podle tohoto zákona se sociálně-právní ochranou dětí rozumí ochrana jejich práva na příznivý život a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte a jeho jmění, dále působení, které směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny, nebo případně zajištění náhradního rodinného prostředí pro děti, které nemůžou být trvale nebo dočasně vychovávány ve vlastní rodině (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Mezi náhradní rodinné prostředí můžeme zařadit náhradní rodinnou péči, do které patří svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, osvojení a poručenství. Další variantou náhradního rodinného prostředí je ústavní výchova. Podrobněji jsou tyto pojmy popsány ve 2. kapitole. Soud může podle Nového občanského zákoníku, § 971 nařídít dítěti ústavní výchovu „*jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit.*“ K tomuto řešení se přistupuje až v případě, že dříve učiněná opatření nevedla k nápravě a není zde žádná jiná možnost svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Sociálně-právní ochranu zajišťují krajské, obecní nebo újezdni úřady, dále také obecní úřady obcí s rozšířenou působností, ministerstvo práce a sociálních věcí, úřad práce České republiky a úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, který je zřízen zákonem O sociálně-právní ochraně dětí. Sociálně-právní ochranu zajišťují také obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, které jsou pověřeny tímto výkonem (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Nejdůležitějším hlediskem tohoto zákone je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Rozhodující pro určení, zda dítě potřebuje ochranu, je § 6, který sděluje, jakým dětem je třeba věnovat zvláštní pozornost orgánů. Jedná se o děti, jejichž rodiče zemřeli, nebo neplní či nedostatečně plní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Jde také o děti v péči jiné osoby, která je odpovědná za jejich výchovu, ale neplní povinnosti vyplývající ze svěřeni dítěte do jejich péče. Dále jsou zde zmíněny děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, zanedbávají školní docházku, děti ohroženy závislostí, živící se prostitucí, děti, které spáchaly trestný čin nebo jinak ohrožují svůj další příznivý vývoj nebo občanské soužití. Patří sem i děti, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu a děti, děti na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost a mravní vývoj nebo je zde podezření ze spáchání takového trestného činu. V neposlední řadě zde řadíme i děti, které jsou na základě žádosti rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu opakovaně umísťovány do zařízení zajišťující nepřetržitou péči, nebo zde pobývají déle než 6 měsíců a děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami. Zákon nezapomíná ani na děti, které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty a na děti, které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu (Zákon č. 359/1999 Sb., § 6).

Je důležité vědět, že každá osoba má oprávnění upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče a oprávnění upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení povinností nebo zneužití práv rodičovské odpovědnosti nebo na jiné okolnosti, které jsou uvedené v § 6 zákona O sociálně-právní ochraně dětí (Zákon č. 359/1999 Sb., § 7). O pomoc může požádat i samotné dítě a to i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Pokud je dítě schopno formulovat své názory, má právo je svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitosti, které se ho týkají a to i bez přítomnosti rodičů. Orgán sociálně-právní ochrany bere v úvahu přání a pocity dítěte (Zákon č. 359/1999 Sb., § 8).

O pomoc orgánu smí požádat i rodič, orgán je vždy povinný tuto pomoc v rozsahu své působnosti poskytnout (Zákon č. 359/1999 Sb., § 9).

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje také na **preventivní a poradenskou** činnost. K **preventivní činnosti** patří například povinnost obecního úřadu vyhledávat děti, u kterých se objevují problémy nebo působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z jejich rodičovské odpovědnosti, projednávat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte, s dítětem probrat nedostatky jeho chování nebo kontrolovat, zda je zamezováno přístupu dětí do prostředí, které pro ně není vhodné a další (Zákon č. 359/1999 Sb., § 10).

K **poradenské činnosti** můžeme zařadit přípravu pěstounů nebo osvojitelů k přijetí dítěte do rodiny. Tuto přípravu a další poradenskou pomoc zajišťuje krajský úřad (Zákon č. 359/1999 Sb., § 11).

Obecní úřad s rozšířenou působností je povinen zpracovávat v případě poskytnutí ochrany dítěti individuální plán ochrany dítěte. Individuální plán ochrany musí být vypracován nejpozději do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností a dozvíme se v něm přijatá opatření. Plán se musí v případech uložení výchovného opatření, nařízení ústavní nebo ochranné výchovy, či svěření dítěte do pěstounské péče nebo jiné formy náhradní výchovy pravidelně aktualizovat (Zákon č. 359/1999 Sb., § 10).

K další činnosti orgánů sociálně-právní ochrany patří ukládání výchovných opatření nebo opatření na ochranu dítěte. Každý orgán sociálně-právní ochrany má jiné pole působnosti. Například obec s rozšířenou působností může dítě, či osoby zodpovědné za výchovu napomenout nebo stanovit dohled nad dítětem. Může jim taky nařídit využívání odborné poradenské pomoci nebo terapii. Větší kompetence má soud. Soud může dítě poslat na 3 měsíce do střediska výchovné péče nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Soudu může obecní úřad obce s rozšířenou působností podávat návrhy. Může podat návrh například na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, na nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy nebo svěření dítěte do pěstounské péče a další (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Orgány sociálně-právní ochrany dětí zprostředkovávají osvojení a pěstounskou péči a vedou k ní evidenci. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí zmiňuje i konkrétní práva a povinnosti pěstounů a zabývá se také příspěvkem na výkon pěstounské péče. Úřady dále sledují výkon ústavní a ochranné výchovy. Mezi povinnosti zaměstnanců obce s rozšířenou

působností patří, mimo jiné, nejméně jednou za 3 měsíce navštívit dítě v ochranné nebo ústavní výchově a jednou za 3 měsíce navštívit jeho rodiče (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Mezi zařízení sociálně-právní ochrany patří, podle § 39 zákona O sociálně-právní ochraně dětí, zařízení odborného poradenství pro péči o děti, zařízení sociálně výchovné činnosti, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a výchovně rekreační tábory pro děti.

1. 3. 1 Hostitelská péče a zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Konkrétně o hostitelské péči se zákon nezmiňuje. Hostitelská péče může probíhat díky § 30 zákona O sociálně-právní ochraně dětí, který se jmenuje *Pobyt dítěte mimo ústav* a zní:

„(1) Ředitel ústavního zařízení může jen po předchozím písemném souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností povolit dítěti, které je v ústavním zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu, pobyt u rodičů, popřípadě jiných fyzických osob, a to nejvýše v rozsahu 30 kalendářních dnů při prvním pobytu u těchto osob. Tato doba, s výjimkou případů, kdy byla na základě rozhodnutí soudu uložena ochranná výchova, může být prodloužena, jde-li o pobyt u těchto osob, na základě písemného souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

(2) Písemný souhlas obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle odstavce 1 musí obsahovat určení osob, u nichž bude dítě pobývat, délku pobytu dítěte mimo ústav, na kterou se souhlas vydává, a místo pobytu dítěte.

(3) Při vydávání písemného souhlasu s pobytem dítěte mimo ústav podle odstavce 1 obecní úřad obce s rozšířenou působností přihlíží zejména k rodinnému a sociálnímu prostředí, v němž bude dítě pobývat, a individuálnímu plánu ochrany dítěte, je-li zpracován. V případě pobytu dítěte u jiných fyzických osob než rodičů, prarodičů nebo sourozenců, posuzuje se jejich bezúhonnost podle § 27 odst. 1 písm. e). Pro účely vydání souhlasu může obecní úřad obce s rozšířenou působností požádat krajský úřad o odborné posouzení fyzické osoby jiné než rodiče, u níž má dítě pobývat. Pro odborné posouzení platí § 27 přiměřeně. Za účelem doložení bezúhonnosti takové osoby si může obecní úřad obce s rozšířenou působností vyžádat podle zvláštního právního předpisu výpis z evidence Rejstříku trestů; o skutečnosti, že si vyžádal výpis z evidence Rejstříku trestů, tuto osobu bez zbytečného odkladu vyrozumí. Žádost o vydání výpisu a výpis z evidence Rejstříku trestů se předávají v elektronické podobě, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(4) Krajský úřad je povinen odborné posouzení jiné fyzické osoby podle odstavce 3 provést.

(5) Je-li místo trvalého pobytu dítěte odlišné od místa trvalého pobytu rodičů nebo jiných fyzických osob, u nichž má dítě pobývat, může obecní úřad obce s rozšířenou působností vydat písemný souhlas podle odstavce 1 jen na základě vyjádření jiného příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností [§ 61 odst. 3 písm. c)].“

Zákon tedy umožňuje pobyt dítěte u jiných fyzických osob a tím umožňuje hostitelskou péči. Pobyt mimo ústav povoluje ředitel na základě souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

2 Náhradní výchova

Děti, kterým je poskytována hostitelská péče, jsou děti, které nemohou vyrůstat se svými biologickými rodiči. Pro děti, které z jakéhokoliv důvodu nemůžou vyrůstat ve své biologické rodině, stát zajišťuje náhradní výchovu, která se uskutečňuje ve dvou formách a to jako náhradní rodinná péče a ústavní péče. Tyto pojmy vysvětlíme v následujících podkapitolách.

2.1 Ústavní péče

V ústavní péči se nacházejí děti s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Kromě těchto dětí se zde nachází také děti s předběžným opatřením nebo děti, které byly soudem nebo rodiči umístěny v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Středisko náhradní rodinné péče, © 2013-2016).

2.1.1 Ústavní výchova

Jak už bylo zmíněno výše, do ústavní péče se dostávají děti s nařízenou ústavní výchovou. Ústavní výchova je „*pojem označující druh náhradní rodinné výchovy podle části rodinného práva nového občanského zákoníku*“ (Michalík in Valenta, 2015, str. 235). O ústavní výchově dítěte může rozhodnout pouze soud a to jen v případě, že k tomu má vážné důvody, mezi které patří například ohrožení nebo narušení výchovy či vývoje dítěte. Soud může nařídit ústavní výchovu i v případě, že rodiče svému dítěti nemohou z vážných důvodů zajistit dostatečnou výchovu. Důvodem k nařízení ústavní výchovy ale nikdy nemohou být pouze nedostatečné bytové nebo majetkové poměry osob zodpovědných za výchovu dítěte. Při výběru náhradní výchovy se vždy dává přednost jakékoliv formě rodinné výchovy před výchovou ústavní (Zákon č. 89/2012 Sb., §971).

Ústavní výchova nemůže být nařízena na déle než tři roky. Pokud ale důvody, pro které byla nařízena, trvají, může se prodloužit. Soud může ústavní výchovu také kdykoliv zrušit a to na základě důkazů, že důvody, kvůli kterým byla nařízena, už nejsou aktuální nebo pokud se pro dítě najde jiná, vhodnější varianta náhradní výchovy (Zákon č. 89/2012 Sb., §972).

Do zařízení pro výkon ústavní výchovy jsou přijímány děti od 3 do 18 let. Soud může prodloužit ústavní výchovu dítěte i do 19 let. Děti, které dosáhli zletilosti v ústavním zařízení, nejsou vyhozeni na ulici, ale můžou zde zůstat až do 26 let, a to pod podmínkou, že se stále

připravují na své budoucí povolání. Pokud tedy zletilá osoba pokračuje ve vzdělávání a chce i nadále zůstat v zařízení, uzavře se zařízením dohodu (Zákon č. 109/2002 Sb.).

2. 1. 2 Ochranná výchova

Děti se do ústavní péče dostávají také v případě, že jim soud uloží ochrannou výchovu. S dítětem v ochranné výchově se hostitelé nesetkávají, ale pro ucelenost tématu o ústavní péči zařazujeme i kapitolu o ochranné výchově.

Ochranná výchova se podle zákona č. 40/2009 Sb. Trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, řadí mezi druhy ochranných opatření a je tedy ukládána za trest. Více je ochranná výchova rozepsaná v zákoně č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen O soudnictví ve věcech mládeže), kde rovněž patří mezi druhy **ochranných opatření**. Kromě ochranné výchovy řadíme mezi ochranné opatření také ochranné léčení, zabezpečovací detenci a zabránění věci. Další opatření, které lze podle tohoto zákona uložit mladistvému jsou **opatření výchovná** (dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou) a **trestní** (obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody odložené na zkušební dobu s dohledem a bez dohledu a nepodmíněné odnětí svobody), (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Podle § 22, odstavce 1 zákona O soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, může soud mladistvému uložit ochrannou výchovu v případě, že o jeho výchovu není dobře postaráno, jeho výchova byla zanedbaná, nebo žije v prostředí, které není dostačující pro náležitou výchovu mladistvého (Zákon č. 218/2003 Sb.).

2. 1. 3 Zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

Mezi zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy řadíme **diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav**. Dětem je zde zajištěno plné zaopatření. Je jim poskytnuto především stravování, ubytování a ošacení. Dětem se mimo jiné hradí také nezbytné léky a zdravotní prostředky, které nejsou hrazeny zdravotní pojišťovnou, učební pomůcky, ostatní náklady na vzdělání a dostávají i kapesné a osobní dary (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je podle Slovníku speciální pedagogiky „jedno ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy“, které zřizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Do diagnostického ústavu jsou umisťovány děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a neměly by zde být déle než 8 týdnů (Michalík in Valenta a kol., 2015, str. 228). Základní organizační jednotkou diagnostického ústavu je výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 4 a nejvíce 8 dětí. Dříve bylo v kompetenci diagnostického ústavu umisťovat, na základě komplexního vyšetření, děti s nařízenou ústavní výchovou do dětských domovů. Od roku 2014 je v jeho kompetenci pouze rozhodovat o dalším umístění dětí s uloženou ochrannou výchovou do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Diagnostický ústav vybírá zařízení pro tyto děti pouze z těch, které patří do jeho územního obvodu a vždy se snaží děti umístit co nejbliže bydlišti jejich rodičů (Zákon č.109/2002 Sb.).

Diagnostický ústav má funkci „*diagnostickou, vzdělávací, terapeutickou, výchovnou a sociální, organizační a koordinační*“ (Kaleja, 2014, str. 71). Organizační funkce diagnostického ústavu spočívá v jeho spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, při umisťování dítěte do zařízení. Pomáhá jim například připravit pro soud zprávu o určení zařízení pro výkon ústavní výchovy (Zákon č.109/2002 Sb.).

Dětský domov

V dětském domově vyrůstají děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Většinou jsou zde přijímány děti od 3 do 18 let, ale zletilí, kteří se stále připravují na zaměstnání, mohou na základě podepsání smlouvy se zařízením, zůstat až do 26 let. Škola není součástí dětského domova, a proto děti docházejí do jiných škol v okolí (Zákon č.109/2002 Sb.; Kaleja, 2014).

V dětském domově je základní organizační jednotkou rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí. Sourozenci se podle zákona O výkonu ústavní výchovy, ve znění pozdějších předpisů, primárně umisťují do stejné rodinné skupiny, pokud k jejich rozdělení není závažný, zejména výchovný důvod (Zákon č.109/2002 Sb.). Rozdělení sourozenců do více rodinných skupin tedy zákon umožňuje, ale dětský domov se díky tomu většinou setkává s negativní reakcí ombudsmana a proto je tato možnost využívána jen málokdy.

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou zajišťuje péči jak dětem s nařízenou ústavní výchovou tak i dětem s uloženou ochrannou výchovou a to zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud chování dítěte i po skončení povinné školní docházky stále neumožňuje vzdělávat se na střední škole mimo zařízení, je umístěno do výchovného ústavu. Děti s nařízenou ústavní výchovou se do dětského domova se školou dostávají jen v případě, že mají závažné poruchy chování nebo potřebují výchovně léčebnou péči. Děti s nařízenou ústavní a uloženou ochrannou výchovou nesmějí být v domově umístěny dohromady. Proto jsou zřizovány dětské domovy se školou odděleně pro oba typy výchov, nebo se v rámci jednoho dětského domova zřizují oddělené rodinné skupiny. V jedné rodinné skupině může být nejméně 5 a nejvíce 8 dětí (Zákon č.109/2002 Sb.).

Výchovný ústav

Výchovný ústav je školské zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Do výchovného ústavu přecházejí děti z dětského domova se školou, které ukončily povinnou školní docházku a stále se u nich projevují závažné poruchy chování. Přijímá i děti, které nebyly v dětském domově se školou a to děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, kterým byla nařízena ústavní nebo uložena ochranná výchova. Stejně jako u dětských domovů se školou, i zde se zřizují oddělené výchovné ústavy nebo skupiny pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou (Michalík in Valenta a kol., 2015). Dalším typem výchovného ústavu může být výchovný ústav pro nezletilé matky a jejich děti a pro děti vyžadující výchovně léčebnou péči. Ve výchovném ústavu je základní organizační jednotkou výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 5 a nejvíce 8 dětí (Zákon č.109/2002 Sb.).

Dítě, které má uloženou ochrannou výchovu a má tak závažné poruchy chování, že nemůže být v dětském domově se školou, může být do výchovného ústavu umístěno už od 12 let. Ve velmi závažných případech zde může být umístěno i dítě starší 12 let, které má nařízenou ústavní výchovu (Michalík in Valenta a kol., 2015).

2. 2 Náhradní rodinná péče

Nejlepší variantou náhradní výchovy pro dítě je jakákoliv forma náhradní rodinné péče. Do náhradní rodinné péče řadíme **svěření dítěte do péče jiné osoby, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, poručenství s péčí a osvojení**, o kterých

pojednávají následující podkapitoly (Středisko náhradní rodinné péče, © 2013-2016). V některých případech je mezi náhradní rodinnou péčí zařazena i **péče hostitelská**. Při hledání nové rodiny se dává vždy přednost příbuzným dítěte. Až v případě, že nikdo ze širší rodiny není vhodný, nebo se nechce o dítě starat, přistupuje orgán sociálně-právní ochrany dětí k hledání jiných osob, které by chtěly přijmout dítě do své rodiny (Zákon 89/2002 Sb.).

2. 2. 1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče upravuje zákon č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen NOZ). K této formě náhradní rodinné péče se přistupuje, pokud o dítě nemůže pečovat ani jeden z rodičů, ani poručník. Soud dá při výběru pečující osoby vždy přednost příbuznému nebo osobě, kterou dítě zná (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Tato forma náhradní rodinné péče se často plete s pěstounskou péčí, která je v mnoha věcech, především v právech a povinnostech pečující osoby, velmi podobná. Hlavní rozdílem mezi pěstounskou péčí a svěřením dítěte do péče jiné osoby je vyživovací povinnost rodičů. U svěření dítěte do péče jiné osoby **musí zůstat rodičům vyživovací povinnost**. Soud, podle finančních možností rodiny, určí výšku výživného, kterou rodiče platí pečující osobě. Pečující osoba má právo výživné vymáhat a hospodařit s ním v zájmu dítěte. Pokud není možné rodičům nebo jiným příbuzným uložit vyživovací povinnost k dítěti, nemůže být tato forma náhradní rodinné péče použita. V tomto případě se využívá pěstounství (Zákon č. 89/2012 Sb., §953 - 957).

2. 2. 2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je institut náhradní rodinné výchovy. Soud může dítě svěřit pěstounovi, pokud o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. Stejně jako jiné formy náhradní rodinné péče má i pěstounská péče přednost před svěřením dítěte do ústavní výchovy a i zde se nejprve hledají zájemci z řad příbuzných a známých dítěte (Michalík in Valenta a kol., 2015). Z právního hlediska není mezi pěstounem a dítětem takový vztah jako mezi rodiči a dětmi nebo jako při osvojení. Pěstouni smí zastupovat dítě pouze v běžných věcech a nemají k němu vyživovací povinnost. Dítě bývá do pěstounské péče svěřeno na dobu, kdy se o něj nemůžou starat jeho vlastní rodiče, nejdéle však do nabytí plné svéprávnosti nebo zletilosti dítěte. Biologičtí rodiče smí požádat soud o navrácení dítěte

do vlastní péče a ten pokud je to v souladu se zájmy dítěte, rodičům vyhoví. Důležité je, že biologičtí rodiče mají k dítěti stále povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti a pokud soud nerozhodne jinak, smí se s dítětem i pravidelně stýkat a získávat o něm všechny informace. Pěstoun je dokonce povinen udržovat a rozvíjet vztah dítěte s jeho rodiči a příbuznými (Zákon č. 89/2012 Sb., §958 - 970).

Práva a povinnosti pěstounů jsou vymezena zákonem č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen O sociálně-právní ochraně dětí) a jsou vždy vypsána v dohodě o výkonu pěstounské péče, kterou pěstouni uzavírají s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Mezi práva pěstounů řadíme právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci s péčí o svěřené dítě, kterou může pěstoun využít, pokud je dočasně neschopen práce nebo v případě, že ošetřuje blízkou osobu. Dále při narození dítěte, vyřizování osobních záležitostí nebo při úmrtí blízké osoby. Stát dále pěstounům garantuje zajištění celodenní péče o svěřené děti starší 2 let a to alespoň na 14 dní v roce. Nesmíme zapomenout také na právo psychologické nebo jiné odborné pomoci a na bezplatnou možnost zvýšit si znalosti o výchově a péči dítěte, což je zároveň v rozsahu 24 hodin ročně i jejich povinností. Povinností pěstounů je kromě vzdělávání se, také sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupráce s pověřeným zaměstnancem OSPOD. V neposlední řadě, jak už bylo zmíněno výše, je povinností pěstounů udržovat a rozvíjet vztah dítěte s jeho příbuznými, zejména rodiči. V případě jakýchkoliv problémů se zajišťováním styku s biologickou rodinou dítěte má pěstoun, podle zákona O sociálně-právní ochraně dětí, právo na pomoc (Zákon č. 359/ 1999 Sb.).

Specifikem této formy náhradní rodinné výchovy je nárok na státní příspěvek ro výkon pěstounské péče. Tento příspěvek dostávají například obce s rozšířenou působností, úřady těchto obcí, krajské úřady a další typy orgánů sociálně právní ochrany dětí. Příspěvek slouží k pokrytí nákladů na zajištění pomoci nejen pěstounům, ale i osobám v evidenci a svěřeným dětem. Pokud dohoda o výkonu pěstounské péče trvá celý rok, tak je výše příspěvku 48 000 Kč (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47d).

Na rozdíl od institutu svěřením dítěte do péče jiné osoby je pěstounská péče financována státem. Finance pěstouni dostávají v tzv. pěstounských dávkách, kterými jsou **příspěvek na úhradu potřeb dítěte**, jehož výše se mění podle věku dítěte, **odměna pěstouna**, která se vyplácí každý měsíc a její výše záleží na počtu dětí v pěstounské péči, **jednorázový příspěvek při převzetí dítěte**, **příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla**

pro pěstouny s více než 3 dětmi v péči a jednorázový **příspěvek při ukončení pěstounské péče** v době, kdy dítě dosáhlo zletilosti (Zákon č. 359/ 1999 Sb.).

2. 2. 3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu se začíná dostávat do povědomí lidí až v současnosti a to díky novele zákona O sociálně-právní ochraně dětí, která je v účinnosti od 1. 1. 2013 a tato forma náhradní rodinné péče je zde popsána v § 27a. Neznamená to ale, že tento institut náhradní rodinné péče před touto novelou neexistoval. Pěstounská péče na přechodnou dobu u nás existuje již od roku 2006, kdy byla součástí zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, který byl 1. 1. 2014 zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., Novým občanským zákoníkem. NOZ se již o pěstounské péči na přechodnou dobu nezmiňuje (Adopce.com, © 2010).

Podle Ministerstva práce a sociálních věcí (2013), (dále jen MPSV), je institut pěstounské péče na přechodnou dobu možností, aby mohlo dítě zažít i krátkodobě rodinný život u proškolených pěstounů. Tito pěstouni musí projít odbornou přípravou pěstounů a musí se i nadále vzdělávat. Jsou vedeni ve zvláštní evidenci, odděleně od dlouhodobých pěstounů. Mezi jejich očekávané schopnosti patří především schopnost spolupráce s rodiči dítěte nebo s budoucí trvalou náhradní rodinou.

Pěstounství na přechodnou dobu trvá tak dlouho, jak dlouho se nemůže biologický rodič ze závažných důvodů starat o své dítě, nebo do souhlasu matky k osvojení, případně do rozhodnutí soudu o tom, že souhlas matky k osvojení není třeba. To vše ale nesmí trvat déle než jeden rok. Děti mohou být v pěstounské péči na přechodnou dobu déle než jeden rok pouze v případě, že k těmto pěstounovi byli později svěřeni i sourozenci dítěte. V tomto případě se délka pobytu u přechodných pěstounů počítá od přijetí posledního sourozence (Zákon č. 359/1999 Sb., § 27a).

Pěstouni na přechodnou dobu musí být vždy připraveni přijmout dítě v krizové situaci, a proto pobírají odměnu i v době, kdy u sebe nemají žádné dítě. Aby mohli být připraveni na přijetí dítěte, specializují se na určitou věkovou skupinu dětí. Při výběru pěstounů se posuzuje jejich rodinná situace, kdy musí mít například již stabilní, minimálně 5 let trvající partnerství. Mohou to být i samožadatelé, kteří v danou chvíli žádného partnera nehledají. Mezi další kritéria patří například rozvodovost. Žadatelé by neměli být více než 1x rozvedeni. Pokud jsou, zkoumají se důvody těchto rozvodů. Důležité jsou také vlastní děti pěstounů, které nesmí mít žádné výchovné problémy nebo traumata a měly by pochopit smysl

pěstounské péče na přechodnou dobu. Mezi další posuzované aspekty patří životní zabezpečení a bydlení nebo osobní charakteristiky a zdravotní stav žadatelů. Samozřejmostí je čistý trestní rejstřík (MPSV, 2013).

2. 2. 4 Poručenství s péčí

Poručenství s osobní péčí poručníka je dle MPSV (© 2016) „*jednou z forem náhradní rodinné péče*“. Poručníka dítěti přidělí soud v případě smrti rodičů, nebo pokud jeho rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nebo jim byla pozastavena.

Poručník se stává novým zákonným zástupcem dítěte a je po celou dobu pod dozorem poručenského soudu. V případě poručenství s osobní péčí má nárok na dávky pěstounské péče a stejně jako u pěstounské péče nemá k dítěti vyživovací povinnost. Jeho povinností je výchova dítěte, správa jeho majetku a zastupování dítěte v roli zákonného zástupce. V podstatných věcech, které se týkají dítěte, musí požádat o povolení soudu (MPSV, © 2016). Poručenství zaniká, pokud je některému z rodičů navrácena rodičovská odpovědnost, zletilostí dítěte nebo jeho osvojením (Zákon č. 89/2012 Sb., § 935).

2. 2. 5 Osvojení

Osvojení neboli adopce je jediná forma náhradní rodinné péče, při které vzniká mezi osvojitelem a dítětem stejný vztah jako mezi rodiči a dětmi (Kaleja, 2014). Také mezi příbuznými osvojitele vznikají pro dítě příbuzenské vztahy. Aby tento vztah nabyl i právní účinnosti, jsou osvojitelé zapsáni do rodného listu dítěte a dítě přebírá příjmení osvojitelů. Důležitou informací je, že vztah dítěte a jeho biologických rodičů úplně zaniká, tím pádem nemají k dítěti ani vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost přechází na osvojitele (MPSV, 2009).

Podle NOZ, § 803, musí být mezi osvojitelem a dítětem přiměřený věkový rozdíl, který by neměl být menší než 16 let. V případě, že jde o dítě starší 12let, musí dát k osvojení souhlas. Pokud je dítě mladší než 12 let, dává za něj souhlas jeho opatrovník, zpravidla OSPOD. Osvojení dítěte se neobejde také bez souhlasu biologických rodičů. Matka dítěte nemůže dát souhlas s osvojením dřív než po šesti týdnech od jeho narození, otec může i dřív. Souhlas s osvojením jde odvolat, rodiče tak ale musí učinit do tří měsíců ode dne jeho vydání (Zákon č. 89/2012 Sb.).

V některých případech není souhlas rodičů třeba. Jedná se o tyto případy: rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti i s právem dát souhlas k osvojení, jeho zdravotní stav

neumožňuje projeviti svou vůli nebo bydlí na neznámém místě a nepodařilo se ho najít. Souhlasu rodiče není třeba také v případě, že rodiče o dítě nemají zájem. Nezájem o dítě se bere za zjevný, trvá-li minimálně tři měsíce. V těchto případech za rodiče rozhodne poručník nebo opatrovník dítěte. Dříve než se odsouhlasí či zamítne návrh na osvojení, musí mít soud všechny informace o skutečnostech, které se dítěte i jeho rodiny týkají. Především je třeba zjistit, zda dítě nemá mezi příbuznými někoho, kdo by měl zájem o něj pečovat (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Osvojení existují dva druhy. Osvojení zrušitelné neboli prosté, které může soud z vážných důvodů zrušit a osvojení nezrušitelné, které může soud udělit pouze u dítěte staršího 1 roku (MPSV, 2009).

3 Dítě s nařízenou ústavní výchovou

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má svá specifika. Děti, které byly odebrány rodičům, často pocházejí z velmi nepodnětného prostředí a velká část z nich zažila psychické nebo fyzické týrání, nebo se v minulosti stala obětí sexuálního zneužívání (Janský, 2004). Nepříznivý vývoj dítěte v raném dětství má za následek rozvinutí různých psychických či emocionálních poruch nebo poruch chování. Tato kapitola se zabývá nejčastějšími problémy dětí, které jsou nuceny vyrůstat v ústavní péči a se kterými se musí potýkat hostitelská rodina. Pro lepší pochopení životních situací dětí v ústavní výchově jsou jako příloha zařazeny kazuistiky těchto dětí (viz příloha č. 1).

Za jeden z nejhlavnějších problémů dětí v ústavní výchově považujeme psychickou deprivaci, díky které vznikají i další problémy těchto dětí. Psychickou deprivaci zmiňujeme v první podkapitole. Další podkapitoly se zabývají vztahovou vazbou, jejím vývojem a patologií, syndromem CAN a nejčastějšími výchovnými problémy.

3.1 Psychická deprivace

Jedním z nejčastějších problémů, který se vyskytuje u dětí vyrůstajících v ústavní péči, je psychická deprivace. Matějček a Langmeier (2011, str. 26) definují psychickou deprivaci jako „*psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.*“ Citové strádání v dětství ovlivňuje podle Vágnerové (2004) jeho celkový vývoj a také to, jak se bude chovat k lidem v dospělosti.

Jako nejčastější podmínky, které mohou vést ke vzniku psychické deprivace, uvádějí Matějček a Langmeier (2011) ústavní výchovu, deprivaci v rodině, deprivaci v širším společenském prostředí (například: dítě s postižením, rodina izolující dítě od prostředí, celá rodina je izolována od prostředí) a mimořádné životní situace.

3.1.1 Základní psychické potřeby

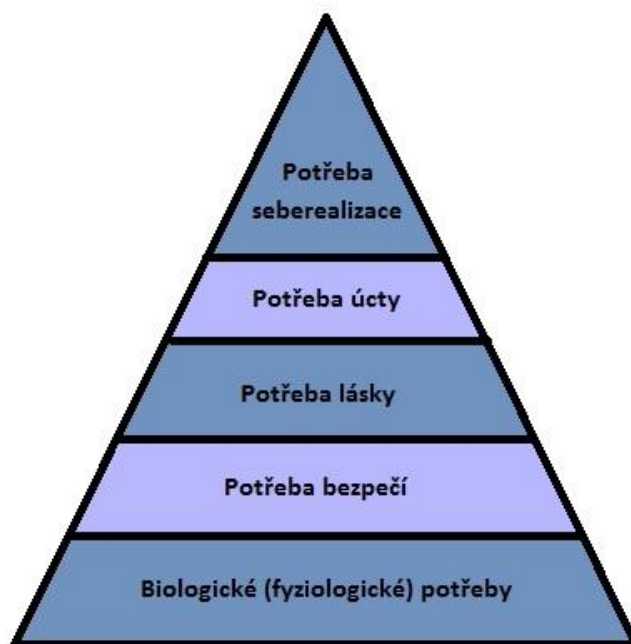
Mezi základní psychické neboli vitální potřeby řadí Matějček a Langmeier (2011) **potřebu určité úrovně celkové vnější stimulace**, která bývá nazývána také jako „*potřeba podnětů*“. Dítě potřebuje prostředí, ve kterém se setkává s dostatečným množstvím podnětů a stimulace, jako například houpání, nošení, lechtání, zpívání, ukazování předmětů a další. Špatný je ale i nadbytek podnětů. Jsou situace, kdy dítě potřebuje klid a odpočinek.

Další potřebou je **potřeba vnější struktury**. Dítě vyžaduje v nabízených podnětech najít smysl a řád. Už v kojeneckém věku se dítě snaží najít v určitých situacích pravidelnost nebo zákonitost, na jejímž základě může přizpůsobit své chování tak, aby co nejrychleji dosáhlo svých cílů. Aby dítě rozvíjelo své schopnosti a dovednosti, nesmí být svět okolo něj pouze nesrozumitelným chaosem. Nejdůležitějším objektem je pro dítě lidská tvář a celkové lidské jednání. Matka by měla pomáhat dítěti zkušenosti organizovat tak, aby se neselekávalo se strachem z nových a neočekávaných situací (Matějček, Langmeier, 2011).

Hlavní psychickou potřebou dítěte je **potřeba specifického sociálního objektu**, nazývaná také: „potřeba lásky, citového bezpečí, potřeba závislosti nebo připoutání“. Jedná se o navázání kontaktu nejprve s jednou osobou, většinou matkou, a později navázáním vztahu s ostatními důležitými osobami, mezi které patří otec, širší rodina dítěte a později jeho vrstevníci. Matka se pro dítě stává celým světem, v její přítomnosti se dítě směje, brouká si, mazlí se a dožaduje se jejího zájmu. Pokud se matka vzdaluje, nebo nesplňuje jeho očekávání, křičí. Dítě většinou není v kontaktu s matkou pouze pasivním účastníkem. Množství vynaložených sil závisí na konkrétním jedinci. Některé děti si dovedou získat pozornost za všech okolností a jiné čekají na aktivitu dospělého. Potřeba kontaktu je ale u obou skupin dětí stejná. V raném období bývá matka v podstatě nenahraditelná a dítě je citlivé i na velmi krátké přerušení kontaktu. Částečnou náhradou může být pro dítě jiný objekt. Tím objektem se může stát i hračka (Matějček, Langmeier, 2011).

Neméně důležitá je i **potřeba osob nesociálního významu**, která se vyznačuje potřebou nezávislosti, sebe naplněním a zajištěním osobní integrity (Matějček, Langmeier, 2011). Tato potřeba se nejvíce rozvíjí mezi 2. - 3. rokem života, kdy si dítě začíná uvědomovat své já. Nejznámějším projevem této potřeby je prosazování sebe sama - „já chci“, „já sám“. Objevuje se zde i období prvního vzdoru (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010).

Základním psychickým potřebám se věnoval i Maslow (2014), který sestavil pyramidu základních potřeb (viz obrázek č. 1). Jeho teorie vychází z předpokladu, že člověk chce neustále uspokojovat své potřeby. Po uspokojení jedné, následuje potřeba uspokojit jinou. Toto uspokojování není podle Maslowa (2014) náhodné. Motivace k uspokojování potřeb je hierarchicky uspořádána.

Obrázek č. 1 - Maslowova pyramida potřeb - vlastní obrázek (inspirace: Maslow, 2014)

3. 1. 2 Dělení psychické deprivace na podkladě psychických potřeb

Tato podkapitola se zabývá rozdělení psychické deprivace podle Matějčka a Langmeiera (2011). Matějček s Langmeierem jsou jedni z nejnámějších autorů, kteří se psychické deprivaci věnovali, a proto uvádíme právě jejich klasifikaci. Na základě psychických potřeb dělí psychickou deprivaci na **deprivaci podnětovou** neboli sensorickou, **deprivaci významovou** neboli kognitivní, **deprivaci citového vztahu** neboli emoční a **deprivaci identity** neboli deprivaci sociální.

Podnětová deprivace, neboli sensorická je charakteristická pro nedostatek vnější stimulace. Děti s tímto typem deprivace bývají většinou hyperaktivní nebo naopak hypoaktivní. *Hyperaktivní typ* dítěte se projevuje zvýšenou pohyblivostí, čilostí, zvědavostí a celkovým fyzickým i emočním neklidem. *Hypoaktivní typ* je charakteristický snížením celkové aktivity, nezájmem a emoční apatií (Matějček, Langmeier, 2011).

Dalším typem deprivace je **deprivace významová neboli kognitivní**, která se objevuje při neuspokojení potřeby vnější struktury. Zde Matějček a Langmeier (2011) rozlišují dva druhy chování dětí. Jedním z nich je *sociální hyperaktivita*, která se projevuje vyžadováním pozornosti a lehkým přilnutím i k cizímu člověku a druhým typem je *sociální hypoaktivita*. Děti sociálně hypoaktivní se projevují zvětšeným zájmem o materiální věci, ale naopak malým zájmem o osobní kontakt. Jedním z projevů sociální hypoaktivity může být i tzv. substituční uspokojování biologických potřeb (jídlo, pití, autoerotické uspokojování, stereotypní pohyby, manipulace s vlastním tělem).

Deprivace citového vztahu neboli emoční charakterizuje nedostatek vnějšího objektu a její následky se projevují ve vztahové nestálosti a neschopnosti vytvářet a udržet si vztahy. I u této deprivace se mohou vyskytnout dva krajní póly neschopnosti navazování vztahu. Na jednom konci se objevují děti, které až zoufale touží po získání vztahu, chtějí mít vychovatele jen pro sebe a žárlí na ostatní děti. Tyto děti bývají vzdorovité a často u nich dochází k výbuchu vzteku. Pokud je ale dítě s vychovatelem samo, bývá velmi hodné. Na druhém konci nalézáme další extrém a to děti, které se vzdaly naděje na získání kvalitního vztahu, vztahy navazují pouze povrchní a nedělá jim dobře fyzický kontakt. Často se u nich objevuje vztah k neživým věcem nebo uspokojování pomocí vlastního těla (Matějček, Langmeier, 2011).

Poslední typ deprivace, **deprivace identity neboli deprivace sociální** vzniká při neuspokojení potřeby osobně sociálního významu. K tomu, aby se z dítěte mohla stát samostatná osobnost, se musí v určitém bodě začít osamostatňovat. Aby osamostatňování proběhlo úspěšně, potřebuje dítě okolí s jasně vymezenými hodnotami, ke kterým se může přiklonit. Neméně důležitou součástí vývoje vlastní identity je také podpora rodiny, která dítě hodnotí a chválí. Problém s vytvářením správné identity popisuje Matějček a Langmeier (2011) například u dětí vyrůstajících v ústavní výchově. Dítě nezná rozdílnou roli otce a matky, roli mladších a starších sourozenců a nezískává náhled do sociální struktury. I děti, které se zdály být dobře přizpůsobeny na budoucí život, může v dospělosti potkat osobní krize a nepřijetí nové dospělé role (role matky, manželky, otce, manžela apod.). Sociální deprivace ale nepotkává pouze děti v ústavní výchově. Matějček a Langmeier (2011) popisuje také skupinu dětí, kterou nazývá jako „kulturně deprivované“. Jsou to děti ze sociálně slabých rodin, jejichž hodnoty jsou rozdílné od hodnot většiny. Tyto děti ale určité identity dosahují, dosahují identitu v prostředí, které je podobné tomu ve kterém vyrostli. Opakem těchto dětí jsou děti z rodin s vysokým socioekonomickým statutem. Rodiče na své děti nemají čas a nekladou na ně žádné nároky. Nehodnotí je a nenabízí jim žádné cíle, proto ani u nich není vyloučená deprivace identity. I u této deprivace můžeme rozlišit dvojí typ deprivovaného dítěte: ego-hyperaktivní a ego-hypoaktivní. *Ego-hyperaktivní* děti se snaží za každou cenu prosadit. Díky neustálé snaze o prosazení se často dostávají do konfliktu s vychovatelem nebo zákonem. Často a rádi na sebe upoutávají pozornost, chtějí být chváleni a uznáváni, ale většinou jsou kvůli někdy až násilnému sebeprosazování spíše káráni a odsuzováni. Mezi těmito dětmi se objevují i děti s agresivním sebeprosazováním. *Ego-hypoaktivní* děti se snahy o dosažení vlastního „já“ vzdaly. Jsou pasivní a lépe se cítí v závislé roli. Velmi

jednoduše se podřizují vychovatelům, učitelům, ale i jiným vůdčím osobnostem. Je jim lhostejné, zda se jim daří nebo nedaří, a proto na ně neplatí ani pochvala ani trest (Matějček, Langmeier, 2011).

3.2 Vztahová vazba a její patologie

Tato podkapitola se zabývá dalším významným problémem, se kterým se můžeme setkat u dítěte v hostitelské péči, jímž je porucha vztahové vazby. Problematika vztahové vazby a její poruchy nám dovolují nahlédnout do prožívání dítěte a následně si odůvodnit jeho chování. Problematické chování má totiž často kořeny v hluboké minulosti a mnohdy je spojené právě s touto poruchou.

Teorii vztahové vazby vytvořil John Bowlby, anglický dětský psychiatr, žijící v letech 1907 - 1997. Během svých studií absolvoval psychoanalytický výcvik, ale neztotožňoval se s pudovou teorií Z. Freuda, který tvrdil, že dítě vyžaduje přítomnost své matky pouze proto, že předtím uspokojila všechny jeho potřeby (Brisch, 2011 a Bowlby, 1997). Díky tomu musel přijímat spoustu kritiky a čelit nepochopení ze strany ostatních odborníků. Podle Bowlbyho existuje biologický systém vztahové vazby, který určuje vztah mezi matkou a dítětem. S výzkumem jeho teorie mu velmi pomohla Mary Ainsworthová. Výzkumy byly nejdříve prováděny mezi opicemi a později také na lidech (Brisch, 2011). Zkoumání vazebného chování u opic popírá již zmiňovanou teorii Z. Freuda o vývoji vazebného chování pouze na základě uspokojování potřeb. Vazebné chování se totiž projevilo u hadrového modelu opice a nikoliv u drátěného modelu, který opice krmil, jak by se dalo očekávat. Potrava byla důvodem vazebného chování pouze v případech, že oba modely byly stejné (Bowlby, 1997).

Vztahová, nebo také citová vazba je podle Bowlbyho „*trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu*“ (Bowlby, 1969 in Kulísek, 2000, str. 406). Bowlby (1997) zdůrazňuje rozdíl mezi závislostí na matce a připoutáním. V prvních týdnech je dítě na matce zcela závislé, teprve později se závislosti zbavuje, ale i nadále je k matce připoutáno. Dítě nejčastěji vyhledává svou matku, když má strach. Očekává, že když bude v blízkosti matky, bude se cítit v bezpečí. Vztahová vazba se utváří na základě interakce matky a dítěte. Nejen matka, ale i dítě je při vytváření vztahu aktivní a dává různými signály najevo, kdy potřebuje matčinu blízkost. Při vzniku vztahové vazby záleží na citlivosti chování vztahové osoby. Citlivost chování se dá poznat podle toho, jak umí vnímat signály dítěte a jeho potřeby. K vytvoření jisté vztahové vazby je důležité, aby byly potřeby dítěte vždy citlivě uspokojovány.

V opačném případě, kdy dítě neví, zda budou jeho potřeby uspokojeny nebo ne, se vytváří nejčastěji nejistá citová vazba (Brisch, 2011, str. 34). Pojmy jistá a nejistá citová vazba budou podrobněji vysvětleny v podkapitole 3. 2. 2 *Klasifikace vztahové vazby u dětí*.

Podle Brische (2011) stále mezi rodiči přetrvává názor, že by mohli své dítě během prvního roku života rozmazlit. Díky tomu i velmi citliví rodiče nenaplňují neodkladně potřeby svého dítěte a podrobují ho frustraci. Názory o rozmazlení dítěte v prvním roce života jsou už ale dávno překonány. Brisch (2011) zdůrazňuje, že je třeba vyhnout se dlouhodobému panickému křiku dítěte. Podle něj se citlivost a rozmazlování liší v podpoře samostatnosti. Citliví rodiče dítěti pomáhají jeho samostatnost rozvíjet.

Vztahová vazba se vytváří mezi všemi lidmi, které jsou s dítětem v blízkém kontaktu. Dítě si na základě svých zkušeností vytváří tzv. vnitřní pracovní model (internal working model), který je rozdílný pro každou vztahovou osobu. Jiný může být pro matku a jiný pro otce (Macek, Štefánková, 2006). Tyto modely fungují většinou nevědomě a přetrvávají až do dospělosti. Díky psychoterapie nebo novému silně citově založenému partnerskému vztahu se mohou i změnit (Kulísek, 2000).

3. 2. 1 Vývoj vztahové vazby

Vztahová vazba se vyvíjí společně s dítětem. Bowlby (1997) rozdělil vývoj vazby do 4 fází. **V první fázi** se ještě nejedná o citovou vazbu. Dítě nedokáže rozeznávat mezi lidmi a soustředí se na čichové a sluchové signály. Dokáže ho uspokojit vůně mateřského mléka nebo příjemný hlas. Také se uklidní při pohledu na lidskou tvář.

Ve druhé fázi se chování dítěte mění ve vztahu k jedné osobě, většinou matce. Stále reaguje kladně i na cizí osoby, ale chování k matce je oproti jiným osobám odlišné. V této fázi se dítě nachází asi do půl roku, někdy i déle (Bowlby, 1997).

Třetí fázi již můžeme přiřadit ke vztahové vazbě. Dítě zvládne následovat matku a vítá ji, když se vrátí. Začíná se vytrácet i kladný vztah k jiným lidem, dítě se začíná stydět. Tato fáze se objevuje mezi 6 až 7 měsícem a končí kolem 2. nebo 3. roku. U dětí, které byly s matkou velmi málo, se může tato fáze posunout a začít až ve věku 3let (Bowlby, 1997).

Poslední fázi Bowlby (1997) nazývá: „*Formation of a Goal-corrected Partnership*“, což se dá přeložit jako „Vytváření cíleného partnerství“ nebo „Vytváření partnerství korigovaného cílem“. Dítě cíleně vyhledává matku a později také dokáže rozpoznat její pocity

a motivaci k určitému chování. Vztah mezi matkou a dítětem se stává složitějším a Bowlby ho nazývá partnerstvím.

3. 2. 2 Klasifikace vztahové vazby u dětí

Brisch (2011) rozděluje vztahovou vazbu do 4 kategorií. První kategorií jsou „*sjistotou připoutané děti („secure“)*“. U těchto dětí je typické plačtivé loučení s matkou a při jejím návratu velmi radostivé vítání. Po přivítání se ale dokážou vrátit ke hře. Děti jsou většinou hravé, plné radosti a schopné se přizpůsobit.

V opačném případě, „*děti nejistě připoutané a vyhýbavé („avoidant“)*“, na odloučení příliš nereagují a neukazují téměř žádné vazebné chování. Občas se za matkou ohlížejí. Matku po návratu nečeká radostné vítání, ale odmítání. Děti nechtějí, aby je matka vzala do náruče, ani aby je jinak utěšovala. Většinou nejsou ani schopny většího tělesného kontaktu (Brisch, 2011). U těchto dětí se objevuje antisociální chování. Svou úzkost většinou potlačují a neukazují navenek. Jejich zkušeností je, že se jim matka věnuje pouze tehdy, když nezlobí, proto raději neprojevují své pocity (Pöthe in Pilařová a Pöthe, 2001).

Ve třetí kategorii jsou „*děti nejistě připoutané a ambivalentní („ambivalent“)*“. Typickým znakem těchto dětí je velký stres a dlouhodobý pláč při odloučení od matky. Nedají se ještě dlouho utěšit ani po návratu matky. Vykazují zároveň dvě odlišné reakce - potřebu tělesného kontaktu a zároveň jeho odmítání. V matčině náruči často koupou nohama, buší a odvracejí se od ní (Brisch, 2011). Mezi vlastnosti těchto dětí patří impulzivnost nebo naopak pasivnost a bezmoc (Kulíšek, 2000).

Poslední kategorii tvoří děti, které se nedají zařadit do žádné z předchozích kategorií. Brisch (2011) tuto kategorii nazývá „*Vzorec dezorganizované nejisté vztahové vazby*“. Charakteristickým chováním dezorganizované vztahové vazby je dítě, které běží ke své matce, ale v půli cesty si to rozmyslí a zastaví se. Toto chování se projevuje například u dětí, které byly zanedbávané, nebo s nimi bylo špatně zacházeno. Podle výzkumu má vliv na vznik dezorganizované vztahové vazby i bezmocnost a chaotičnost matky při péči o své dítě. Řadíme zde i děti psychicky nemocných rodičů, nebo děti, které vyrůstají v ústavních zařízeních (Brisch, 2011).

3. 2. 3 Poruchy vztahové vazby

Klasifikovat poruchy vztahové vazby je velmi složitý úkol. Tyto poruchy nejsou dostatečně obsaženy v žádné diagnostické klasifikaci. V Mezinárodní klasifikaci nemocí,

10. revizi (dále jen MKN-10), v 5. kapitole, do které se řadí duševní poruchy a poruchy chování najdeme 2 typy poruch a to *Reaktivní poruchu příchyllosti dětí*, která je zařazená pod kódem F94.1 a *Poruchu desinhibovaných vztahů u dětí*, patřící ke kódu F94. 2. Mezi projevy reaktivní poruchy příchyllosti patří bázlivost, nespavost, špatná sociální interakce a agrese. Podle MKN-10 (2008) je příčinou těchto potíží nezájem rodičů nebo zneužívání dítěte. Projevy poruchy desinhibovaných vztahů u dětí jsou velká náklonnost a přátelské chování k jakékoliv osobě, potřeba pozornosti, špatné vztahy s vrstevníky a občas i poruchy emocí a chování. Tato porucha bývá nazývána jako *syndrom ústavního dítěte* (MKN-10, 2008). Podobnou poruchu, jakou je reaktivní porucha příchyllosti, najdeme i v Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch (dále jen DSM-5), kde se ve skupině *Kognitivní a komunikační poruchy* dočteme o *Reaktivní poruše vazby v raném dětství*, která se projevuje tzv. sociální disinhibicí (DSM-5, 2012-2013). Disinhibice je přílišná ztráta zábrán při komunikaci, nerespektování pravidel a odvázanost (Vybíral, 2009).

K tématu poruch citové vazby můžeme zařadit i některé poruchy chování, například *poruchu chování vázanou na vztahy k rodině*, F91.0, která se projevuje disociálním a agresivním chováním ke členům rodiny. Dále pak *nesocializovanou poruchu chování*, F91.1, u které je typické narušení vztahu s vrstevníky. Nesmíme zapomenout zmínit i *Separáční úzkostnou poruchu v dětství*, F93.0, pro kterou je typický strach z odloučení, který v dětech vyvolává nepřiměřenou úzkost (MKN-10, 2008).

Brisch (2011) rozděluje poruchy vztahové vazby do 7 kategorií: **Absence vazebného chování, Nediferencované vazebné chování, Přehnané vazebné chování, Tlumené vazebné chování, Agresivní vazebné chování, Vazebné chování s obrácením rolí a Porucha vztahové vazby se závislým chováním.**

Absence vazebného chování

Děti s absencí vazebného chování neprojevují žádné vazebné chování. Tato porucha je nejčastěji u dětí z dětských domovů nebo kojeneckých ústavů, které za svůj život prošly několika zařízeními (Brisch, 2011).

Nediferencované vazebné chování

Děti s nediferencovaným vazebným chováním se chovají ke všem lidem stejně. Nezáleží, jak dlouho je znají. Chybí u nich strach z cizích osob, a pokud potřebují být

utěšeny, je jim jedno od koho. Toto chování můžeme přirovnat k diagnóze F94. 2 v MKN-10. I s touto poruchou se nejčastěji setkáváme u dětí z dětských domovů, nebo také u zanedbávaných dětí (Brisch, 2011).

Přehnané vazebné chování

Přehnané vazebné chování se vyznačuje přehnanou závislostí na vztahové osobě. Dítě je klidné pouze, když je jeho vztahová osoba na blízku. Nové situace a osoby v něm vyvolávají strach a paniku. Dítě zuří, pláče a nedá se utěšit. Neustálé hledání kontaktu přetrvává i do školního věku. Tento typ poruchy se objevuje u dětí matek s úzkostnou poruchou a s extrémním strachem ze ztráty a můžeme ho přirovnat k diagnóze F93. 0, separační úzkosti, u níž je ale panika dítěte méně výrazná (Brisch, 2011).

Tlumené vazebné chování

Tlumené vazebné chování je pravým opakem přehnaného vazebného chování. Děti se odloučení od vztahové osoby vůbec nebrání a velmi rychle se přizpůsobují. Většinou se jedná o děti, které byly týrané (Brisch, 2011).

Agresivní vazebné chování

Děti s agresivním vazebným chováním neumí projevit zájem o blízkost jinak, než pomocí tělesné nebo verbální agrese. Pocházejí většinou z rodiny, kde agresivní chování bylo na denním pořádku. Dítě má zkušenost s odmítnutím a proto svou potřebu blízkosti vyjadřuje agresivně. Bojí se, že žádná vazba nevznikne, nebo že se opět ztratí (Brisch, 2011).

Vazebné chování s obrácením rolí

U vazebného chování s obrácením rolí je typickým znakem obrácení rolí mezi vztahovou osobou a dítětem. Dítě za svou matku přebírá odpovědnost a pečuje o ni. Díky tomu se nemůže věnovat svému zkoumání světa. Děti s tímto vztahovým chováním mají strach, že svou vazebnou osobu ztratí. Stává se to například v situacích, kdy už o jednoho rodiče přišly, nebo kdy se schyluje k rozvodu (Brisch, 2011).

Porucha vztahové vazby se závislým chováním

Porucha vztahové vazby se závislým chováním se objevuje většinou u dětí, kterým nebyla dostatečně uspokojována potřeba blízkosti. Dítě má vzpomínky na to, že pokud plakalo a potřebovalo rodiče, rodič přišel a dal mu jen to nejnutnější - například najíst. Tyto osoby jsou pak i v budoucnu zvyklé hledat náhražky, které zastupují blízkost a citlivost

vztahové osoby. Jsou náchylní k závislostem různého typu, od závislosti na počítačových hrách, workoholismu až po závislost na drogách (Brisch, 2011).

3.3 Syndrom CAN

V teoretické části práce bychom neměli opomenout ani problematiku syndromu CAN, protože prostřednictvím hostitelské péče se lidé často setkají s dítětem s touto diagnózou. Syndrom CAN, neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je zkratka anglického termínu „Child Abuse and Neglect“ a je to *„soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Jsou výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte“* (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, str. 15).

Ze statistiky MPSV vyplývá, že v roce 2015 bylo zjištěno 4641 případů týrání, zneužívání a zanedbávání u chlapců a 4792 případů u dívek. Tato čísla zahrnují jak tělesné, tak i psychické týrání, sexuální zneužívání, dětskou pornografii a prostituci a zanedbávání dětí. Největší zastoupení, 3628 případů u chlapců a 3234 případů u dívek, má zanedbávání dětí a nejméně případů se objevuje u dětské pornografie a prostituce (MPSV, © 2015).

Tělesné týrání je jakékoliv ublížení dítěti nebo jeho utrpení. Patří zde i nezabránění ublížení a úmyslné otrávení či udušení dítěte (Hanušová, 2006). Tělesné týrání můžeme rozdělit na tělesné týrání aktivní nebo pasivní povahy. **Tělesné týrání aktivní povahy** zahrnuje *„všechny akty násilí (commission) na dítěti“* (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, str. 41), dále záměrné zanedbání péče, které vede až ke zranění nebo smrti. Mezi týranými dětmi se objevují děti s různým poraněním, které vzniklo jako následek bití, popálení, opaření nebo jiného trestání dítěte a děti, které nemají bezprostřední známky tělesného poranění. To jsou například ty, které prošly dušením či trávením (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995). Mezi **tělesné týrání pasivní povahy** patří nedostačující uspokojování potřeb dítěte, opomenutí v péči nebo nepochopení rodičovské role. Důležitým kritériem pro rozhodnutí, že se jedná o týrání pasivní povahy, je, že sami rodiče trpí nějakou závažnou psychickou poruchou nebo jsou ještě velmi nezralí pro to být rodiči.

Psychické neboli citové týrání, jak ho nazývá Hanušová, je velmi těžké definovat a rozpoznat, protože není na první pohled nijak viditelné. Psychické týrání se může objevovat jako verbální útok nebo zavrhování dítěte. Patří zde také to, že dítě musí přihlížet násilí

a konfliktům mezi rodiči nebo jinými lidmi v domácnosti. Jako psychické týrání můžeme uvést také izolaci a omezování dítěte nebo vyvolávání v dítěti silný pocit strachu (Hanušová, 2006). Dunovský, Dytrych a Matějček (1995) řadí mezi psychické týrání i děti rozvádějících se rodičů, kteří se o děti přetahují. Psychické násilí rozdělují na týrání obsahující **aktivní složku**, která se děje přímo dítěti (např. nadávky nebo ponižování) a **složku pasivní**, kdy se dítěti naopak neděje to, co by se dítě mělo (např. nezájem rodičů a nedostatek péče).

Sexuálním zneužíváním je nazýván pohlavní kontakt dospělého jedince s dítětem. Pojem zneužití zahrnuje všechny formy koitálního styku, orogenitální aktivity, masturbaci nebo jiné osahávání (Täubner, 1996). Sexuální zneužívání rozdělujeme na bezdotykové a dotykové. Mezi **bezdotykové zneužití** patří například ukazování dětem pornografické videa nebo exhibionistické chování pachatelů. Zneužití, kde dochází k jakémukoliv pohlavnímu kontaktu, nazýváme **kontaktní** neboli **dotykové** zneužití (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995).

U sexuálně zneužívaných dětí se v mnoha případech objevuje takzvaný **syndrom přizpůsobení**. Dítě, které se někomu svěří se svými zkušenostmi, se často setkává s nepochopením a je pokládáno za lháře. V takovém případě začne přizpůsobování se na sexuální zneužívání a dítě svou výpověď odvolá (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995). Syndrom přizpůsobení má **5 fází**: 1) utajování, 2) bezmocnost, 3) svedení a přizpůsobení, 4) opožděné, konfliktní a nespravedlivé odhalení, 5) odvolání výpovědi (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995).

Zanedbávání dítěte je neposkytování mu dostatek podnětů, které jsou důležité pro jeho fyzické i psychické zdraví. Jako krajní případ zanedbanosti můžeme uvést naprosté izolování dítěte od společnosti. K zanedbávání dítěte nevede pouze nízká ekonomická a společenská úroveň rodin, ale také další okolnosti jako například alkoholismus, drogová závislost, nestálé prostředí a další. Mezi zanedbanými dětmi se objevují i děti vysoce postavených rodičů, kteří mají velmi náročné zaměstnání. Dítě má v tomto případě dostatek smyslových podnětů, ale citově může strádat (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995).

3. 4 Výchovné problémy a poruchy chování

Děti, pocházející z nepodnětného rodinného prostředí, které díky tomu vyrůstají v zařízeních ústavní výchovy, mají často výchovné problémy nebo poruchy chování. Výchovné problémy jsou odborníky nazývány jako rizikové a problémové chování.

3. 4. 1 Rizikové chování

Rizikové chování je podle HutYROVÉ a POLÍNKA (in Valenta, 2015, str. 68) „*problematické, znepokojující nebo nežádoucí chování vzhledem k normám konvenční společnosti, jejím institucím a autoritám*“, patří sem: záškoláctví, šikana a extrémní projevy agrese, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, xenofobie, rasismus, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, poruchy příjmu potravy a problémy spojené se syndromem týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte (MioVSKÝ in MioVSKÝ a kol., 2010).

Záškoláctví je neomluvená nepřítomnost žáka základní či střední školy ve škole. Žák úmyslně zanedbává školní docházku a porušuje školní řád (MioVSKÝ in MioVSKÝ a kol., 2010). Kyriacou (2004) rozlišuje 5 typů záškoláctví. **Pravé záškoláctví**, kdy žák není ve škole, ale rodiče si myslí, že ano, **záškoláctví s vědomím rodičů** - v tomto případě rodiče dítě v záškoláctví podporují. Situaci, kdy dítě přesvědčí své rodiče o zdravotních nebo jiných obtížích nazývá jako **záškoláctví s klamáním rodičů**. Dále zde řadí **útěky ze školy a odmítání školy**, kvůli psychickým nebo jiným obtížím.

Do kategorie **šikana** a **extrémní projevy agrese** řadí MioVSKÝ (in MioVSKÝ, 2010, str. 75) „*jakékoliv extrémní formy agresivního chování zaměřeného proti druhé osobě (např. fyzické napadení s následkem ublížení na zdraví atd.), proti sobě (sebepoškozování, sebetřýznění, suicidální chování atd.) nebo proti věcem (vandalismus ve smyslu poškozování např. školního majetku, zařízení při sportovních utkání, sprejerství atd.)*.“

Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě považujeme za celkem novou formu rizikového chování. Jde o záměrné hazardování se zdravím nebo životem při sportovní činnosti nebo v dopravě. Jako příklad můžeme zmínit tajné závody aut v plném provozu, nebo řízení automobilu pod vlivem alkoholu. Při sportu se jedná o překročení svých sil nebo děláni sportu bez potřebného vybavení a povinných pomůcek (MioVSKÝ in MioVSKÝ, 2010).

Xenofobie a rasismus se řadí k projevům potlačování práv menšin. Patří zde jakákoliv rasová nesnášenlivost a netolerance (Miovský in Miovský, 2010). Polínek a HutYROVÁ (in Valenta a kol., 2015, str. 245) charakterizují xenofobii jako „*strach a tím nenávisť vůči cizincům a všemu cizímu, resp. vůči všemu, co je či přichází z ciziny.*“ Rasismus charakterizují jako „*nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika, který může nabýt fanatických podob a může přerůst v ideologii i v systémový teror*“ (Polínek, HutYROVÁ in Valenta a kol., 2015, str. 168).

Dalším rizikovým chováním je **negativní působení sekt**. Vágnerová (2004) charakterizuje učení sekty jako vytrženou část konkrétního náboženství, která je vytržena z kontextu. Ze sociologického hlediska jsou sekty nastaveny proti majoritní kultuře, kterou buďto odmítají, nebo je jim lhostejná. „*Z pohledu sociální psychologie jde o totalitním způsobem organizované skupiny s pevnou ideologií*“ (Vágnerová, 2004, str. 697).

Mezi **sexuální rizikové chování** řadíme takové sexuální aktivity, které mohou vést ke zdravotním rizikům. Patří zde například nechráněný pohlavní styk s neznámými lidmi, nevhodné hygienické podmínky při pohlavním styku a další (Miovský in Miovský, 2010).

Poruchy příjmu potravy se k projevům rizikového chování řadí až v jeho širším kontextu. Vznikají většinou jako následek negativního hodnocení vlastního těla a neustále snaze hubnout (Miovský in Miovský, 2010).

Problémy spojené se syndromem týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte jsou popsány již v kapitole 3. 3., a proto je nebudeme znovu rozvádět.

3. 4. 2 Problémové chování

Problémové chování je charakterizováno jako propojení jednotlivých projevů rizikového chování. „*Člověk, který se chová rizikově, má tendence chovat se rizikově i v dalších oblastech*“ (Polínek, HutYROVÁ in Valenta a kol., 2015, str. 67). Mezi nejznámější propojení rizikového chování patří spojení alkoholu a kouření, nebo agresivity v opilosti. Čáp (2007) říká, že díky problémovému chování poznáme, že se dítě dostalo do zátěžových situací, které nedokáže správně řešit a potřebuje pomoci. Vágnerová (2000) v termínu problémový žák vidí všechny druhy chování, které vedou k tomu, že žák nepracuje a nechová se tak, jak by měl.

3. 4. 3 Poruchy chování

Poruchy chování jsou podle MKN-10 opakující se a trvalý (nejméně 6 měsíců) vzorec disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které porušuje sociální normy a očekávání přiměřená věku dítěte. Vágnerová (2004, str. 779) charakterizuje poruchy chování jako „*odchylku v oblasti socializace, kdy dítě není schopné respektovat běžné normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností.*“

Pedagogický slovník (Průcha aj., 2001, s. 170) definuje poruchy chování jako „*projevy chování dětí a mládeže, které nerespektují ustálené a společenské normy. Vyskytují se hlavně u sociálně narušené mládeže, ale také u jedinců s jiným typem postižení.*“

Poruchy chování můžeme klasifikovat podle MKN-10, kde jsou zařazeny v 5. kapitole s názvem *Poruchy duševní a poruchy chování*. Poruchy chování najdeme pod kódem F91, kam patří **Porucha chování vázaná na vztahy k rodině, Nesocializovaná porucha chování, Socializovaná porucha chování a Opoziční vzdorovité chování**. Hostitelské rodiny se do kontaktu s dítětem s diagnostikovanou poruchou chování většinou nedostávají, protože tyto děti bývají nejčastěji umístěny do dětských domovů se školou. Z tohoto důvodu se nebudeme blíže věnovat jejich popisu.

Nejčastěji se hostitelské rodiny setkávají pouze s některými z projevů poruch chování. Vágnerová (2004) rozděluje projevy poruch chování v dětském věku na **neagresivní porušování sociálních norem**, mezi které patří lži, útěky a toulání a **agresivní poruchy chování** do kterých řadíme například šikanu, vandalismus a přepadávání.

4 Hostitelská péče

Většina lidí si hostitelskou péči spojuje se zahraničním vyměňováním studentů, kdy jedna rodina hostí po dobu studia cizince. Málo kdo ví, že se tento termín používá i v oblasti dětských domovů a že je možnost takto pomáhat dětem. V následujících podkapitolách objasňujeme pojem hostitelská péče a zmiňujeme, jak je možné ji dělit. Největší pozornost věnujeme lidem, kteří jsou její součástí a to lidem poskytující tuto péči a dětem, kterým je hostitelská péče poskytována.

4.1 Pojem hostitelská péče

Hostitelská péče je specifická forma péče pro děti v ústavních zařízeních. Jedná se o doplňkovou a podpůrnou složku náhradní rodinné výchovy, nikoli o plnohodnotnou náhradu pěstounství nebo adopce (Kubíčková, 2011). Kubíčková (2011) také zdůrazňuje, že hostitelská péče neřeší hlavní problémy opuštěných dětí, ale bohužel se pro některé z nich stává jedinou možností jak vidět život v běžné rodině.

Hostitelství probíhá díky dobrovolníkům, kteří si berou dítě umístěné v dětském domově k sobě domů na víkendy nebo prázdniny. Tato forma péče je vhodná především pro starší děti, které již není možné umístit do náhradní rodiny (Nožířová, 2012).

Jak už bylo zmíněno v kapitole 1. 3. 1, zákony České republiky termín hostitelská péče ani hostitelství neznají. Hostitelská péče se realizuje podle §30 „Pobyt dítěte mimo ústav“ zákona č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (viz kapitola 1. 3. 1). Kotek a Kotalová (2007) zmiňují názory pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí, kteří hovoří o tom, že praxe hostitelské péče je neovladatelná, protože nemá jasná pravidla. V pojmech a interpretaci §30 zákona o sociálně-právní ochraně dětí se objevuje zmatek a nejistota. Pracovníci také uvádějí, že v praxi nejsou zájemci o hostitelskou péči příliš prověřováni, nemusí projít žádnou přípravou na přijetí dítěte a návštěvy v hostitelských rodinách nebývají nijak vyhodnocované. Zájemci o hostitelskou péči nejsou nikde evidováni. Jejich vyhledávání je ve většině případů pouze na vedení ústavního zařízení, z čehož pramení nejasnost a nejistota hostitelské péče (Kotek, Kotalová, 2007).

Hostitelská péče je také často realizována jako náhrada předpěstounské péče. Podle veřejné ochránkyně práv by ale hostitelská péče měla sloužit pouze jako možnost pobytu dítěte u fyzických osob, které nemají zájem o pěstounskou péči. „*Veřejná ochránkyně*

práv je přesvědčena, že hostitelská péče s sebou nese značná rizika a že by neměla nahrazovat péči předpěstounskou“ (Zaplatílková, 2016, str. 33).

4.2 Dělení hostitelské péče

Klimeš (2006) dělí hostitelskou péči z hlediska úspěšnosti a prevence poškozování dítěte na hostitelství **neřízené** neboli *živelné* a hostitelství **řízené**, které dále dělí na *hostitelství s cíleně budovanou citovou vazbou* u hostitelů, kteří mohou nabídnout dlouhodobý vztah a *hostitelství s cíleně nebudovanou citovou vazbou*, například u vedoucích kroužků nebo organizací mimo ústav, kteří si děti berou do svého kroužku nebo berou na výlety větší skupiny dětí, či pokaždé jiné dítě.

Neřízené, živelné hostitelství se projevuje neprověřenými a nevyškolenými žadateli, kterým chybí plán jejich hostitelství. Vztah mezi nimi a svěřeným dítětem se nenavazuje postupně, ale vzniká spontánně a nekontrolovaně. Většinou zde chybí i spolupráce a zpětná vazba s dětským domovem (Klimeš, 2006).

Klimeš (2006, str. 32) na základě zkušeností s živelným hostitelstvím definuje 6 cílů, které by mělo mít **řízené** hostitelství, tedy hostitelství profesionálně vedené: „1. Umožnit dětem přirozený a bezpečný kontakt s lidmi mimo ústav. 2. Minimalizovat nebezpečí poškozování dítěte, a to jak primárního (zneužívání jakéhokoliv druhu), tak i sekundárního, nezamýšleného (amatérsky vedená hostitelská péče) 3. Připravit žadatele na zvláštnosti ústavních dětí a hostitelské péče obecně 4. Vytvořit nebo naopak cíleně se vyhnout vzniku citové vazby. Nenechat její vznik náhodě. 5. Navodit komunikaci a spolupráci hostitelů a ústavu 6. Poskytnou všem stranám případný poradenský a terapeutický servis.“

Blahutová a Zezulová (2011) dělí hostitelskou péči na základě jejího vzniku na hostitelskou péči **spontánní** a **plánovanou**. **Spontánní** hostitelská péče se v našich zemích vyvíjí po celou dobu, co existují ústavní zařízení. Děti z domovů si k sobě už i v minulosti brávali někteří vychovatelé. Mezi spontánní hostitelskou péči patří také rodiče kamarádů dítěte, vedoucí zájmových kroužků apod. Jde tedy o přirozeně vzniklý vztah mezi dítětem z dětského domova a hostitelem. Hostitel zná dítě dříve, než začne přemýšlet o hostitelské péči.

Plánovaná hostitelská péče je její novější formou. Na rozdíl od spontánní hostitelské péče hostitel dítě předem nezná a je ochuzen o přirozený vznik vztahu s dítětem. Hostitel nejprve kontaktuje organizaci, která se o hostitelskou péči zajímá a teprve pak je mu

nabídnuto některé z dětí. Výhodou této formy je příprava hostitelů ze strany organizace a sociálních pracovníků (Blahutová, Zezulová, 2011).

4.3 Vhodní žadatelé o hostitelskou péči

Hostitelská péče je realizována formou dobrovolnictví. Může ji nabízet samostatná osoba, pár nebo celá rodina (Blahutová, Zezulová, 2011). Důležitým aspektem výběru správného hostitele je jeho motivace. Hostitelé by se měli ztotožnit s rolí „strýčka“ a „tety“, kteří dítě hlídají o víkendech či prázdninách a neměli by se soustředit na přílišné až rodičovské připoutání dítěte (Gabriel, Novák, 2008). Téma vhodných žadatelů bylo součástí i výzkumu této práce, pracovníci dětského domova odpovídali, jakého žadatele si představují (viz kapitola 7. 1. 7).

Jako jednu z nežádoucích motivací popisuje Gabriel a Novák (2008) tzv. motivaci „pěstounskou“. Jedná se o žadatele, kteří z různých důvodů nemůžou dosáhnout pěstounské péče klasickou cestou, nebo se jim čekání na dítě zdá příliš dlouhé. Tito hostitelé pak s dítětem tráví stále více a více času, a poté co se vytvoří velmi silná citová vazba, požádají soud o svěřeni konkrétního dítěte do náhradní rodinné péče. V této chvíli, kdy se hostitelé obhajují vytvořenou citovou vazbou mezi nimi a dítětem, je ale podle Gabriela a Nováka zatlačen do kouta především psycholog, který má rodinu objektivně posoudit. Na rozdíl od hostitelské péče rozhoduje o svěřeni dítěte do pěstounské péče více faktorů, jako například finanční a bytové podmínky, pracovní vytíženost žadatelů nebo počet vlastních či přijatých dětí a jejich připravenost na nového člena rodiny.

Další, ne příliš žádanou motivací je vyhovění přání svého dítěte, kdy si rodiče berou do hostitelství přítele nebo přítelkyně svých dětí, případně kamaráda ze školy, ale sami o dítě nemají žádný zájem. Tyto žadatele nazývají Gabriel a Novák (2008) jako žadatele „zástupné“. Mezi „zástupné žadatele“ řadí i problematičtější skupinu lidí, mezi které patří ti, kteří o hostitelství žádají za někoho, komu by dítě úřady nesvěřili. Jedná se většinou o příbuzné nebo známe biologických rodičů. Dítě pak tráví čas místo u hostitelů u lidí, kterým bylo odebráno, nebo u lidí, kterým bylo na základě soudního posudku svěřeni dítěte do péče zakázáno. Naštěstí většina dětí hned po návratu do dětského domova řekne, co u hostitelů dělalo a je možné tuto situaci řešit (Gabriel, Novák, 2008).

Blahutová a Zezulová (2011) řadí mezi nepřipravené hostitele i žadatele s naivními představami o dítěti z dětského domova, kteří mají mylnou představu nejen o dítěti,

ale i o podmínkách dětského domova. Tito lidé si většinou myslí, že jde o opuštěné děti, které nemají rodiče ani dostatek hraček nebo oblečení. S těmito žadateli je nutné nejprve pracovat a připravit je na realitu a úskalí práce s dítětem z dětského domova.

Všichni zájemci by měli být seznámeni s tím, jak to chodí v dětském domově, z jaké rodiny přišlo dítě, které si budou brát a co všechno prožilo. V případě nezkušených žadatelů je žádoucí vysvětlit, co je to psychická deprivace, jak se na chování dětí projevuje týrání nebo sexuální zneužívání apod. (Blahutová, Zezulová, 2011).

4. 4 Děti v hostitelské péči

Děti z dětských domovů tvoří nejdůležitější součást hostitelské péče, protože právě pro ně je tato pomoc realizována. Z tohoto důvodu se jim podrobněji věnujeme v následujících podkapitolách.

4. 4. 1 Děti vhodné pro hostitelskou péči

Vzhledem k situaci, že se hostitelská péče vyvíjela především spontánně a nemá žádnou legislativní úpravu, existuje i velmi málo informací o tom, jaké dítě je vhodné pro hostitelskou péči. Rozhodnutí o tom, zda dítě do hostitelské péče půjde nebo ne, je zcela na vedení dětského domova. Jaké dítě je vhodné pro hostitelskou péči podle pracovníku dětského domova, kteří se zúčastnili našeho výzkumu, najdete v kapitole 7. 1. 5.

Klimeš (2006) upozorňuje na nebezpečí hostitelské péče u malých dětí do 5let, dy hrozí nekontrolované vzniknutí citové vazby. Hostitelství takto malým dětem nelze verbálně vysvětlit. V těchto případech doporučuje spíše návštěvy hostitele v dětském domově. Dále Klimeš řadí mezi děti, které nejsou vhodné do hostitelské péče ty, které se připravují na pěstounskou péči nebo osvojení. V této fázi u nich není vhodné vytvářet citový vztah k osobám, které se pěstouny nemohou stát.

4. 4. 2 Budování vztahu mezi dítětem a hostitelskou rodinou

Podle Klimeše (2006) je třeba se na začátku vztahu mezi hostitelem a dítětem rozhodnout, zda se budou snažit o cílené budování citové vazby, nebo ji budou naopak cíleně předcházet. V případě, že jde o mladšího člověka, který ještě neví, jak bude žít v budoucnu, nebo o vedoucího kroužku, který si bere střídavě na výlety více dětí, je dobré vzniku citové vazby předcházet. Je třeba si uvědomit, že jakýkoliv vztah vytváří určitou vazbu, která vzniká

přirozeně. U dětí z dětského domova, které mají neustálou potřebu hledat něco, co nemají od svých rodičů, se ale musí tato vazba usměrňovat, aby nedošlo k další traumatické ztrátě.

Klimeš (2006, str. 32,33) navrhuje tento postup vytváření citové vazby mezi dítětem a hostitelem: „1. *zaškolení a prověření hostitelů,*

2. *občasné schůzky v DD v kolektivu dalších dětí a vychovatelů,*

3. *procházky či malý výlet autem do okolí DD,*

4. *víkendový pobyt u hostitelů,*

5. *návštěvy jednou za jeden až dva měsíce udržovat stále, minimálně jeden rok,*

6. *Pokud hostitelé vykazují neustálý sklon k častějším návštěvám, tak opatrně zvážit i týdenní či čtrnáctidenní periodu. Ze začátku jako mimořádné výjimky.*

7. *Pokud funguje perioda kratší než měsíční, pak je přirozené, aby děti trávili u hostitelů i vánoce a jiné svátky.“*

4. 4. 3 Vztah hostitelů k biologické rodině dítěte

Většina dětí v dětském domově je v kontaktu se svoji biologickou rodinou. Ať už je jejich rodina jakákoliv, patří k identitě dítěte. Hostitelská rodina má na biologickou rodinu dítěte většinou negativní názor, protože přece kvůli jejich nedostatečné výchově jsou děti v dětském domově. Hostitelé znají pouze pár informací o důvodech odebrání dítěte, na jejichž základě biologickou rodinu soudí. Dětský domov by jim měl poskytnout informace v širším kontextu (Blahutová, Zezulová, 2011).

Dítě se v hostitelské rodině začne cítit dobře a uvolněně ve chvíli, kdy hostitel pochopí situaci rodiny a začne ji respektovat. Důležité je s dítětem o rodině mluvit a reagovat přirozeně. Není špatné říct, že takhle by se rodiče chovat neměli, ale je dobré hledat společně s dítětem hezké chvíle, které s biologickými rodiči zažili. Hostitelé by se měli vyvarovat hodnocení rodičů jako osobností, hodnotit by měli pouze konkrétní jednání a to i v případech, že samo dítě má na rodiče negativní názor (Blahutová, Zezulová, 2011).

4. 5 Rizika hostitelské péče

Jako všechny formy náhradní rodinné péče přináší i hostitelská péče určitá rizika. Největším rizikem hostitelské péče je psychické ohrožení dítěte. Klimeš (2006, str. 35) uvádí, že „nejvíce lidí psychicky poznamenává nejistota a násilné ztráty citových vazeb.“ Proto je důležité, aby nejen děti ale i hostitelé chápali smysl hostitelské péče a neslibovali dětem nereálné věci, nebo se jim nesnažili nahrazovat rodiče v plné míře. O tom jací by měli

a neměli být žadatelé o hostitelskou péči, se zabývá kapitola 4. 3 - *Vhodní žadatelé o hostitelskou péči.*

Blahutová a Zezulová (2011) zařazují mezi rizika hostitelské péče ohrožení dítěte, zklamání dítěte, zklamání hostitele, zklamání vychovatelů a sociálních pracovníků, nezralost dítěte a další specifická dílčí rizika.

Ohrožení dítěte

Hostitelská péče láká kromě lidí, kteří chtějí dítěti pomoci také ty, kteří ho mohou nějakým způsobem ohrozit. Setkáváme se s případy různých manipulátorů. V Praze se dokonce o hostitelskou péči přihlásilo i několik pedofilů (Klimeš, 2006). Není vyloučeno, že se dítě v hostitelské péči setká s týráním nebo zneužíváním. Důkladné prověřování žadatelů, by mělo těmto rizikům předcházet.

Zklamání dítěte

Nejčastějším argumentem proti realizaci hostitelské péče je zklamání dítěte. Dítě se může na hostitelskou rodinu velice upnout. I přes neustále vysvětlování hostitelské rodiny i pracovníků dětského domova, že nejde o více než jednodenní výlety a víkendy, chce s rodinou trávit stále více času a sní o tom, že hostitelská péče přejde v pěstounskou. Dítě je následně zklamáno z toho, že se tak nestalo, nebo prožívá velké zklamání při nečekaném ukončení hostitelské péče ze strany hostitele (Blahutová, Zezulová, 2011).

Zklamání hostitelů

Stejně tak, jak může být kvůli zrušení hostitelské péče zklamané dítě, může být zklamaný i hostitel u kterého už dítě dále nechce trávit čas. Důvody takto zrušené hostitelské péče mohou být různé. Například děti v pubertě chtějí trávit více času se svými kamarády nebo partnery. Některé děti nejsou schopni vytvořit si k hostitelům citový vztah a další mnohdy blíže nespecifikované důvody. Další zklamání hostitelů může nastat také v případě, že dítě hostitelskou péči bere pouze jako zdroj zážitků a dárků a nevytvoří si s nimi takovou citovou vazbu, jakou si přáli (Blahutová, Zezulová, 2011).

Zklamání vychovatelů a sociálních pracovníků

Podle Blahutové a Zezulové (2011) není o zklamání vychovatelů a sociálních pracovníků moc informací. Zmiňují, že mohou být zklamáni například z ukončení hostitelské

péče, kterou pomáhali zrealizovat, nebo z konkrétních hostitelů, se kterými je špatná komunikace a kteří neplní to, na čem se společně domluvili.

Nezralost dítěte

Velké obtíže v psychickém vývoji dítěte může způsobit jeho nezralost pro hostitelskou péči. Dítě prožívá nejistotu, neví, kam patří a proč se mu střídá prostředí. Díky tomu se u něj mohou vyskytnout dříve neexistující problémy, jako pomočování, pláč před spaním a další. Nezralost dítěte se projevuje nejčastěji u dětí do 6 let, a proto se takto malé děti do hostitelské péče nedoporučují (Blahutová, Zezulová, 2011).

Specifická dílčí rizika

Autorky rozdělení daných problémů do předchozích kategorií zdůrazňují, že zde nejde shrnout všechny problémy, se kterými se mohou hostitelé nebo děti v hostitelské péči setkat. Každé dítě i každý hostitel je individuální a proto mohou nastat individuální problémy (Blahutová, Zezulová, 2011).

Mezi další časté problémy řadíme například nezvládnutí projevů dítěte, nezvládnutí časové a finanční náročnosti hostitelské péče, nízká důvěra dětí ve svět dospělých, využívání hostitelů jako zdroj financí nebo nepochopení hostitelské péče ze strany biologických rodičů (Blahutová, Zezulová, 2011).

4. 6 Organizace Děti patří domů, z. s.

Hostitelská péče není mezi lidmi příliš známá. Na její propagaci se v České republice podílí především organizace Děti patří domů, z. s., která vydala odbornou metodiku s názvem Hostitelská péče a příprava k ní. Kromě propagace hostitelské péče se organizace zajímá také o pěstounskou a respitní péči¹. *„Posláním Děti patří domů, z. s. je podporovat a rozvíjet náhradní rodinnou péči a hostitelskou péči v České republice s hlavním cílem naplnit právo a potřebu dětí žít v rodině u „svých lidí.“ Tím se snažíme napomáhat snižování počtu dětí v dětských domovech a kojeneckých ústavech“* (Děti patří domů, © 2017).

Organizace Děti patří domů, z. s. se věnuje **vzdělávání a osvětovým aktivitám** (semináře a besedy pro pěstouny, vzdělávací víkendy pro pěstouny, pobyty pro pěstounské rodiny se vzděláváním, semináře a besedy pro hostitele a zájemce o hostitelskou péči a další),

---

¹ Repitní péče - zajišťuje kvalifikovaný dohled nad dětmi během odpočinku pěstounů, je realizována na respitních pobytech nebo v domácnosti (Děti patří domů, © 2017).

respitním službám (respitní víkendové pobyty, doprovodné respitní pobyty ke vzdělávacím akcím, respitní integrované tábory, individuální hlídání dětí), **provázení a poradenství** (provázení pěstounskou péčí, poradenství k náhradní rodinné a hostitelské péči) a **hostitelské péči** (individuální příprava k hostitelství, vyhledávání hostitelů pro konkrétní děti z konkrétních dětských domovů), (Děti patří domů, © 2017).

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části se věnujeme výzkumu. Výzkum byl zvolen kvalitativní. Pomocí rozhovorů jsme zjišťovali a následně srovnávali názory na hostitelskou péči u ředitelů, sociálních pracovníků a vychovatelů dětského domova a také u hostitelských rodin.

První kapitola praktické části, což je 5. kapitola celé diplomové práce, se věnuje výzkumnému cíli a výzkumným otázkám. Dále se zabývá výzkumným souborem a metodám jeho výběru.

Ve druhé kapitole praktické části popisujeme metodologii výzkumu a metodu, kterou jsme použili k získávání dat. Součástí této kapitoly je i detailní popis realizace projektu a analýzy dat.

Nejdůležitější částí je interpretace výsledků (viz kapitola č. 7), která je rozdělena na výsledky výzkumu u pracovníků dětského domova a hostitelských rodin. V této kapitole se věnujeme i srovnávání a hledání rozdílů v odpovědích mezi jednotlivými funkcemi pracovníků v dětském domově.

V praktické části je pro zajímavost zařazena i osobní zkušenost autorky (viz kapitola č. 8) a poslední kapitola praktické části patří diskuzi a doporučením pro praxi.

5 Hostitelská péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou

Hostitelská péče se v České republice realizuje už dlouhou dobu, aniž by byla jako taková ukotvena v zákonech. I přesto, že existuje pár organizací, které vytvářejí metodiku pro hledání nových hostitelských rodin i metodiku pro jejich šetření, je tato věc stále individuální a záleží na pohledu dané sociální pracovnice, konkrétního úřadu nebo ředitele dětského domova. Děti s nařízenou ústavní výchovou si během svého života prošly mnoha překážkami a smyslem hostitelské péče by mělo být dát dětem nový pohled na rodinu a mít někoho pouze pro sebe. Zda toto hostitelská péče opravdu splňuje, a jestli je pro děti opravdu prospěšná, zůstává i pro mnoho odborníků stále otázkou. Náš výzkum zjišťuje, jestli se má na hostitelské péči něco změnit, nebo v případě převažujících negativních důsledků na dítě přestat s jejím poskytováním úplně.

5.1 Cíle výzkumu

Cílem našeho výzkumu je zjištění a srovnání názorů a zkušeností vychovatelů, sociálních pracovníků, ředitelů dětských domovů a hostitelských rodin a lze jej rozdělit na dva dílčí cíle a jeden hlavní. Prvním dílčím cílem je zjištění názorů a zkušeností s hostitelskou péčí u pracovníků dětského domova a druhým dílčím cílem je zjištění zkušeností s hostitelskou péčí přímo od hostitelských rodin. **Hlavním cílem** našeho výzkumu je zjistit, zda se názory na hostitelskou péči liší z hlediska různého postavení a zastávající role osob, kteří se s hostitelskou péčí setkávají a posoudit, zda je hostitelská péče pro děti z dětských domovů opravdu přínosná a jaká je její negativní stránka.

5.1.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky se vydefinovaly na základě předběžného šetření. Dílčími otázkami našeho výzkumu u pracovníků v dětských domovech jsou:

- Převládají v hostitelské péči spíše pozitiva nebo negativa, mají respondenti osobní zkušenost s pozitivní nebo negativní stránkou hostitelské péče?
- Jak ve většině případů probíhá kontrola žadatelů o hostitelskou péči, je tato kontrola dostatečná, nebo je potřeba systém hostitelské péče upravit?
- Je dobrá spolupráce mezi dětským domovem a pracovníky OSPOD?

- Snaží se dětské domovy o rozšíření a propagaci hostitelské péče, nebo ji pouze tolerují, pokud má o ni někdo zájem?
- Je hostitelská péče vhodná pro každé dítě?
- Jaké je chování dětí po návratu z hostitelské rodiny, jaký vztah vzniká mezi hostitelskou rodinou a dítětem?
- Jaký by měl být žadatel o hostitelskou péči, je důležitý i jeho věk a věkový rozdíl mezi ním a dítětem?
- S jakými nejčastějšími problémy se může setkat hostitelská rodina?
- Jaká je spolupráce mezi dětským domovem a hostitelskou rodinou?

Díličí otázky výzkumu u hostitelských rodin:

- Jaké jsou reakce rodiny a okolí na hostitelskou péči?
- Je hostitelská péče většinou aktivita jednotlivců nebo celé rodiny?
- Jakým způsobem se hostitelé o této formě pomoci dozvěděli?
- Jakým prověřením hostitelské rodiny procházejí a jak často u nich probíhají návštěvy OSPOD? Je dle jejich názoru potřeba něco změnit na současném systému hostitelské péče?
- Spolupracují hostitelské rodiny s dětským domovem?
- S jakými problémy s dětmi se musejí hostitelské rodiny potýkat?
- Převládají v hostitelské péči spíše pozitiva nebo negativa?

Podle Miovského (2006) se má podle potřeby výzkumu formulovat 4 - 8 výzkumných otázek. Tyto otázky musí být jasné a přesně vystihnout řešený problém. Jako hlavní výzkumné otázky jsme stanovily tyto:

- **Je podle názorů respondentů stávající systém hostitelské péče dostačující, nebo je třeba ho nějak změnit?**
- **Jaký by měl být hostitel podle pracovníků dětského domova?**

- **Převládají v hodnocení hostitelské péče spíše pozitiva nebo negativa, jak moc jsou tyto názory ovlivněny osobní zkušeností?**
- **Existuje nějaká spojitost mezi rolí člověka a názorem na hostitelskou péči pro děti z dětského domova? Pokud ano, jaká?**

5.2 Výzkumný soubor

Náš výzkumný soubor se skládá celkem z 29 respondentů. Z toho je 5 respondentů z hostitelských rodin a zbytek jsou pracovníci dětských domovů. Výzkum byl prováděn v 8 dětských domovech, 4 byly z Moravskoslezského a 4 z Olomouckého kraje. V každém dětském domově byl pořízen rozhovor s ředitelem (celkem 8 rozhovorů), vychovatelem (celkem 8 rozhovorů) a sociálním pracovníkem (celkem 8 rozhovorů).

U vybírání dětských domovů byla použita metoda **náhodného účelového výběru**. Jediným kritériem bylo, že se musí výzkumu zúčastnit všichni zmiňovaní pracovníci (ředitel, sociální pracovník a vychovatel). Prostřednictvím emailu bylo osloveno celkem 17 dětských domovů (9 v Moravskoslezském kraji a 8 v Olomouckém kraji). Na email odpovědělo pouze 10 dětských domovů, a to 5 z Moravskoslezského a 5 z Olomouckého kraje, kde v jednom z dětských domovů byla ochotna se výzkumu zúčastnit pouze sociální pracovnice - tento dětský domov jsme tedy z výzkumu vyloučili. Ze zbylých 9 dětských domovů jsme metodou náhodného výběru vybrali 4 dětské domovy z Moravskoslezského a 4 z Olomouckého kraje.

Při výběru hostitelských rodin byla využita **metoda sněhové koule**. Prostřednictvím dětských domovů byly oslovené hostitelské rodiny a v případě jejich zájmu se mohly ozvat na uvedený kontakt. Na tuto výzvu se ozvali pouze 2 hostitelé. Další 2 hostitelé byli sehnáni prostřednictvím kontaktu těchto hostitelských rodin a 1 paní zareagovala na výzvu pověšenou na internetových stránkách zabývajících se pěstounskou péčí a pomoci dětem v dětském domově.

6 Metodologie výzkumu

Pro potřeby naší práce jsme zvolili **kvalitativní metodu výzkumu**. Miovský (2006) charakterizuje kvalitativní výzkum jako jedinečný a neopakovatelný, dále kontextuální, protože některá pravidla a zákonitosti především v psychologii neplatí obecně, procesuální a dynamický, neboť zkoumaný jev vznikl, rozvíjí se, zaniká a odehrává se v čase. Všechny tyto charakteristiky jsme považovali za podstatné pro náš výzkum. Důležitou charakteristikou kvalitativního přístupu je také reflexivita neboli připravenost na změny. Při kvalitativním výzkumu se výzkumník spolupodílí na procesech, které zkoumá a určitým způsobem je ovlivňuje a i on sám je jimi ovlivňován. Toto ovlivňování nelze vyloučit, a proto je důležité se pokusit toto ovlivňování pochopit a popsat, jak k němu dochází.

Jako metodu pozorování jsme zvolili **polostrukurovaný rozhovor**. V polostrukurovaném rozhovoru si podle Miovského (2006) vytváříme určitá schémata, která jsou pro tazajícího závazná. Pomocí tohoto tématu specifikujeme otázky, na které se chceme ptát. Není důležité pořadí ani přesné znění otázek. Polostrukurovaný rozhovor jsme si zvolili proto, že nám dovoľoval mít pevně stanovená témata rozhovoru (viz příloha č. 2 a 3), ale zároveň umožňoval respondentům i nám více svobody ve vyjadřování a v pořadí kladení otázek. Díky této metodě byl rozhovor přirozený a respondenti na většinu otázek odpověděli, aniž bychom se museli konkrétně zeptat. To přispělo i k tomu, že respondenti spontánně vyprávěli příběhy ze svých zkušeností, a nemuseli na ně složitě vzpomínat.

6.1 Realizace výzkumu

Výzkum jsme začali realizovat v lednu 2016, kdy jsme nejprve rozeslali emaily do celkem 17 dětských domovů v Olomouckém a Moravskoslezském kraji a poté čekali na jejich reakce. Na email odpovědělo celkem 10 dětských domovů. Bližší specifika výběru konkrétních domovů pro výzkum jsme již popsali v kapitole 5. 2.

V každém dětském domově jsme udělali rozhovor s jeho ředitelem, sociálním pracovníkem a jedním vychovatelem. Celý rozhovor jsme ve většině případů, kromě jednoho, kdy si to paní sociální pracovnice nepřála, nahrávali na diktafon. Díky nahrávání nebyl rozhovor nijak přerušován zapisováním poznámek. Rozhovory s pracovníky dětského domova byly různě dlouhé, jejich délka se odvíjela od zkušenosti s hostitelskou péčí a především vycházela z ochoty se o daném tématu bavit. Nejkratší rozhovor trval 8 minut,

v tomto případě nám byly sděleny jen ty nejnnutnější informace. Nejdelší rozhovor trval 1,5 hodiny a obsahoval spoustu konkrétních příkladů a zkušeností. Všechny nahrané rozhovory byly přepsány do písemné podoby. V přílohách jsou jako ukázky zařazeny dva z nich (viz příloha č. 4).

Prostřednictvím dětských domovů jsme oslovili hostitelské rodiny. Pokud měl některý z hostitelů zájem, mohl se s námi kontaktovat. Na tuto výzvu se bohužel ozvali pouze 2 hostitelé, a proto jsme se další pokusili sehnat přes internetovou stránku zabývající se pěstounskou péčí, ale na tuto výzvu zareagoval pouze jeden člověk. Díky kontaktům hostitelů, kteří se nám dobrovolně ozvali, se nám podařilo sehnat ještě další 2. Rozhovory s hostiteli probíhali podobně jako s pracovníky dětského domova. Byly různě dlouhé, nejkratší měl 9 minut a nejdelší probíhal 1 hodinu. Kromě jednoho, probíhaly rozhovory s hostiteli telefonicky - přes Skype.

Sbírání dat jsme ukončili v únoru 2017, kdy proběhl poslední rozhovor a začali jsme se věnovat jejich analýze, kterou blíže popisujeme v kapitole 6. 3.

6. 2 Metodika rozhovoru

Rozhovor je založen na verbální komunikaci výzkumníka s respondentem. Podle toho, kolik se rozhovoru zúčastní osob, ho rozlišujeme na individuální a skupinový. Dále lze rozhovory rozdělit podle struktury otázek na strukturované, které probíhají podle předem připravených otázek v určitém pořadí, které je předem určeno. Dále polostrukturované, které nemají předem určené otázky, pouze témata a nestrukturované rozhovory, které probíhají zcela individuálně bez předem připraveného plánu. (Švarcová, 2005; Miovský, 2006).

Rozhovory k této diplomové práci byly polostrukturované a individuální. Všechny rozhovory probíhaly v klidném a soukromém prostředí, u pracovníků dětského domova většinou v kanceláři respondentů. U hostitelských rodin bylo ve většině případů využito telefonického rozhovoru prostřednictvím Skypu, pouze s jednou hostitelkou probíhal rozhovor tváří v tvář. Na začátku rozhovoru byli respondenti seznámeni s tématem diplomové práce a byli ujištěni o tom, že v diplomové práci nebudou zveřejněné žádné citlivé údaje. Ještě před zahájením rozhovoru podepsali respondenti souhlas s nahráváním rozhovoru. Tento souhlas nepodepsala jedna sociální pracovníce, u níž jsme si odpovědi zaznamenávali písemně.

6.3 Metodika zpracování a analýzy dat

Data jsme získávali rozhovory, které byly zaznamenány na diktafon a následně přepsány do písemné podoby. V první fázi jsme analyzovali data pomocí **metody vytváření trsů**. Pomocí této metody jsme sdružovali jednotlivé odpovědi do skupin. „*Tyto skupiny by měly vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami*“ (Miovský, 2006, str. 221). Díky tomuto procesu jsme dostali kategorie, které jsme zařadili do trsu podle určité charakteristiky, v našem případě podle výzkumných otázek. V každém rozhovoru jsme hledali pasáže, které tematicky souvisely s konkrétní výzkumnou otázkou.

V další fázi, při zpracovávání rozhovorů s pracovníky dětského domova, jsme využili **metodu prostého výčtu**, abychom zjistili jaké jevy a jak často se v odpovědích vyskytují. Podle Miovského (2006) vyjadřuje tato metoda poměr, četnost nebo intenzitu daného jevu.

V poslední fázi zpracování dat jsme použili **metodu kontrastů a srovnávání**, díky níž můžeme od sebe odlišit dvě kategorie a upozornit na rozdíly mezi nimi i přes mnoho společných jevů (Miovský, 2006). Tuto metodu jsme použili proto, abychom zjistili, jaké jsou rozdíly v odpovědích jednotlivých pracovníků a zda to, jakou funkci vykonávají, má vliv na jejich názory.

7 Interpretace výsledků výzkumu

V této kapitole uvádíme přehled odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky, které jsme získali na základě **metody vytváření trsů** a **metody prostého výčtu**. V první podkapitole jsou odpovědi na výzkumné otázky od pracovníků dětského domova a v další podkapitole od hostitelských rodin. Poslední podkapitola srovnává tyto výsledky na základě **metody kontrastů a srovnávání** a odpovídá na otázku, zda role, kterou respondenti zastávají, ovlivňuje jejich pohled na hostitelskou péči.

7.1 Pracovníci dětského domova

7.1.1 Převládají v hostitelské péči spíše pozitiva nebo negativa?

Ředitelé

Z rozhovorů vyplývá, že většina, celkem 5 ředitelů dětských domovů, pohlíží na hostitelskou péči pozitivně. Převažující negativní stránku viděli pouze 2 ředitelé, a 1 ředitel měl nevyhraněný názor. Mezi nejčastější odpovědi patřilo, že pozitivní na hostitelské péči je především možnost poznat, jak to chodí v rodině, příležitost na chvíli opustit dětský domov a mít individuální přístup. Jako negativní viděli respondenti především zklamání dítěte z toho, když hostitelská péče skončí nebo nepochopení smyslu hostitelské péče ze strany dítěte, které by si přálo, aby se z hostitelské péče stala péče pěstounská. Jeden z ředitelů dětských domovů vidí největší negativum na stranách hostitelských rodin a to v případě, že hostitel potřebuje, aby mu dítě projevovalo vděčnost. Díky tomu, pak může hostitelská péče skončit, protože se cítí ukřivděný.

Ve všech dětských domovech, ve kterých jsme realizovali výzkum, se minimálně jednou setkali se špatnou hostitelskou rodinou, nebo měli jinou negativní zkušenost s tímto institutem. Nejčastější zkušeností bylo náhlé skončení hostitelské péče bez udání důvodů. Další špatné zkušenosti jsou s hostitelskými rodinami, které chtějí pomoci sobě nebo svému dítěti a ne dítěti z dětského domova. V jednom dětském domově se setkali s případem, kdy rodiče chtěli své 12leté dceři pořídit kamarádku, a proto začali dělat hostitelskou péči. Vzali si mladší dívku z dětského domova, která ale vyžadovala spoustu pozornosti a jejich vlastní dcera pak kvůli tomu chtěla skočit z okna. I v dalších dětských domovech se setkali s žadateli, kteří hledají společnost pro své děti, nebo chtěli pomoci na zahradě či v domácnosti. V jednom případě byla jako negativní uvedena zkušenost s pracovníky

OSPOD, kteří nechtěli, aby do hostitelské péče šla pouze jedna ze sester, i když byli upozorňováni na to, že obě dohromady jsou těžko zvladatelné a bude pro ně lepší, když budou mít každá svoji hostitelskou rodinu. Na nátlak pracovníků OSPOD šly tedy obě dívky do jedné hostitelské rodiny, která je ale nezvládala a hostitelská péče brzy skončila.

Sociální pracovníci

Mezi sociálními pracovníky převládal pouze pozitivní názor na hostitelskou péči. Zajímavé je, že pozitivní názor měli i sociální pracovníci z dětských domovů, kde se setkali spíše s negativní stránkou hostitelské péče a jejichž ředitelé se k hostitelské péči stavěli spíše pesimisticky. Odpovědi na to, co je na hostitelské péči pozitivního, se shodovaly s názory ředitelů. Opět převládaly odpovědi: změna prostředí, poznání jak to chodí v rodině a poznání života mimo dětský domov. V případě dotazu, zda najdou na hostitelské péči i něco negativního se objevovaly opět stejné názory jako u ředitelů, například to, že hostitelská péče může nečekaně skončit a dítě bude zklamané.

Vychovatelé

Stejně jako sociální pracovníci měli i vychovatele převážně pozitivní názor na hostitelskou péči, ale každý z nich našel i něco negativního. Mezi pozitivními dopady hostitelské péče se znovu objevovala možnost změnit prostředí a poznat jak to chodí v rodině nebo mít někoho jen pro sebe. Jako negativní byla opět zmíněna neúspěšná hostitelská péče nebo přání dětí, aby se z ní vyvinula péče pěstounská. Nově se zde objevoval názor, že děti, které hostitelskou péči nemají, mohou závidět nebo to, že mezi návštěvami bývají dlouhé intervaly. Jednou byla jako negativní zmíněna příliš bohatá rodina, která dítě rozmazluje.

7. 1. 2 Jak probíhá kontrola žadatelů o hostitelskou péči? Je tato kontrola dostatečná nebo je systém hostitelské péče potřeba upravit?

Ředitelé

Kontrola žadatelů, i když není nijak v zákoně upravena, probíhá ve všech dětských domovech podobně. Pokud se jedná o jednodenní výlet, stačí, když ho schválí ředitel dětského domova. U vícedenních pobytů ověřují žadatele pracovníci OSPOD. Ve všech dětských domovech ředitelé nechávají nové zájemce prověřit pracovníky OSPOD i v případě, že se jedná o jednodenní výlety. Dává jim to jistotu, že pro bezpečnost dítěte udělali maximum. Dříve, než si hostitelská rodina může odvést dítě na víkend, musí ho několikrát navštívit v dětském domově a párkrát vzít pouze na vycházku nebo jednodenní výlet.

Pouze v jednom případě museli hostitelské rodiny procházet i školením shodným se školením pro pěstounské rodiny.

Názory na to, zda by se měla hostitelská péče uzákonit nebo jestli je potřeba jinak upravit systém nebyly zcela jednotné. V 5 případech šlo o jasnou odpověď, že by měl být vytvořen zákon, který bude tento institut upravovat. Dvě odpovědi byly záporné, systém by se nijak upravovat neměl, protože to zatím funguje a mohlo by to lidi odradit. V jedné z odpovědí zaznělo, že by se systém měl spíše zjednodušit, a že pracovníci OSPOD by měli vykonávat terénní práci a pomoci hledat nové hostitelské rodiny.

Sociální pracovníce

O tom, jak probíhá kontrola žadatelů v dětských domovech, jsme se již zmínili u ředitelů, proto nebudeme tuto problematiku znovu rozepisovat a zaměříme se pouze na názor, zda je potřeba změnit systém hostitelských rodin nebo ne. Ve dvou případech panoval názor, že je třeba hostitelskou péči uzákonit, v dalších případech se přikláněli k tomu, že to funguje tak jak je to teď. Jednou zazněla jako připomínka k systému potřeba větší osvěty a informovanosti mezi lidmi.

Vychovatelé

Většina vychovatelů s kontrolou žadatelů nepřichází vůbec do styku, protože to není v jejich kompetenci. Zaměřili jsme se proto především na to, zda si myslí, že je kontrola žadatelů dostatečná nebo ne. Ve třech případech si myslí, že hostitelé procházejí dostatečnou kontrolou, v jednom případě byl názor velmi negativní, hostitelská i pěstounská péče by měla být více kontrolována a jednou zaznělo, že by určitě pomohlo, kdyby byla legislativně ukotvena. V dalších případech neuměli dostatečnost kontroly žadatelů posoudit.

7. 1. 3 Je dobrá spolupráce mezi dětským domovem a pracovníky OSPOD?

Tuto otázku jsme pokládali pouze ředitelům a sociálním pracovníkům dětského domova. Jednou v odpovědi zaznělo, že to nedokážou posoudit, protože mají nyní jen jednu hostitelskou rodinu a v jednom případě vidí ve spolupráci s OSPOD jedno úskalí a to snahu o to, aby do hostitelské péče šli vždy všichni sourozenci, i když ze zkušeností dětského domova vyplývá, že to málokdy dopadne dobře. Sourozenecké skupiny jsou náročné a bylo by lepší, kdyby měl každý ze sourozenců svoji hostitelskou rodinu, o kterou se nemusí s nikým dělit. V dalších odpovědích se ve spolupráci mezi dětským domovem a pracovníky OSPOD vyskytovaly pouze pozitiva.

7. 1. 4 Snaží se dětské domovy o rozšíření a propagaci hostitelské péče, nebo ji pouze tolerují, pokud má o ni někdo zájem?

Na tuto otázku odpovídali pouze ředitelé dětských domovů. Hostitelskou péčí nijak nepropaguje 5 dětských domovů, z toho pouze jeden dětský domov ji nepropaguje z důvodu pesimistického názoru na ni. Zbylé dětské domovy hostitelskou péčí propagují většinou na svých webových stránkách nebo přes různá občanská sdružení. V jednom případě byla hostitelská péče propagována i na konferencích a na univerzitách v rámci kampaně „Dejme dětem rodinu“.

7. 1. 5 Je hostitelská péče vhodná pro každé dítě?

Rozhodnout, zda je hostitelská péče vhodná pro každé dítě a říct jaké dítě je vhodné, bylo pro většinu respondentů těžké, a proto jsme je naváděli doplňujícími otázkami na věk a charakter dítěte.

Ředitelé

Většina ředitelů (6), se kterými proběhl rozhovor, se shodovala na tom, že na věku nezáleží, i když si všichni byli vědomi, že mladší dítě nemusí systém hostitelské péče zcela chápat. Podle nich není důležitý věk, ale vyspělost dítěte. Je to věc zcela individuální, některé dítě dokáže hostitelskou péčí pochopit v 7 letech a některé to nezvládne ani v 10 letech. V jednom případě bylo zmíněno, že by to mělo být dítě ve věku kolem 10 let a jedenkrát od 9 nebo 10 let.

Přesnější charakteristiku dítěte, které je podle nich vhodné do hostitelské péče, uvedli pouze 3 respondenti, proto zde uvedu všechny odpovědi: *do hostitelské péče není vhodné například psychiatrické dítě, jinak asi všechny; podmínkou pro hostitelskou péči by měl být nezájem zákonných zástupců; dítě, které nemá svou rodinu a není vhodné do pěstounské péče.* Ve dvou případech se objevil názor, že by to mělo být dítě, o které se nezajímají jeho rodiče, v jednom případě k tomu navíc zaznělo, že by nemělo být vhodné do pěstounské péče. Tuto problematiku jsme s respondenty dále rozvinuli a dozvěděli jsme se, že dle jejich názoru by mohlo být kontraproduktivní, kdyby se dítě vídalo se svými rodiči a ještě i s hostitelskou rodinou. V případě pěstounské péče by mohla nastat situace, kdy by dítě nechtělo do pěstounské péče jít, protože by mělo vybudovaný citový vztah s hostitelskou rodinou.

Sociální pracovníci

Všichni sociální pracovníci se stejně jako většina ředitelů shodli na tom, že na věku dítěte buď vůbec nezáleží a nebo ho nedokážou sami odhadnout. Pouze ve dvou odpovědích zazněl po doplňující otázce, zda si myslí, že i malé děti by hostitelskou péčí správně chápali, konkrétní věk. Jedenkrát 10 let a jedenkrát 6 let. I tito dva respondenti ale nejprve tvrdili, že na věku nezáleží, začali nad tím přemýšlet až po doplňující otázce.

Sociální pracovníci byli v popisu dítěte vhodného pro hostitelskou péči o něco sdílnější než ředitelé dětských domovů, podrobnější charakteristiku vhodného nebo nevhodného dítěte nám poskytli 4 sociální pracovníci. V odpovědích zaznělo: *nejsou všechny děti vhodné, hlavně musí mít zájem poznat něco nového; hostitelská péče není vhodná pro výchovně náročné děti, ty by si museli brát už nějací odborníci; mělo by to být dítě, které nemá možnost chodit do své rodiny, hostitelská péče je taková krajní možnost toho, aby se dítě někam dostalo, mělo by to být dítě, které pochopí, že jde jen o návštěvy, důležité je, jestli má to dítě zájem a zda by to nenarušilo kontakt s jeho rodiči.*

Vychovatelé

Pouze dva vychovatelé uvedli od kterého věku je podle nich hostitelská péče vhodná. V obou případech šlo o dítě od 10 let. Ostatní vychovatelé nechtěli paušalizovat věkové rozhraní, přikláněli se k názoru, že je to individuální a že věk není nejdůležitějším kritériem.

Mezi kritéria pro výběr dítěte do hostitelské péče uváděli: *zájem dítěte o hostitelskou rodinu; důležité je, jestli to dítě má někoho blízkého mimo toto zařízení, pokud o něj nikdo z rodiny nemá zájem je hostitelská péče úžasný prvek, který nahradí tento deficit; dítě, které zvládne pochopit, že nesupluje její vlastní rodinu; dítě bych vybírala podle diagnózy, děti s ADHD bývají hodně náročné a mohly by hostitele odradit.*

7. 1. 6 Jaké je chování dětí po návratu z hostitelské rodiny, jaký vztah vzniká mezi hostitelskou rodinou a dítětem?

Na tuto otázku odpovídali pouze vychovatelé, kteří jsou v přímém kontaktu s dítětem po jeho návratu z pobytu u hostitelské rodiny. Zajímalo nás především, jestli jsou děti spíše klidné, nebo naopak divočejší, když se vrátí z pobytu u hostitelů a jaký mají s hostitelskou rodinou vztah.

Odpovědi byly velmi různorodé. Jedna z odpovědí byla, že jsou děti „*spokojené i rozjařené zároveň*“, ale že to nijak nenarušuje chod dětského domova. Jedenkrát se mezi odpověďmi objevila zkušenost spíše s negativní stránkou - děti prý chodí zpátky hodně rozdivočelé a musí si znovu zvykat na chod dětského domova. Další zkušenosti a názory se přikláněly spíše k pozitivním změnám. Mezi odpověďmi bylo, že jsou děti šťastnější, veselé, nadšené a plné dojmů, ale občas také smutní z toho, že pobyt končí. Smutek však brzy přechází v radost a těšení se na další pobyt a proto i tuto odpověď zařazují mezi pozitivní.

Podle vychovatelů vzniká mezi hostitelskými rodinami a dětmi různý vztah a je to zcela individuální. Nikdo nevyklučuje vztah zaměřený pouze na materiálním obohacení a „využívání“ hostitelských rodin k plnění svých přání, ale také nepopírají, že mezi dítětem a hostitelskou rodinou může vzniknout pěkný vztah založený na citové vazbě, který občas přetrvá i do dospělosti dítěte.

7. 1. 7 Jaký by měl být žadatel o hostitelskou péči? Je důležitý věk a věkový rozdíl mezi ním a dítětem?

Ředitelé

Mezi odpověďmi na tuto výzkumnou otázku najdeme výčet spousty vlastností a kritérií pro vhodného žadatele o hostitelskou péči. Každý názor se v něčem trochu liší, ale mezi všemi převládá názor, že to musí být hlavně slušný člověk s čistým trestním rejstříkem. Dále ředitelé uváděli tyto kritéria: *měla by to být rodina, která má své vlastní děti a do hostitelské péče by si vzali děti přibližně stejně staré těm jejich; důležité ale je, aby měli stejné zájmy; rodina by neměla očekávat vděk a musí být připravena na problémové chování dítěte; hlavní podmínkou je, aby hostitel chtěl pomáhat dítěti a ne sobě, také by neměli hledat pouze kamaráda pro své dítě; hodný člověk, který má rád děti; důležité je přeskočení jiskry, a aby si navzájem vyhovovali s dítětem - aktivní dítě ať má aktivní rodinu, pasivní dítě může mít klidně starší klidné hostitele.*

Všichni respondenti byli doplňující otázkou dotázáni na věk žadatele. Ve většině případů (4) se odpovědi shodují na tom, že věk žadatele nehraje žádnou roli a že je jedno zda jde o mladého nebo staršího hostitele. Jedním z těchto názorů je, že není důležitý věk, ale zkušenosti s dětmi. Ve dvou případech se jednalo o odpověď bez názoru, kdy respondenti tvrdili, že nad tímto nikdy nepřemýšleli a že neví. Podle jednoho ředitele dětského domova je

vhodný věk rodiče a ne staršího kamaráda a jedna z odpovědí poukazuje na věkový rozdíl mezi hostitelem a dítětem - hostitelská péče by neměla probíhat mezi lidmi stejné generace.

Sociální pracovníci

Odpovědi sociálních pracovníků se neopakovaly, každý sociální pracovník zmínil jiné vlastnosti. Sociální pracovníci vytvořili tento model vhodného žadatele: *trestně bezúhonný, psychicky způsobilý, empatický, kamarádský, nervově odolný, spolehlivý, měl by mít zkušenosti s dětmi, nejlépe i s těmi problémovými a měl by mít děti rád, neměl by od hostitelské péče příliš mnoho očekávat a měl by být připraven na problémy.*

Každý respondent musel také odpovědět na otázku, jestli je pro ně důležitý věk žadatele. Nejčastější odpověď (6) byla, že věk nehraje žádnou roli. V jednom případě uvedli jako nevhodného žadatele příliš starého člověka, ale bez přesnějšího určení věku a jednou příliš mladého, také bez udání konkrétního věku.

Vychovatelé

Stejně jako u sociálních pracovníků, ani u vychovatelů se neobjevovaly stejné odpovědi, kromě jedné, aby měl vztah k dětem a měl děti rád. Každý respondent většinou zmínil 1 - 2 vlastnosti nebo kritéria vhodného žadatele. Odpovědi vychovatelů: *trestně bezúhonný, trpělivý, empatický, nezištný, měl by mít zkušenosti s dětmi, musí umět zvládat zátěžové situace a počítat s problémy, měl by umět děti zaujmout a nabídnout jim nové společné zájmy.* Většina názorů (7) nerozlišovala, zda jde o jednotlivce nebo pár. Jedním z názorů byl požadavek, aby hostitelé byli stabilní partneři.

Na otázku věku odpovědělo 6 vychovatelů, že věk nehraje roli, nebo si ho netroufají specifikovat. Jedenkrát zazněla odpověď, že žadatel by neměl být příliš starý, protože by nebyl tak akční jak děti potřebují a jednou respondent zmínil, že podle něj je 22 let málo a 50 už moc.

7. 1. 8 S jakými nejčastějšími problémy se může setkat hostitelská rodina? Na co je třeba hostitele upozornit?

Vzhledem ke skoro úplné jednotnosti všech odpovědí nerozdělujeme odpovědi na tuto otázku podle pracovníků dětského domova. U všech pracovníků zazněly dva problémy. Jedním problémem je přílišné citové upoutání dítěte a následné „otravování“ hostitelské rodiny a druhým je pravý opak, a to nevytvoření si žádné citové vazby a využívání hostitelů.

Upozorňovat by se podle všech pracovníků mělo především na konkrétní dítě - některé dítě má psychické problémy, jiné by mohlo něco ukrást atd. Tohle všechno shrnul jeden sociální pracovník, který řekl: „*Očekávat by měli cokoli a všechno.*“ Všichni pracovníci dětských domovů se shodovali i v názoru, že by si hostitel měl uvědomovat, jaké problémy dítě má a čím vším prošlo a nebýt příliš naivní a očekávat velký vděk.

7. 1. 9 Jaká je spolupráce mezi dětským domovem a hostitelskou rodinou?

Tomuto tématu jsme se věnovali pouze s vychovateli, kteří jsou v přímém kontaktu předávání dítěte na víkendový pobyt a s dítětem po příjezdu. Pouze v jednom případě nám vychovatel řekl, že všechno se řeší pouze přes sociální pracovníci a on s nimi nijak více nekomunikuje. Ta nám pak v rozhovoru sdělila, že většina hostitelů, se kterými se setkala, spolupracovala velmi dobře. Všichni ostatní vychovatelé odpovídali, že spolupráce mezi hostitelskou rodinou a jimi je dobrá, snaží co nejvíce komunikovat.

Jednou jsme se k tomuto tématu dostali i s ředitelem dětského domova, který měl jak špatné tak i dobré zkušenosti ve spolupráci s hostitelskou rodinou. Podle něj jsou takoví, kteří komunikují a berou rady v potaz a pak takoví, kteří to dělají po svém a nedbají na to, co jim říkají.

7. 2 Hostitelské rodiny

7. 2. 1 Jaké jsou reakce rodiny a okolí na hostitelskou péči?

Celkem třikrát v odpovědi zaznělo, že okolí se rozděluje na půl. Jsou lidé, kteří to přijmou a lidé, kteří nechápu, proč to dotyčný dělá. Jednou se v odpovědi objevil pouze negativní názor: „*S lidmi, kteří vůbec netuší, že nějaká možnost hostitelské péče existuje, se setkávám dnes a denně. Lidé vůbec nemají ponětí, jak to v dětském domově funguje. První rok jsme o tom s manželem nikde nemluvili, další rok jsme se snažili být k okolí otevření a mluvit o tom, že působíme jako hostitelé. Po vlně nepochopení to již opět nikde neříkáme.*“ Pouze jedna hostitelská rodina zmínila pouze pozitivní reakce okolí a rodiny.

7. 2. 2 Je hostitelská péče většinou aktivita jednotlivců nebo celé rodiny?

Při vyhodnocování této otázky jsem si vytvořila tři kategorie. V první kategorii jde o jednotlivce, který si hostitelskou péči zařídil sám, ale má podporu v rodině. Druhou kategorií je jednatel bez podpory v rodině a třetí kategorií je hostitelská péče jako aktivita celé rodiny, případně partnerů. Ve třech případech šlo o aktivitu jednotlivce, ale s podporou

rodiny a ve dvou případech šlo o společnou aktivitu partnerů. Ani v jednom případě se nejednalo o jednotlivce, kterého by nikdo z rodiny nepodporoval.

7. 2. 3 Jakým způsobem se hostitelé o této formě pomoci dozvěděli?

Odpovědi na tuto otázku jsou velmi různorodé a žádná z nich se neopakuje. Mezi způsoby, kterými se respondenti dozvěděli o hostitelské péči, patří: nabídka neziskové organizace po odmítnutí pěstounské péče, díky spolužákovi dcery, který byl z dětského domova, informace z přednášek na VŠ, kamarádka pracující v dětském domově a u jedné hostitelky práce v dětském domově.

7. 2. 4 Jakým prověřením hostitelské rodiny procházejí a jak často u nich probíhají návštěvy OSPOD? Je dle jejich názoru potřeba něco změnit na současném systému hostitelské péče?

Všechny hostitelské rodiny se nejdříve seznamovali s dítětem v prostředí dětského domova a až následně si jej mohli brát na víkendy domů. Ve třech případech si rodinu prověřil OSPOD, u zbylých dvou začala hostitelská péče bez prověření úřadu. V jednom z těchto případů šlo o pracovníci dětského domova, kterou znali a dítě si brala pouze na jednodenní výlety a ve druhém prověření OSPOD neproběhlo z důvodu pouze jednodenních výletů, bez přespávání u hostitele. V jednom případě prošla respondentka i se svým partnerem, kromě prověření OSPOD i psychologickými pohovory.

Na systému by tři hostitelé nic neměnili a dva by uvítali zákonnou úpravu. Podle jednoho z nich je hostitelská péče chaos a nikdo neví jak přesně postupovat. Druhý respondent uváděl jako důvod pro uzákonění lehkou zneužitelnost.

7. 2. 5 Spolupracují hostitelské rodiny s dětským domovem?

Většina (4) hostitelů s dětským domovem spolupracuje a spolupráci popisuje jako dobrou. Pouze u jednoho z respondentů zaznělo, že s dětským domovem spolupracuje minimálně: *„Kontaktovala jsem dětský domov, když jsem byla z jejího přístupu (z přístupu dívky v hostitelské péči) dost zmatená a nevěděla jsem, jak se k tomu postavit. Ona nám vykládala pohádky a já se to snažila nijak nekomentovat, ale bylo mi jasné, že si vymýšlí. Neměla jsem však žádné informace o její situaci, a tak jsem kontaktovala dětský domov a sjednala si schůzku se sociální pracovnící, která mi o její situaci prozradila něco více. Poté jsem před pár dny telefonicky kontaktovala ředitelku, a to ve chvíli, kdy se na nás tato dívka*

po roce obrátila a žádala o schůzku. Měla doma s maminkou velké problémy, a tak nás prosila o pomoc. Nevěděla jsem, co v té chvíli mohu a nemohu udělat, a tak jsem kontaktovala ředitelku. Jinak s DD v kontaktu prakticky nejsem. Řešíme jen propustky.“

7. 2. 6 S jakými problémy s dětmi se musejí hostitelské rodiny potýkat?

Většina (3) hostitelů se nemusela potýkat s žádnými problémy. Pouze v jednom případě nám byl sdělen problém závažnější povahy, kdy dítě v hostitelské rodině začalo krást věci. Jako jeden z problémů byl uveden také pláč dítěte při loučení a návratu do dětského domova.

7. 2. 7 Převládají v hostitelské péči spíše pozitiva nebo negativa?

Z celkového názoru hostitelů vyplývá, že v hostitelské péči vidí převažovat především pozitiva. Jako negativní označovali respondenti chybění zákonu a situaci, kdy se hostitelská péče z ničeho nic utne, ale i tito respondenti měli převažující pozitivní názor. Jeden z respondentů i přesto, že je hostitelem, neví, zda je hostitelská péče pro děti dobrá: *„Nevím, jestli je pro děti dobré to, že se musí vracet nebo ne. Říkám si, jestli není lepší nevědět jak chutná čokoláda nebo ji moct jenom tak olíznout a pak už nemít.“*

7. 3 Srovnání výsledků a závěr výzkumu

V poslední fázi výzkumu jsme pomocí metody kontrastu a srovnávání hledali rozdíly a shody mezi odpověďmi na jednotlivé výzkumné otázky z hlediska rozdílných pracovních pozic. Zaměřili jsme se pouze na 4 témata, která šla mezi sebou porovnat. Zajímalo nás, jestli se liší mezi pracovníky názor na to, zda je hostitelská péče pozitivní nebo negativní, jak staré dítě je vhodné do hostitelské péče, zda podle nich hraje důležitou roli věk žadatele a jestli je potřeba změnit něco na systému hostitelských rodin. Pro lepší přehlednost jsme si vytvořili tabulku (viz tabulka č. 1).

	ředitel		sociální pracovník		vychovatel		hostitel
Pozitiva/Negativa	pozitivní (5)		pozitivní (8)		pozitivní (8)		pozitivní (4)
	negativní (2)	neví (1)	-		-		neví (1)
Věk dítěte	nezáleží na věku (6)		nezáleží na věku (8)		nezáleží na věku (6)		-
	kolem 10 let (2)		-		od 10 let (2)		
Věk žadatele	nezáleží na věku (4)		nezáleží na věku (6)		nezáleží na věku (6)		-
	neví (2)	věk rodiče (2)	ne příliš starý (1)	ne příliš mladý (1)	ne příliš starý (1)	22 - 50 let (1)	
Systém HP	uzákonit (5)		nic neměnit (6)		neuměli posoudit		nic neměnit (3)
	nic (2)	zjednodušit (1)	uzákonit (2)				uzákonit (2)

Tabulka č. 1 Srovnávání názorů

7. 3. 1 Interpretace výsledků

Srovnávání názorů je znázorněno v tabulce č. 1. V každé otázce jsou vždy stejnou barvou vyznačeny stejné odpovědi, nejčastější odpovědi jsou ve vrchním řádku a v závorce je napsán počet respondentů z celkového počtu, kteří takto odpovídali (celkový počet respondentů u pracovníků dětského domova je 8 a u hostitelských rodin 5). Z tabulky můžeme vyčíst, že u všech pracovníků dětských domovů i u hostitelských rodin převažuje pozitivní názor na hostitelskou péči. Z toho vyvozujeme, že pracovní pozice nebo zastávající role názor neovlivňuje. Podle všech pracovníků dětského domova (hostitele na tyto otázky neodpovídali) nezáleží na věku dítěte ani na věku žadatele, ani tento názor není ovlivněn pracovní pozicí. Největší rozdíly se vyskytly v názoru na změnu systému. Většina ředitelů by chtěla hostitelskou péči uzákonit. Toto chtějí ale pouze 2 sociální pracovníci a 2 hostitelé. V tomto případě můžeme rozdílnost názoru přisuzovat rozdílnému pohledu z hlediska role, kterou osoby zastávají.

7. 3. 2 Závěr výzkumu

V závěru výzkumu odpovíme na hlavní výzkumné otázky.

Je podle názorů respondentů stávající systém hostitelské péče dostačující, nebo je třeba ho nějak změnit?

Odpovědi na tuto otázku se různí u ředitelů dětských domovů, kteří ve většině případů navrhnou systém uzákonit a u sociálních pracovníků a hostitelů, kteří by neměnili nic (viz tabulka č. 1). V celkovém výčtu odpovědí se 9 krát objevila odpověď systém uzákonit

a v 11 případech by respondenti systém nechali tak jak je. Jednou se objevil názor, že by se systém měl zjednodušit.

Jaký by měl být hostitel podle pracovníků dětského domova?

Podle všech pracovníků dětského domova se musí jednat o trestně bezúhonného člověka. Další vlastnosti se různí, ale vždy jde, jak se dalo i předpokládat, o kladné vlastnosti. Například: empatický, trpělivý, ochotný pomáhat, schopný zaujmout děti a další (podrobněji viz kapitola 7. 1. 7)

Ve většině případů nerozhodoval věk žadatele, ale právě jeho vlastnosti. Pouze 6 respondentů z celkového počtu 24, určilo konkrétní kritéria. Ve dvou případech zmiňovali, že žadatel by neměl být příliš starý a jednou, že by neměl být naopak příliš mladý. Dvě z odpovědí byly, že by měl být ve věku rodiče a jeden respondent uvedl věk mezi 22 - 50 lety. Dva respondenti neuměli na tuto otázku odpovědět.

Převládají v hodnocení hostitelské péče spíše pozitiva nebo negativa, jak moc jsou tyto názory ovlivněny osobní zkušeností?

Podle odpovědí všech respondentů převažují v hostitelské péči spíše pozitiva a většina respondentů (25 z 29) na ni pozitivně pohlíží. Pouze 2 ředitelé dětských domovů pohlíží na hostitelskou péči spíše negativně. Po detailním prozkoumání rozhovorů s nimi vyplývá, že tento postoj je vytvořen v jednom případě nedostatkem zkušeností s tímto institutem (v době ředitelování tohoto respondenta už hostitelská péče neprobíhala) a ve druhém případě negativní zkušeností, která ovlivnila celkový názor. Jeden ředitel neumí posoudit, zda by se měl přiklonit spíše k pozitivnímu nebo negativnímu hodnocení hostitelské péče, protože si uvědomuje i pozitiva i negativa tohoto institutu. To jestli je hostitelská péče opravdu prospěšná si netroufá posoudit také jeden hostitel (jeho odpověď viz kapitola 7. 2. 7).

Existuje nějaká spojitost mezi rolí člověka a názorem na hostitelskou péči pro děti z dětského domova? Pokud ano, jaká?

Většina respondentů odpovídala na otázky podobně a z toho vyvozujeme, že mezi zastávajícími rolí respondentů a názorem na hostitelskou péči není žádná spojitost. Spojitost můžeme najít pouze v případě řešení systému hostitelské péče, kde se výrazně liší odpovědi ředitelů a sociálních pracovníků. Tento fakt můžeme přisuzovat rozdílnému pohledu z hlediska náplně práce těchto pracovníků. Sociální pracovníci častěji než ředitelé řeší

administrativní stránku posuzování žadatelů i povolení pobytu dítěte u nich a přijde jim dostačující systém jaký je dnes.

8 Osobní zkušenost autorky s hostitelskou péčí

K hostitelské péči se autorka dostala díky brigádě v dětském domově, kde pracovala pravidelně každé prázdniny jako vychovatelka. Díky tomu mohla poznat, jak to v dětském domově chodí i jaké tam jsou děti. Neměla v plánu stát se pro některé z dětí hostitelskou rodinou, ale stalo se. V dětském domově byl 14letý chlapec, který prošel i jinými zařízeními. Nebyl v kontaktu ani s otcem ani s matkou, nikoho neměl. Jednou projevil přání, že by se rád podíval za kamarády, se kterými dva roky vyrůstal, než se dostal do tohoto dětského domova. Autorka práce se domluvila s paní ředitelkou na celodenní výlet. Nejdříve ale musela být s tímto chlapcem v pravidelném kontaktu, brát ho na vycházky a navštěvovat ho v dětském domově. Po pár měsících se tedy mohl výlet uskutečnit a on mohl zase navštívit své bývalé vychovatele a kamarády. Po tomto výletu se ho autorka zeptala, zda chce i nadále, aby si ho brávala ven, nebo na výlety a on souhlasil.

„Hostitelská péče z mé strany neprobíhá na úrovni rodinné, ale spíše kamarádské. Společně s mými kamarády jezdíme na výlety, nebo ho navštěvuji v dětském domově. Většinou jde o jednodenní záležitosti. Pouze kvůli brigádě byl u mě ubytován na celý týden a jednou jsme byli na 3 dny v Praze, kde se chtěl podívat, protože tam nikdy nebyl. I přes malý věkový rozdíl mi stále musí říkat teto. Myslím si, že pokud bych mu dovolila říkat mi jménem, ztratila bych, právě díky tomu malému věkovému rozdílu, u něj autoritu.“

„Hostitelkou jsem už 4 roky a hodně mě to naučilo. Být hostitelskou rodinou pro dítě z dětského domova není obohacení pouze pro něj, ale i pro mě.“ V hostitelské péči je dle názoru autorky důležité vybudovat si mezi dítětem a hostitelem vztah, který je založen na důvěře. Dítě musí poznat, že to co říkáte, myslíte vážně a pokud se dokáže svému hostiteli svěřit i s problémy, které má, nebo s tím co provedl je to dobře, protože mu můžeme poskytnout náhled z jiné strany. Už svým chováním bychom měli dítěti předávat nový pohled na život. Hostitel by měl dítě také pochopit. Není dobře, když si hostitel bere některé z projevů chování dítěte moc osobně. Děti z dětských domovů mají problém s navazováním kontaktu i s projevováním citů. Na spoustu věcí pohlížejí „jinými očima“. Jako příklad uvádíme dávání dárek. Hostitel dá dítěti dárek a dítě ho během pár týdnů někomu prodá. Není to proto, že by mu nezáleželo na tom, od koho dárek má, takhle nepřemýšlí. Jednoduše mu došly peníze, které potřeboval, a tato věc byla jediná, kterou bylo možné prodat. Nemají citový vztah k materiálním věcem. U větších dětí se také setkáváme s odmítáním častých

návštěv a výletů. I toto nemusí znamenat, že dítě si zájmu hostitele neváží, ale jen že je ve věku, kdy svůj čas rád tráví s vrstevníky.

9 Diskuze a doporučení pro praxi

Díky kvalitativnímu výzkumu polostrukturovanými rozhovory nám bylo umožněno poznat pohled pracovníků dětských domovů a hostitelů na hostitelskou péči. Během realizace výzkumů jsme se setkali s mnoha velmi příjemnými lidmi, kteří nám chtěli sdělit všechny své zkušenosti, ale také s lidmi, kteří nám řekli jen to nejnужnější a nad formulací názorů se jim nechtělo přemýšlet.

Naším předpokladem bylo, že názory na hostitelskou péči se budou lišit vzhledem k postavení zaměstnanců dětského domova. Předpokládali jsme, že nejvíce negativních názorů se objeví u vychovatelů, kteří dítě do hostitelské péče předávají a zároveň vidí jeho reakce po navrácení do dětského domova. Tento předpoklad se nepotvrdil. Pozitivní názor převažoval u všech zaměstnanců dětského domova (viz kapitola 7. 3. 1). Pokud měl někdo negativní názor, byl většinou ovlivněn negativní zkušeností, kterou zažil, nebo respondent žádnou zkušenost s hostitelskou péčí neměl.

Z výzkumu vyplývá, že hostitelská péče je pro děti z dětského domova přínosem. I přesto, že názor pracovníků dětského domova i hostitelů je pozitivní, bylo by vhodné přínos hostitelské péče potvrdit ještě i výzkumem přímo u dětí z dětského domova, které hostitelskou rodinu mají.

Po všech respondentech jsme požadovali, aby na hostitelské péči našli i negativa. Jako negativní uváděli především to, když tato péče bez udání důvodů skončí (viz kapitola 7. 1. 1 a 7. 2. 2) a děti jsou pak zklamané. Opět je to ale názor pouze z pohledu lidí, kteří hostitelskou péči jen nějakým způsobem zprostředkovávají a ne názor dětí, kterých se to týká. Je možné, že i krátkodobé poznání rodinného života může dítě pozitivně ovlivnit. Tuto oblast je potřeba více prozkoumat.

Hostitelská péče se poskytuje jako forma pomoci dětem v ústavní výchově. Měla by jim předat zkušenost, jak to chodí v klasické rodině a tím ovlivnit jejich život po odchodu z dětského domova. Na kolik jejich život opravdu ovlivňuje je otázkou, a proto navrhuje porovnat v dalších výzkumem kvalitu života dětí po odchodu z dětského domova u těch, které měly hostitelskou rodinu ve srovnání s těmi, které ji neměly.

Závěr

Diplomová práce se zabývá hostitelskou péčí a dětem s nařízenou ústavní výchovou. Ne každé dítě má to štěstí vyrůstat ve stabilním rodinném prostředí a to ovlivňuje celý jeho vývoj. Rodinné prostředí má velký vliv na chování dítěte i na jeho budoucí uplatnění v životě. Děti vyrůstající v dětských domovech mají oproti ostatním znesnadněný vstup do dospělosti a rodinného života tím, že rodinný model neměly šanci poznat. Lidé zabývající se touto problematikou se snaží, aby i děti z dětských domovů poznali rodinné prostředí. Nejlepší variantou pro tyto děti je dostat se do pěstounské péče. Pokud to ale z nějakého důvodu není možné, tak se rodinnému prostředí nejvíce přiblíží díky hostitelské péči, která je hlavním tématem této diplomové práce.

Účelem naší práce bylo zjistit, zda je hostitelská péče podle pracovníků dětských domovů a hostitelů pro děti opravdu přínosem a zda se má dětem s nařízenou ústavní výchovou i nadále poskytovat nebo jestli se má uvažovat o zrušení tohoto institutu z důvodu převažujících negativních názorů.

Teoretická část práce komplexně pohlíží na problematiku dětí umístěných v dětských domovech. Vymezuje právní rámec ochrany dětí a definuje náhradní výchovu. Pro kompletní pohled na možnosti náhradní výchovy, mezi kterou je mnohdy laickou veřejností řazena i hostitelská péče, jsme uvedli kromě ústavní péče i náhradní rodinnou výchovu. Důležitou součástí teoretické části je kapitola o dětech s nařízenou ústavní výchovou, kde jsme vymezili jejich specifika a nejčastější problémy se kterými by se mohla hostitelská rodina setkat. Poslední kapitola teoretické části se již zabývá hostitelskou péčí, která je tématem této práce.

Součástí práce je i kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo pomocí polostrukturovaných rozhovorů zjistit názory na hostitelskou péči a srovnat názory respondentů z hlediska role, kterou zastávají. Předpokladem bylo, že názor se bude lišit podle toho, jakou roli respondent zastává. Výsledkem výzkumu je převažující pozitivní pohled na hostitelskou péči. Souvislost mezi názorem a zastávající rolí se nepotvrdil. Vyhodnocení všech výzkumných otázek, společně s metodologií výzkumu jsme popsali v praktické části.

S odkazem na náš výzkum můžeme tvrdit, že hostitelská péče je vhodnou formou pomoci dětem v dětském domově a měla by se i nadále poskytovat. Jak už jsem ale naznačili v diskuzi (viz kapitola č. 9), je žádoucí pokračovat ve výzkumu, který by zjišťoval názory i mezi dětmi s hostitelskou rodinou, případně výzkum, který by zjistil jaký vliv má hostitelská

péče na budoucí život dětí. Pevně věříme, že tato diplomová práce se stane podnětem pro další zkoumání hostitelské péče a jejího vlivu na vývoj dítěte.

Seznam literatury a zdrojů

Knihy:

BLAHUTOVÁ, Michaela, ZEZULOVÁ, Dagmar, 2011. *Hostitelská péče a příprava k ní*. Zlín: Tigris spol. s.r.o. ISBN 978-80-86062-41-9.

BOWLBY, John, 1997. *Attachment. Attachment and Loss Volume 1*. UK: Pimlico. ISBN 978-0-7126-7471-3.

BRISCH, Karel Heinz, 2011. *Poruchy vztahové vazby*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-870-8.

ČÁP, Jan, 2007. *Psychologie pro učitele*. 2., vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.

DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk, MATĚJČEK, Zdeněk a kolektiv, 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-192-5.

GABRIEL, Zbyněk, NOVÁK, Tomáš, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1788-3.

HANUŠOVÁ, Jaroslava, 2006. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-78-4.

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 3. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

JANSKÝ, Pavel, 2004. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 0-7041-114-7.

KALEJA, Martin, 2014. *Determinanty edukace sociálně vyloučených žáků z pohledu speciální pedagogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7464-544-0.

KLIMEŠ, Jeroným, 2006. Lesk a bída hostitelství. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z VI. celostátního semináře NRP. Brno: Triada. Dostupné také z: http://triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2006.pdf

KOTEK, Miloslav, KOTALOVÁ, Kristýna, 2007. Hostitelská péče dnes a zítra. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník ze VII. celostátního semináře NRP. Brno: Triada. Dostupné také z: http://triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2007.pdf

KUBÍČKOVÁ, Hana, 2011. *Dítě - rodina - instituce aneb jak neztratit budoucnost*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7464-017-9.

KULÍSEK, Petr, 2000. *Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment)*. Československá psychologie, roč. 44, č. 5, s. 404-423. ISSN 0009-062X. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:5cec0735-420f-11e1-1586-001143e3f55c#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page uuid:5cec074b-420f-11e1-1586-001143e3f55c>

KYRIACOU, Chris, 2008. *Klíčové dovednosti učitele*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-434-2.

LANGMEIER, Josef, MATĚJČEK, Zdeněk, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. 4. dopl. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1983-5.

MACEK, Petr, ŠTEFÁNKOVÁ, Zuzana, 2006. Vztahy s rodiči a jejich souvislost s citovou vazbou. In: MACEK, Petr, LACINOVÁ, Lenka. *Vztahy v dospívání*. Brno: Masaryková univerzita Brno. ISBN 978-80-87474-46-4.

MASLOW, Abraham Harold, 2014. *O psychologii bytí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0618-7.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-1362-4.

MIOVSKÝ, Michal a kol. 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Centrum adiktologie. ISBN 978-80-7422-391-4.

MKN-10, 2008. *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize*. Aktualizovaná druhá verze k 1. 1. 2009. Praha: Bomton Agency, 2008. ISBN 978-80-904259-0-3.

NOŽÍŘOVÁ, Jana, 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde. ISBN 978-80-86131-91-7.

PRŮCHA, Jan a kol., 2003. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

PÖTHE, Peter, 2001. Teorie vazby a prevence týrání a zanedbávání dětí. In: PILÁŘOVÁ, Martina, HRADILKOVÁ, Terezie, PÖTHE, Peter. *Raný vývoj dítěte a možnosti rané intervence*. Praha: Futurum. Dostupné také z:

<http://www.cspap.cz/sources/Articles/Pothe2001Teorie.asp>

RABOCH, Jiří, HRDLÍČKA, Michal, MOHR, Pavel, PAVLOVSKÝ, Pavel a PTÁČEK, Radek, ed., 2015. *DSM-5: Diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. Praha: Hogrefe - Testcentrum. ISBN 978-80-86471-52-5.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol., 2010. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠVARCOVÁ, Iva, 2005. *Základy pedagogiky pro učitelské studium*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. ISBN 80-7080-573-0.

TÄUBNER, Vladimír, 1996. *Nejtřeženější tajemství - sexuální zneužívání dětí*. Praha: Trizonia. ISBN 80-8553-72-5.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Psychologie problémových dětí a mládeže: Učební text pro vychovatele*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7083-369-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

VALENTA, Milan a kol., 2015. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0937-9.

VYBÍRAL, Zbyněk, 2009. *Psychologie komunikace*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-387-1.

ZAPLATÍLKOVÁ, Hana, 2016. Aktuální problémy pěstounské péče z pohledu veřejného ochránce práv. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XXVI. celostátního semináře „Vztahy a vazby dítěte v náhradní rodinné péči a v ustavní výchově. Brno: Triada. Dostupné také z: http://triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2016.pdf

Internetové zdroje:

Adopce.com, 2010. *Projekt náhradní rodinné péče* [online]. [Cit. 27.9.2016]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>

Děti patří domů, 2017. [online]. [Cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz>

MPSV, 2015. *Sociálně-právní ochrana dětí, Statistiky*. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2016. [online]. [Cit. 14.2.2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

MPSV, 2016. *Slovník sociálního zabezpečení* [online]. [Cit. 27.9.2016]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/porucenstvi-s-osobni-peci-porucnika-porucnik.html>

Středisko náhradní rodinné péče, 2013 - 2016. [online]. [Cit. 30.9.2016]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece

Zákony:

Sdělení č. 104/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník.

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Články, dokumenty, příručky:

MPSV, 2013. *Informace k PPPD*. Praha. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

MPSV, 2009. *Průvodce osvojením*. Praha. Dostupné z: [http://www.tesin.cz/wp-](http://www.tesin.cz/wp-content/uploads/2011/11/MPSV_Pr%C5%AFvodce-osvojen%C3%ADm.pdf)

[content/uploads/2011/11/MPSV_Pr%C5%AFvodce-osvojen%C3%ADm.pdf](http://www.tesin.cz/wp-content/uploads/2011/11/MPSV_Pr%C5%AFvodce-osvojen%C3%ADm.pdf)

Seznam zkratek

NOZ	Nový občanský zákoník
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MKN-10	Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize
DSM-5	Diagnostický a statistický manuál duševních poruch, 5. revize
HP	Hostitelská péče
HR	Hostitelská rodina
DD	Dětský domov

Seznam příloh a obrázků

Obrázek č. 1 Maslowova pyramida potřeb

Tabulka č. 1 Srovnávání názorů

Příloha č. 1 Kazuistiky dětí s nařízenou ústavní výchovou

Příloha č. 2 Témata rozhovorů s pracovníky dětského domova

Příloha č. 3 Témata rozhovorů s hostitelskými rodinami

Příloha č. 4 Ukázky některých přepisů rozhovorů s pracovníky dětského domova

Příloha č. 5 Ukázky některých přepisů rozhovorů s hostitelskými rodinami

Příloha č. 1

Kazuistiky dětí s nařízenou ústavní výchovou

V teoretické části jsme popisovali nejčastější problémy, se kterými se můžeme potkat u dětí vyrůstajících v ústavní výchově. Pro lepší představu, čím si tyto děti prošly a jaké to na ně nechalo následky, zde uvádíme 4 kazuistiky. Dvě kazuistiky jsou děti do 10 let, dívka a chlapec. A dvě kazuistiky patří dětem starším 10 let, taktéž dívka a chlapec.

Kazuistika č.1 - chlapec M., 9let

M. pochází ze 6 sourozenců, ani jeden z nich nevyrostá v biologické rodině. M. vyrůstá v dětském domově společně se dvěma sourozenci. Další sourozenci jsou v jiných zařízeních nebo pěstounské péči. Důvodem nařízení ústavní výchovy, byla nedostatečná péče. Rodiče se nezajímali o zdravotní stav dětí, nechodili s nimi k lékaři, jediné co může matka stoprocentně říct je, že byl M. na všech povinných očkováních. Rodiče nespolupracovali ani se školou, kde M. navštěvoval přípravnou třídu. Ze školy ho vyzvedával jeho starší bratr, který byl v té době teprve v 1. třídě. M. se často pohyboval s jinými nezletilými dětmi po městě, když ho sociální pracovníce pohotovostní služby vracela matce, matka nebyla překvapena ani se o něj nebála, myslela si, že zůstal u babičky, aniž by si toto tvrzení nějak ověřila.

Po příchodu do dětského domova ani jeden ze sourozenců neplakal, jen se zeptali, jestli matka už odešla. Od této doby o matce vůbec nehovořili. M. si stejně jako jeho sourozenci neuměl čistit zuby a měl velmi špatné hygienické návyky. Na jeho těle byly nalezeny drobné i větší jizvy. Velká jizva byla objevena v oblasti žaludku, prý od popáleniny. M. si ale prý nepamatuje, jak k ní přišel. Návštěvy rodičů probíhají velmi sporadicky. Všichni sourozenci na rodiče vzpomínají pouze v době, kdy jim dojdou sladkosti a čekají, že jim na návštěvu donesou nějaký balíček. Při návštěvě si vezmou dárky a dále se nijak rodičům nevěnují. Musí být nabádání vychovatelů, aby se šli věnovat své návštěvě, že přijeli za nimi. O tom, co zažili ve své rodině, nemluví. Občas řeknou nějaký příběh před dětmi, protože se chtějí „pochlubit“ svými zkušenostmi.

Chování M. v dětském domově je problémové. M. má diagnostikováno ADHD, díky tomu je medikován několika uklidňujícími léky. M. by nejraději hrál jen na PC, byl na mobilu nebo v pokoji poslouchal hudbu. Pokud mu něco z toho není umožněno, začne vyvádět - křičí po vychovatelích, kope kolem sebe nohama, hází věcmi kolem sebe, tříská dveřmi.

I po předchozí domluvě, na kterou sám přistoupí, např. že na počítači přestane hrát v 11 hodin, je po upozornění na to, že už má končit agresivní a odmítá z počítače odejít. V případě jakékoliv odměny chce M. stále více a není schopen pochopit, že více už dostat nemůže. Za odměnu je tedy rád pouze chvíli, poté je opět naštvaný, protože není vyhověno jeho požadavku dostat více. M. chování se nezlepšuje ani po medikaci. Nezabírá ani pozitivní motivace odměnou. M. i přes motivování nevydrží a většinou nesplní své povinnosti, poté se diví, že nemůže dostat slíbenou odměnu a dostane záchvat vzteku. Mezi ostatními dětmi není příliš oblíbený, často se s nimi hádá a hledá na nich chyby.

M. v současné době navštěvuje 2. třídu ZŠ. V pololetí školního roku 2016/2017 prospěl s průměrem 1,5. Ve škole navštěvuje kroužek čtení, který ho velmi baví. Knížky si čte rád i doma. Chování ve škole je bezproblémové. Problémy mu činí pouze udržení pozornosti. Výchovné problémy ve škole nemá. Ve volném čase nejraději poslouchá hudbu nebo hraje počítačové hry. Venku rád jezdí na kole. Navštěvuje fotbalový kroužek, který už ho ale příliš nebaví, protože kvůli pravidelné docházce nemůže dělat to, co ho zrovna napadne.

Kazuistika č. 2 - dívka R., 10. let

R. pochází z velmi disharmonického rodinného prostředí, ve kterém probíhalo domácí násilí. Matka užívala návykové látky. R. má 1 polorodou sestru. Po vyhocení situace se obě sestry dostaly do Klokánku, R. v té době bylo 5 měsíců. Matka i se svým druhem se o ně přestali zajímat. Po roce byly obě sestry svěřeny do pěstounské péče a rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti.

Sestry se v pěstounské péči velmi rychle zadaptovaly a začaly svou pěstounku oslovovat jako matku. Dívky byly divoké a ukřičené, proto byl občas z bytu pěstounky slyšet hluk. Péče pěstounky však byla dobrá. Sestry chodily čistě oblečené. R. mívala často záchvaty vzteku. Pěstounku nerespektovaly dříve, než zvýšila hlas. Postupem času začaly narůstat výchovné problémy, zejména záchvaty vzteku, obou sester. V tomtéž čase se začal zhoršovat i zdravotní stav pěstounky a dívky byly umístěny v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, R. bylo 7. let. V tomto zařízení se opakovaly záchvaty vzteku obou děvčat - křičely, nadávaly, vyhrožovaly, že utečou, házeli hračkami a vysmívali se vychovatelkám. Problémové byly sestry i ve škole. R. byla mezi spolužáky velmi neoblíbená pro své časté urážení, vychytralost a posmívání se. Vzhledem k velmi problémovému chování sester, které ohrožovaly menší děti v zařízení, byly přemístěny do diagnostického ústavu a následně po diagnostice do dětského domova.

R. se v dětském domově velmi rychle adaptovala. Začala být kamarádká a upovídaná. Přestaly výchovné problémy v domově i ve škole, toto zlepšení mohlo nastat i díky medikaci, kterou začala užívat. V dětském domově byla i se svou starší sestrou. Často na sebe žárlily, ale starší sestra projevovala k R. i ochránářské sklony. Postupem času se začaly vracet výchovné problémy obou děvčat. Její starší sestra byla z důvodu velmi problémového chování přemístěna do dětského domova se školou. R. má v současné době mnoho výchovných problémů, které se projevují výbuchy vzteku, útěky z dětského domova, vyhrožováním a napadáním vychovatelů a používáním vulgarismů, které nastanou většinou v případě, že není vyhověno jejím požadavkům, nebo má nějakou povinnost. V domově často ovlivňuje i menší děti a navádí je ke špatnému chování.

R. v současné době navštěvuje 4. třídu ZŠ a vzdělává se podle individuálního vzdělávacího plánu. Je u ní diagnostikována lehká mentální retardace. V pololetí školního roku 2016/2017 prospěla s průměrem 1,1, ale z chování měla za 2. Ve škole má výchovné problémy. Několikrát utekla z družiny, ze které byla následně vyloučena. Občas odmítá vykonat požadavky své učitelky. Ve volném čase ráda kreslí a zpívá. Pokud jí je věnována dostatečná pozornost je velmi hodná. Ráda společně s vychovatelem něco vyrábí.

Kazuistika č. 3 - dívka N., 16 let

O nezletilou N. a její sestru, se začal zajímat Orgán sociálně právní ochrany dětí v době, kdy bylo N. 14 let. Bylo to na popud třídní učitelky, která si všimla, že dívky pravidelně nemají svačinu, ani nechodí na obědy a bývají celý den hladové. Dívky si třídní učitelce postesky, že matka bývá často pod vlivem alkoholu. Obě nejprve na nátlak matky Orgánu sociálně právní ochrany dětí vypovídaly, že se doma situace už zlepšila. Po půl roce přišly do školy s pláčem, že se nechtějí vrátit domů. Důvodem bylo kruté a vulgární zacházení matky a její závislost na alkoholu. V době, kdy byla matka pod vlivem alkoholu, mělo dojít i na fyzické napadení. Díky těmto skutečnostem byly obě dívky umístěny do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V zařízení se děvčata velmi rychle zadaptovaly. Po rodině nijak netesknily a odmítaly jakýkoliv kontakt s matkou. Matka se zařízením spolupracuje a na dcery se vyptává, kontakt s nimi si však nevynucuje. S oběma děvčaty jsou v kontaktu jejich prarodiče ze strany matky. S otcem v minulosti neudržovaly žádný kontakt. Otec je v zařízení několikrát navštívil. N. ani její sestra k otci bydlet jít nechtěli, ale nebránili se být s ním v kontaktu. Obě sestry byly nakonec přemístěny do dětského domova, protože se nechtěli vrátit k matce a odmítali péči otce i prarodičů.

V dětském domově se N. velmi dobře začlenila do kolektivu a rychle se adaptovala na nové podmínky. Mezi její výchovné problémy patří akorát to, že občas komunikuje nevhodně s dospělými, neuznává autority a ohání se svými právy. Velký problém má s udržováním pořádku na pokoji. Pokud má N. dobrou náladu je ochotná a ráda pomůže s menšími dětmi nebo s chodem rodinné skupiny. S ostatními dětmi si rozumí celkem dobře. Nejčastěji probíhají hádky pouze mezi sestrami, velmi na sebe žárlí.

V současné době N. navštěvuje střední odborné učiliště, obor cukrář. V prvním pololetí školního roku 2016/2017 prospěla s průměrem 2,4. Mezi její zájmy patří především pobyt venku nebo sledování filmů. Ráda chodí do kina. Ve svém volném čase také ráda čte. Chování v dětském domově se za dobu jejího pobytu zlepšilo, ale pokud se jí něco nelíbí, dokáže zvýšit hlas a dát najevo svůj nesouhlas. Snaží se udržovat pořádek na pokoji i na rodinné skupince. Stále však dochází k ostrým hádkám mezi sestrami.

Kazuistika č. 4 - chlapec L., 17 let

L. pochází z velmi nestabilního domácího prostředí. Otec pravidelně požívá alkohol, matka ho několikrát vykázala z bytu, ale děti chtěly, aby se vrátil. Matka je léčená na psychiatrii. Matku nerespektuje a sprostě jí nadává. L. odmítal chodit k zubaři a jiným doktorům a matka ho nijak nedokázala přinutit. Sama matka se obrátila na Orgán sociálně právní ochrany dětí s tím, že L. má velké problémy se zuby a odmítá se léčit. Na bolest spotřeboval velké množství léků. Kvůli akutnímu zánětu čelisti byl dokonce i hospitalizován. Operaci ale nepodstoupil a nebyl doléčen, protože otec za něj podepsal negativní revers. Ve škole L. nestačil na učivo, doma se neučil. V 6. třídě propadl a na konci školního roku měl celkem 141 neomluvených hodin a 2. stupeň z chování. Dle jeho slov nechodil do školy proto, že jej provokovali spolužáci a nadávali mu, že je cikán. Z těchto důvodů byl L. umístěn v Dětském diagnostickém ústavu (DDÚ). Po návratu z DDÚ se však chování chlapce nezlepšilo, nechodil do školy a matku stále nerespektoval a byl k ní vulgární (vulgarismy byly oboustranné). Soud tedy u chlapce nařídil ústavní výchovu a byl umístěn zpět do DDÚ. Z DDÚ byl chlapec přemístěn do dětského domova.

V dětském domově se již L. adaptoval velmi rychle a dobře. Je snaživý a kamarádský. Své povinnosti si plní, ale ze začátku byla nutná kontrola a dohled. Ve škole přestal mít výchovné problémy a společně s vychovateli se začal poctivě připravovat na vyučování. Jeho matka byla přemístěna do psychiatrické léčebny, kvůli zhoršenému stavu její nemoci, následně ji byla omezena svéprávnost. L. tuto skutečnost bere velmi těžce. Případá mu,

že matce všichni křivdí a proč by za sebe nesměla rozhodovat. Rád by ji často viděl, ale zároveň za ní nechce jezdit, protože má problém s loučením. S otcem se občas vídá nebo spolu komunikují přes telefon. Otec ale často bývá opilý a není na něj spoleh.

V současné době L. navštěvuje 1. ročník středního odborného učiliště, obor kuchař - číšník a v pololetí školního roku 2016/2017 měl na vysvědčení průměr 2,29. Neprospěl z důvodu nedostatečné z německého jazyka. V ostatních předmětech se velmi snaží a je vidět, že ho škola baví. Snaží se zlepšit i známky z německého jazyka a pravidelně se s vychovateli učí. Ve škole ani v dětském domově nemá žádné výchovné problémy. Velmi pečlivě a samostatně si plní své povinnosti a rád pomáhá vychovatelům. Má velmi výbušnou povahu, což se většinou projevuje v hádkách s ostatními dětmi. Je vděčný za jakoukoliv pozornost, nejraději sedí s vychovatelem a jen tak si povídá. Rád se zúčastňuje akcí rodinné skupinky dětského domova, ale nemá rád, když se této akce zúčastní i někdo z jiné rodinné skupiny. Mezi jeho zájmy patří především hudba a rapování. Rád sleduje filmy, nejraději má horory.

Příloha č. 2

Témata rozhovorů s pracovníky dětského domova

Ředitel, sociální pracovník dětského domova

- od kolika let je dle jejich názoru vhodná HP a proč
- jak probíhá kontrola žadatelů
- jaký by žadatel o HP měl být
(vlastnosti, VĚK - věkový rozdíl mezi žadatelem a dítětem)
- jaká úskalí podle nich čekají na hostitelské rodiny
- jaká je spolupráce s OSPOD
- propagace HP
- pozitiva/ negativa + příklady z praxe
- co zlepšit/změnit v systému hostitelských rodin
- byli by ochotni si sami vzít dítě do HP?

Vychovatel

- je dostatečná kontrola žadatelů
- jaké dítě je vhodné
- jaký by žadatel o HP měl být
- jaká úskalí čeká na HR od dětí, na co je třeba žadatele upozornit
- spolupráce HR s vychovateli a chodem DD
- negativa/ pozitiva + příklady z jejich praxe
- reakce dětí na HP
- návrat dětí z pobytu u HR - změny v chování
- co zlepšit/změnit v systému HR
- byli by ochotni si sami vzít dítě do HR

Příloha č. 3

Témata rozhovorů s hostitelskými rodinami

- reakce rodiny a okolí
- prověření a kontrola před začátkem a v průběhu HP
- spolupráce s dětským domovem
- problémy s dětmi
- pozitiva a negativa HP

Příloha č. 4

Ukázky některých prepisů rozhovorů s pracovníky dětského domova

Dětský domov č. 1

Ředitelka

Probíhá u Vás momentálně hostitelská péče?

Probíhá, ale takovou zvláštní formou. Ne, že by se někdo nabídl s tím, že chce dělat hostitelskou péči, to se nám stalo dvakrát, ale poté co zjistili, jaké máme děti tak od toho ustoupili. Teď máme hostitelskou péči takovou, že malé děti jsou zde umístěny, protože jejich otec zavraždil jejich matku a je to vlastně kamarádka té matky. Tak si ty děti, ne najednou, ony jsou tři, občas jedno, občas dva, bere a jede s nimi někam na výlet, protože nikdo jiný si ty děti nebere.

No a další hostitelkou je, ale jen na vycházky, domů si je nebere, měla je doma asi dvakrát, je pracovnice krajského úřadu. U těch dětí byla pěstounská péče, hodně nevydařená, kdy šlo dětem pomalu o život, jeden byl na psychiatrii, jedna skákala z okna. Ona nám pomohla je dostat zpátky. Jsou to 4 malí sourozenci. A tím, že se do toho zaangažovala, tak k nim přilnula. Brala si je tedy i domů, ale když zjistila, že 4 děti malé, to je smečka a oni jsou opravdu problémoví, takže to udělala tak, že za nimi jezdí sem a bere si je na vycházky. Tak to je naše hostitelská péče.

Nemáte žádnou propagaci? Třeba na internetových stránkách?

Ne, to ne. Ono je to teď podle mě docela problematické, protože děti do zařízení umisťuje soud, dřív to byl diagnostický ústav, který věděl, které dítě má jít do výchovňáku, protože bylo diagnostikováno. Teď ty soudy o dětech skoro nic neví, dítě zůstane buď u rodičů, u příbuzných, nebo jde do pěstounky nebo do nějakých neziskovek, klokánků ... a až ty, které nikdo nechce, tak ty jdou většinou k nám. A u nich už je i těžší ta hostitelská péče.

A jak u Vás probíhá kontrola žadatelů?

I paní s krajského úřadu musela postoupit školení. Oni teď, a právě od té doby co ona požádala o tu hostitelskou péči, nikdy předtím to nebylo, dali i pro hostitele školení, podobné jako i pro pěstouny, ale kratší.

Ale vždycky si napíše žádost, nebo nám dá vědět. Pokud to není přes noc, tak o tom rozhodujeme my. A paní od těch 3 dětí si vždycky napíše žádost, musí to schválit OSPOD a my.

A ta nemusela projít žádným kurzem?

Ta ne.

Já to tedy slyším poprvé, o tom kurzu ...

No to tady začal krajský úřad v Ostravě (Moravskoslezský kraj), protože byli velké problémy s pěstounama. A podle mě oni chtěli podchytit dobré hostitele, aby se potom proměnili pomalinku v pěstouny.

My jsme měli konferenci, co se týká pěstounské péče a tam to zdůrazňovali, protože mají nějaký velký projekt, který se týká pěstounské péče, nevím kolik, nějakých X milionu a tam zdůrazňovali, že i ti hostitelé by měli projít tím školením.

Chtěla bych se Vás zeptat, od kolika let si myslíte, že je pro děti vhodná hostitelská péče? Nebo celkově, pro jaké dítě je vhodná?

To je hrozně individuální, já si to netroufám říct. Každé dítě to potřebuje jinak, někdo netouží vůbec po někom dalším a někdo naopak ano. Někdo je na to vyžrály v 7 letech a někdo ani ne v 10 nebo 15 letech. Opravdu to bych si netroufla říct, je to individuální.

Na co byste ty hostitele upozornila? Co je může čekat ze strany dětí?

No nejdřív bych se zeptala, co oni od toho očekávají. Já bych to spíš tak jako otočila, protože oni chtějí nějak pomoci těm dětem. Takže oni by měli nabídnout těm dětem co nejvíce. To taky záleží na věku, my teď máme hodně buď plnoletých, takovou skupinku, nebo potom těch malinkých dětí, a z těch malých dětí nám jezdí jenom dvě domů, ty ostatní by potřebovaly někoho. Ale jak říkám, máme strašně špatné zkušenosti jak s pěstouny tak s hostiteli. Oni sem přijdou, chtějí něco a pak jsou zklamaní. Já nevím, co očekávají? To jsou děti, které nikdo nechce a oni asi očekávají velkou vděčnost a lásku, ale ty děti nemají důvod někomu cizímu okamžitě projevovat náklonnost. Je to těžké no. Oni přišli dost citově oploštělí, to co mají všechno za sebou je hrůza a ani to nedokážou tak nějak ventilovat. A ti lidé, co chtějí tu hostitelskou a nejsou na to připraveni, tak si myslím, že jsou často i zklamaní.

Pokud to není takové přirozené, jako že se znali, že to byla kamarádka maminky, a že si je bere a že nějak přišli do kontaktu a přirozeně se seznámili. Ale když přijde cizí člověk a řekne a teď chci hostitelku, tak mi někoho dejte, tak to nejde.

A jaký by podle Vás měl ten hostitel být?

Já bych potřebovala člověka plného energie, optimismu, sportovce nejlépe. Takového živého člověka.

A nějaké věkové kritéria?

To ani ne, i kdyby ty děti měly babičku, tak se nic neděje, kdyby byla trošku akční, protože ty malé děti jsou hrozně živí a oni potřebují pohyb a nějaké akce pořad, jinak se nudí a zlobí. Takže taková trošku akční lidi a na tom věku nezáleží. Někdo je akční v 60 a někdo nežije už ve 30.

A naopak příliš mladý? Jste pro, aby i mladí, kteří nemají ještě rodinu, dělali hostitele?

Jo, určitě. Kdyby ty děti něčím nadchli a motivovali, tak by to bylo super. Ale musí vědět, že do toho musí něco vložit.

Ten hostitel musí chtít do toho něco vložit. Byla tady třeba paní, které zemřel syn a chtěla dítě do hostitelské péče, ale to je taková záplata, to ona potřebuje pomoc, ale my máme děti, které potřebují pomoct ony a ne aby pomáhali někomu jinému.

Ještě bych se Vás chtěla zeptat, jestli byste něco změnila v tom systému toho, jak probíhá hostitelská péče? Vy už jste říkala, že tady začali s těmi kurzy, tak už se tady asi něco mění a děje, ale co na to říkáte vy?

Já si myslím, že někdy to ty lidi spíš odradí. Že to není to pravé ořechové. To by mělo být spíše jen tam, kde je třeba nějaký problém, nebo kde si nejsou jistí, tak třeba potom. Ale tohle by nemělo být zavazující. Já se bojím, že to bude jak s těmi pěstouny. Pěstouni byli vždycky, ale nebylo to takové násilné, nebylo tolik chyb. Protože teď se do toho moc tlačí. No a oni chtějí, ať jim dáváme informace o té hostitelské péči, a chtějí, pokud je ta hostitelská péče dobrá, aby to přerostlo v tu pěstounskou péči. Ale já bych tomu nechala takový volný přirozený, ničím nezavazující nějaký vztah, který se buď vydaří nebo ne. Pokud si nesesnou a nezajiskří to, tak můžou mít několik školení za sebou a stejně to nepomůže.

Byla byste si ochotna vzít dítě do hostitelské péče?

Já mám. Já tady pracuji už od roku 1988, to jsem byla jako vychovatelka, a můj syn, který tady teď pracuje jako vychovatel, byl malý, když si tady našel kamaráda. A on už je prostě jako náš. On s námi má dovolené, svatby, děti, jezdí k nám. Takže já mám takového kluka od malička.

Ty děti to potřebují. Oni sice mají plno kroužků, až někdy nadávám, že tady pořád nejsou, ale ty děti potřebují. Oni potřebují do toho života tak nějak vklouznout, i mezi ty jiné lidi, aby nebyli pořád jenom s námi. Ale u nás máme hodně moc sourozenců a málokdo si vezme tak početné skupiny, a dělit je, to není dobré.

A máte přímo zkušenost se špatnou hostitelskou rodinou?

Ani ne. Většinou to nedopadne hned na začátku, že to dítě tam je jednou a nějak to nedopadne. Ale to je takové nezávazné ještě, to neberu. Ale jak říkám, oni píšou, volají a to jsou něčím zranění lidi. Ještě jsem se nesečkala s někým, kdo by byl plný optimismu: „já pomůžu!“ ale většinou si tím chtějí něco zalepit.

Sociální pracovnice

Já bych se Vás chtěla zeptat, jak ze strany sociální pracovnice vnímáte kontrolu žadatelů, zda je podle Vás dostatečná?

V poslední době na tom náš zřizovatel, krajský úřad na tom dost lpí, že vlastně chtějí prověření i u tady těchto žadatelů, krajský úřad tu možnost má, takže oni to posouzení dělají. Je to takový kratší proces, je to podobné jako u pěstounů.

Takže vždy to jde přes OSPOD?

Ano, i přes OSPOD.

A když jde o jednodenní výlety, což je v kompetenci paní ředitelky?

Když to nejde přes noc, tak je to určitě v kompetenci paní ředitelky. Záleží ale, pokud je to nějaká čerstvá věc, tak informujeme i OSPOD a domlouváme se, protože většinou to jsou nějakí známí těch dětí a OSPOD už má trošku přehled v tom místě trvalého bydliště, tak je informujeme. Ale když už je to pak nějak zaběhlé, tak ne. To když už OSPOD přijede třeba k nám na návštěvu, tak jim vyjedeme jen takový ten seznam těch událostí a oni vidí,

že to dítě bylo třeba někde přes den. Ale pokud jsou to pobyty tak musíme vždy žádat příslušný OSPOD. Prvně nás musí požádat hostitelé, na základě té žádosti my pak podáme žádost na OSPOD, pokud je to stejné jako trvalé bydliště dítěte, tak se to tam prošetří, pokud ne, tak se to posílá zase na další úřad.

Jací by podle Vás měli hostitelé být, nějaké vlastnosti, věk?

No já si myslím, že věk až takovou roli nehraje. No, ale to tak posuzuji spíš z toho, co my jsme si prožili a co znám. My jsme totiž cizí hostitelé neměli, takže já to zase vnímám možná jinak. Ale pokud se Ti lidé cítí dobře, tak to můžou být podle mě i starší lidé, pokud jsou ochotni sem za děťma nějakou dobu dojíždět, tak v tom problém nevidím. Určitě ten zdravotní stav musí být dobrý. Neumím si představit třeba, že by si nějakého pubertáka bral třeba dvacetiletý chlapec, teda už muž. Tam by mi možná něco říkalo, jestli je to úplně v pořádku nebo ne, ale zase jako proč ne, když se posoudí ten žadatel a vyjde dobře, tak snad by to už mělo mít nějakou váhu to prošetření, i když v souvislosti s pěstounskou péčí, už jsme se setkali i s tím, že se to pak sune jiným směrem a docela jsem z toho, jak to posouzení proběhlo a že vůbec ti lidé byli doporučeni, byli rozlazení. Myslím si, že už i ten krajský úřad zažil pár takových případů, že se spálili, takže teď už si na to asi dávají pozor. Jednu dobu jsme měli pocit, že jde o čísla, ať máme co jak nejvíce pěstounů.

Co se týče těch vlastností, tak určitě empatictí, musí trochu něco vědět o výchově, ale teda spíše výchově tady těch problémových dětí, tady z této oblasti. Jako nejde to: „my jsme vychovali tolik dětí, byli s nimi problémy ...“, to jsou úplně jiné děti a když si to ti lidé neuvědomují, tak to už je taky takový alarm. Když ještě řeknou: „To není problém!“, tak to už cítím, že problémy budou. Někteří mají třeba děti i v pěstounské péči, ale třeba od mala, a to už je něco jiného, než když to dítě bylo někde, prošlo si nějakým zařízením. To se na něm všechno projevuje. Tady s těmito dětmi by měli ti lidé umět pracovat. Měli by přijmout tu jejich historii, to jaké to dítě je samotné, určité věci, které bych u svého dítěte řešila, třeba neřešit. Prostě ono si něčím prošlo a je takové, ono za to nemůže.

Kdybyste měla upozornit hostitelé na to, jaké ty děti jsou, co na ně čeká za rizika, co byste jim přesně řekla?

No v podstatě to, co teď říkám Vám, že to neměli jednoduché, že jsou fakt vesměs výchovně náročné děti - psychologové, psychiatři, různé medikace. Ony jsou pořád takové rozbrkané ty děcka, jim stačí malý impulz a všechno se to otočí. A jakmile začnou tyhle výchovné problémy tak oni rychle couvají ti hostitelé, nebo i ti pěstouni. Rychle to vzdají, nejsou na to

připraveni, měli jiné představy, zkrslené. Ale na tohle je taky upozorňujeme, že ač se to zdá, teď tady máme třeba ty 4 sourozence - to jsou andílci, ale křídla jim odletěli. U nás skončilo i několik lidí, protože je měli na skupince, vychovatelé vyhořeli a už to nedávali, kvůli tady těmhle těm andílkům. My ale jedeme někde na rekreaci, někdo je uvidí a všichni je chtějí. Můžete jim vysvětlit, co mají za sebou a že mají takové a takové výchovné problémy, ale oni tomu nevěří ti lidé, když to dítě uvidí. Takže my opravdu hned na první schůzce je seznamujeme s tím dítětem, takže oni ví do čeho jdou, ale oni si to nedokážou plně uvědomit nebo s tím pracovat.

Je každé dítě vhodné do hostitelské péče? Nebo jaké by to dítě mělo být?

Myslím si, že každé dítě není vhodné. Za prvé těch hostitelů je pomálu, to jsou výjimky. No a třeba takové ty výchovně náročně - to už musí být podle mě trochu odborníci, aby si takové dítě mohli vzít, nebo fakt by to muselo být tak přirozeně dané, že rozumí tomu dítěti. Jako my bychom to těm dětem určitě přáli, ale většina těch hostitelů na to není připravená.

A věk dítěte? Je to jedno? Nebo třeba malé dítě, které to, že se musí vracet, moc nechápe ještě ne?

No já to pořád posuzuju, protože tady máme něco, máme tady, buď rodinné známe, nebo někoho kdo ty děti znal a ty děti jeho. A tam byly i malé děti. Mě nepřijde, že by ten věk tam hrál až takovou roli, ale to záleží.

Jednou nám někdo volal a chtěl třeba starší dítě, hlavně kvůli dojíždění, protože když je to dítě starší patnácti let, může i samo někde dojet.

Ale že by přímo věk rozhodoval, to si nemyslím. Pokud si padnou do oka, tak to nerozhoduje.

A nemůže se u těch malých vytvořit tak silná citová vazba, že by pak nechtěli se vracet do dětského domova?

Tak na tom už musí pracovat jak ten personál toho domova a musí se jim to vysvětlit tak, že tam jedou jenom na prázdniny. A i ti hostitelé tak musí mluvit s těmi dětmi a ne jim něco slibovat. Stává se, že to s hostitelky přejde do pěstounské péče, ale i takhle je lepší, dokud to není úplně jisté, hlavně u těch malých dětí, nic neslibovat.

Kdybyste měla shrnout nějaká pozitiva a negativa hostitelské péče, jaká by to byla?

Negativa, to nevím. Pokud to funguje, tak negativa nevidím. Spíš jsem pro. Určitě to má své pozitiva, hlavně pro ty děti, protože některé, a zrovna tady máme takovou skladbu, že většina dětí nemá kam jezdit, takže ony jsou celoročně tady. Pouze nějaké ty pobyty, ale to je vždy s tím domovem. Takže jim je to vzácné. Pro tyhle děti určitě ano.

A nezvažujete nějakou propagaci hostitelské péče?

Já si myslím, že by to asi ani nepomohlo, protože tohle není ještě nijak finančně ohodnocené. Některé lidi vím, že motivují ty peníze, nebo že by potřebovali nějaký ten příspěvek, aby to vůbec mohli realizovat, i kdyby třeba chtěli, ale nemají na to finančně.

Já si myslím, že kdo chce, tak si nás najde.

A myslíte, že je to tak v povědomí těch lidí, že se to takhle dá dělat? Já se setkávám s lidmi, kteří vůbec nevědí, o co jde. Hlavně teda lidé, kteří se nepohybují v této oblasti.

Já si myslím, že ne konkrétně propagace tohoto zařízení, ale že by možná nebylo špatné to nějak obecně v médiích nebo v tisku zveřejnit. Je pravda, že my jak se pohybujeme v této sféře, tak my už jsme tak profesionálně slepí, že tohle si už ani neuvědomujeme.

Změnila byste něco v tom systému? Například pěstounská péče je jasně daná, ale u hostitelské péče nějaké postupy nejsou...

Pokud si to myslím dobře, tak to už fungovalo dlouhá léta před, funguje to teď. Má to vlastně nějaký průběh to schvalování, teď do toho zasahuje i ten krajský úřad, že když OSPOD navrhne hostitele, tak musí projít tím kurzem. Což si myslím, že je dobře, že i ti známí tím kurzem mají projít, protože když se s tím dítětem chtějí setkávat, tak to rádi podstoupí.

Nenapadá mě žádná změna, asi nejsem tak kreativní ☺.

A vy sama byste si vzala dítě do hostitelské péče?

No, teď já mám v určitém věku děti, sice teď už jsou starší - 15 a 17 let. A ty moje děti, když tady byly nějaké akce i pro děti zaměstnanců, tak už tady pak ani nechtěly chodit, protože měly pocit, že se o mě musí dělit. Tam už je pak ta rivalita, oni se snaží urvat ty vychovatele, i to domovské dítě i to vlastní. Takže v tomhle věku asi ne, možná v tom pozdějším asi jo. Takže myslím, že bych do toho i šla, ještě jsem nad tím neuvažovala,

ale možná že až ty moje děti, jak se říká, vyletí z toho hnízda, tak nám možná bude něco chybět, tak bychom možná něco takového uvítali.

Vychovatelka

Zažila jste buď zde, nebo pokud jste pracovala jinde ještě nějakou hostitelskou péči? Nebo pouze tyto dvě, které zde probíhají?

Ne, nezažila. A z těch dvou mám na skupince pouze jedny.

Jaká si myslíte, že je kontrola žadatelů? Je dostatečná?

No jenom čistě hostitelských asi jo. Snad jo. Já nevím. *(nedůvěřivým hlasem)*

A u pěstounských si tedy myslíte, že ne?

Já si myslím, že někteří pěstouni ne. Protože máme zkušenosti, že jsou vráceny děti z pěstounské péče, takže tam to asi není dostatečné.

No ale hostitelská péče třeba nemusí vůbec projít kurzem, pouze si je ve většině případů ověří OSPOD, i když Vaši hostitelé prý prochází i krátkým kurzem.

Aha, tak to já ani nevím, jak to chodí.

Od kolika let je podle Vás pro děti hostitelská péče vhodná? Nebo jaké je dítě, které je vhodné do hostitelské péče?

No úplně malé asi ne. Asi spíš starší. I když to je taky takové sporné. Když dáte malé, tak si více zvyká na tu rodinu. Zase starší už třeba ani moc nechtějí do těch hostitelských péčí moc jezdit, třeba ti třináctiletí. To je dítě od dítěte, někdo chce odsud a někdo nechce. Někdo má zájem, někdo ne. Každé dítě je jiné. Taky záleží, když se setkají s tou návštěvou, jestli si padnou do oka nebo ne. Záleží na těch dětech.

Na co byste upozornila žadatele? Co na ně čeká za nástrahy ze strany dětí?

No třeba to, že ty děti se na ně můžou hodně fixovat a že by tam chtěly být pořád. Některé děti máme tady takové, že jdou jen po materiální stránce, nebo jen orientovány na to, aby se dostaly odsud někam pryč. Některé děti nikam nejezdí, takže už i ten pocit, že někam jedou, jim stačí.

Takže to můžou brát jenom tak povrchově?

Ano i takhle si myslím, že to mají. Že to mají jen jako takové zpestření toho pobytu tady. A navíc ti hostitelé se věnují pouze tomu jednomu dítěti, tady tu pozornost musíte rozdělit.

A jaké jsou reakce ostatních dětí? Závídí těm, co mají hostitelskou rodinu?

Já myslím, že určitě. Z dřívějšíka mám zkušenost, že když tady chlapec jezdil do hostitelské péče, tak přijel a ostatní se ho ptali, jak se měl. Když se jim třeba ta návštěva nelíbila, tak už nechtěli jet. Oni mezi sebou komunikují, jestli dobrá návštěva nebo ne, jaké dělal aktivity a jak to tam vypadalo, jak to mají zařízené doma. Takže myslím si, že jo, že ta rivalita mezi těmi dětmi je.

Vnímáte u dětí, které chodí do hostitelské rodiny, nějakou změnu? Bud' pozitivní, nebo negativní. Že jsou například taková „rozjaření“ když se vrátí?

No takovou změnu spíš.

Takže spíše tu horší?

No takovou jako ....

Jako že se musí znovu nějak zapojit do režimu, který tady je?

Ano, protože tady je daný režim, který musí dodržovat. Neříkám, že tam nemají žádné povinnosti, ale vždy je to tam jen taková víkendová návštěva, není to takové dlouhé.

Máte zkušenost s nějakou špatnou hostitelskou rodinou?

S hostitelskou ne.

Jaká je spolupráce s hostiteli?

No ono to jde všechno spíše přes sociální pracovníci, my už dostaneme konkrétně od ní, že děti jedou na víkend pryč. Jako já až do detailu do toho nevidím.

Takže vy s nimi až tak nekomunikujete? Třeba co se týče toho, jak se děti chovají, zda mají od Vás nějaký trest atd.

Jako jo zeptají se. Ta spolupráce musí být, ale většinou to fakt řeší ta sociální pracovnice a paní ředitelka.

Jaký by podle Vás měl být žadatel o hostitelskou péči?

Myslím si, že hlavně trpělivý. A důležité je, aby měl nějaký vztah k dětem, proto tady taky jde. Měl by počítat i s nějakými nástrahami, protože ty děti si většinou něčím složitým prošly. Ale to si myslím, že si nikdo nedokáže jen tak představit, pokud nemá osobní zkušenost. Já tady pracuji, ale taky nevím, co ty děti všechno zažily.

A věk? Dala byste nějakou věkovou hranici?

Věkovou hranici určitě. Určitě by to neměli být už starší lidé, kteří mají rádi už svůj klídeček a třeba neměli děti. Jako myslím ti starší, protože mladý člověk i když neměl děti tak si zvykne.

A spodní hranice? Příliš mladý?

Tak to je taky člověk od člověka. Může být schopný mladý člověk, můžeme mít takové citění a všechno. Myslím si, že u toho věk až takovou roli nehraje, pokud člověk třeba nemá náročnou práci a nevezme si 4 děti do hostitelské rodiny a neví pak kam dřív skočit.

Mohla byste mi na závěr shrnout, jaká jsou podle Vás pozitiva a naopak negativa hostitelské péče?

Já teda nemám nic proti hostitelské péči. Protože některé děti odsud opravdu nemají kam jezdit a každé dítě potřebuje mít někoho jen tak pro sebe.

A nějaká negativa byste našla? No, že mezi těmi návštěvami jsou dlouhé intervaly, ale zase aspoň někam jedou, aspoň jednou za čas. Přímo negativa asi ne. Nevím.

A vy byste byla ochotna si vzít dítě do hostitelské péče? Já mám vlastní tři děti s velkými rozestupy a v rodině máme spoustu dětí, jsem už i babičkou. Takže já si myslím, že člověk, který nemá děti a má takovou potřebu tak proč ne. Kdybych byla bezdětná tak nevím, neumím odpovědět, ale teď asi ne.

Dětský domov č. 2

Ředitel

Nyní u Vás hostitelská péče neprobíhá, vzpomenete si, kolik dětí navštěvovalo hostitelské rodiny v době, kdy zde probíhala?

Já jsem tady 4 roky a kousek a za mého úřadu zde hostitelská péče nebyla, takže se těžko můžu vyjadřovat o tom, co bylo dřív.

Máte zájem, aby se zde znovu hostitelská péče rozvinula?

Já mám na to takový trošku vyhraněnější názor. Je to určitě dobrá věc, nicméně by se to mělo posuzovat hodně individuálně. Jsem pro, ale muselo by se to vždy hodně zvážit, protože ne každému dítěti může hostitelka vyhovovat.

Jaké dítě by tedy podle Vás mělo jít do hostitelské rodiny?

Mělo by být v určitém věku, tak třeba kolem 10let a mělo by zde být samo, protože většinou hostitelé nechtějí dvě děti a více, jedno jo, ale dvě už bývá málo pravděpodobné a takto dělit sourozence je špatně. Samozřejmě ještě další podmínka je nezájem zákonných zástupců.

Jaký by měl podle Vás být žadatel?

Hlavní podmínka, na které bych trval, ale jde to bohužel těžko zjistit je, aby hostitel chtěl pomáhat dítěti a ne sobě. A jinak je mi to asi úplně jedno.

A věk hostitele? Je pro Vás důležitý nějaký věkový rozdíl mezi nimi?

To bych nerad nějak vymezoval. Může být dobrý hostitel dvacetiletý, ale i šedesátiletý. Ale měl by mít nějaké zkušenosti s dětmi, což trochu vylučuje ty dvacetileté.

Ale třeba se věnují dětem v kroužcích, nebo táborech.

Většinou ten kdo to dělá, tak už potom nemá zájem, potřebuje si taky odpočinout někdy.

Když přejdu ke kontrole žadatelů, legislativně to není nijak ukotveno, proto asi můžete hodně rozhodovat jako ředitel, je to pravda?

Měl bych mít konečné slovo, ale tím že ty žadatele předem neznám, tak bych dal hodně na doporučení OSPOD, který by měl všechno prověřit v místě bydliště žadatele.

Takže kdyby přišel hostitel za Vámi, tak vy řeknete OSPODU, aby je prověřil...

Já je odkážu na OSPOD, ten by si je prověřil a pak se můžeme bavit dál.

To je teda především v případě, kdy by dítě šlo k hostitelům i na noc. Pokud by hostitel žádal pouze jednodenní návštěvy, například výlety, tak toto schvalování je čistě ve Vaší kompetenci, pokud se nemýlím?

Ano, to mám v kompetenci já, ale v tomto případě bych tedy chtěl především souhlas zákonných zástupců dětí.

To znamená, aby rodiče podepsali souhlas, že dítě může k jiné osobě, pokud tedy nejsou zbaveny rodičovské zodpovědnosti a zákonným zástupcem není třeba úřad?

To je výjimečně, většinou nejsou zbaveni, někdy bohužel, ale v každém případě bych trval na souhlasu.

A vy sám jako ředitel byste si toho žadatele prověřil jak? Nebo byste ho nechal i kvůli jednodenním výletům „přezkoumat“ přes OSPOD?

Tak já ho můžu prověřovat snad jen rozhovorem, těžko půjdu k němu domů a budu se dívat, jakou má ledničku, to nejde. Ale já myslím, že i na základě rozhovoru se dá usoudit o kvalitě a navíc by to šlo postupně. Určitě bych dítě nedal hned na celý den, ale třeba jen na hodinku na vycházku, nebo nejdříve tady na hřišti na zahradě a pak by postupně chodili na delší dobu mimo zařízení.

Dobře, děkuji Vám. Ještě bych se ráda zeptala na pozitiva a negativita hostitelské péče. Víím, že nemáte zkušenosti přímo z praxe, ale alespoň Váš názor.

Já jsem tady v tom trošku pesimista, protože když se snažím vžít do toho dítěte, tak na jednu stranu je dobře, že „vypadne“ z tohoto prostředí a pozná něco jiného, ale na druhou stranu si to dítě začne dělat naději. Ony slyší pořád o pěstounských rodinách a těžko se jim pak dá vysvětlit, zvláště teda v tom věku desíti nebo devíti let, že to je vždy pouze na jeden den, nebo na víkend, ale ať si od toho nic neslibuje. To dítě tomu prostě nechce věřit. A pak třeba hostitelská péče z nějakého důvodu skončí, nebo se nevyvíjí dle představ toho dítěte, že tam nejdříve jede na jeden den, pak na dva dny, pak si myslí, že třeba na týden, pak že tam bude trávit celé prázdniny a pak že si ho nechají. Takhle si myslím, že uvažuje to dítě a většinou je pak zklamané, že to nevyjde. Proto jsem takový hodně opatrný na tu hostitelskou péči.

To je tedy podle Vás pohled ze strany dítěte, na co by si ale měli dávat pozor žadatelé ze strany dětí? Myslím si, že děti tady jsou v jisté míře specifické tím, co si prožily, na co byste tedy konkrétní žadatele upozornil?

Seznámil bych ho s tím dítětem. Ne jenom tak, že si podají ruku a představí se, ale také bych mu o tom dítěti něco řekl. Teď se to nedá říct konkrétně. O každém tom dítěti, co prožilo a jak reaguje na některé situace, ale to se nedá takhle obecně říct. Snažil bych se ho připravit na všechno možné, ale děti jsou nevyzpytatelné, takže nikdo se nepřipraví dokonale.

A vy sám byste byl ochotný si vzít dítě do hostitelské péče?

Já ne, ale k tomu je jednoduchý důvod - mám čtyři dcery, takže mě tohle vůbec nenapadlo.

Já Vám děkuji, myslím, že tohle mi stačí, tím že nemáte vlastní zkušenosti a názor už jste mi řekl, tak více nepotřebuji.

Ano, já to znám spíš z doslechu od kolegů, kteří to v domovech mají, ale konkrétně já s tím zkušenosti nemám.

Snad jenom že před třemi týdny volala nějaká paní, evidentně babička někde z Třinecka, stará sedmdesát, osmdesát let, že by chtěla děti do hostitelské péče. Tak jsem ji řekl, že ta možnost je, ale že bych s ní rád mluvil osobně. Na to mi řekla, že nemá auto, že by musela přijet vlakem, ale že nemá internet, tak neví, kdy by jí to jelo, jestli bych jí to nenašel. Tak jsem jí slušně řekl, že takové dítě, které by mohla mít v hostitelské péči, nemáme.

Nebo pak také volala paní z krajského úřadu, že nějaká paní z Ostravy má také touhu po hostitelské péči, že je to herečka, která bydlí sama ve velkém baráku a tak mezi řeči vplynulo, že by tam potřebovala pomoci.

Takže mám spíš ty horší zkušenosti.

Sociální pracovnice

Od pana ředitele už vím, že momentálně zde žádná hostitelská péče neprobíhá, byla tady předtím?

Ano, byla. Máme s tím zkušenosti, dokonce jedna hostitelská péče přešla v pěstounskou péči.

A máte zájem o to, aby se to znovu rozvinulo? Proč zrovna teď zde hostitelská péče neprobíhá, není zájem ze strany lidí, nebo je to v něčem jiném?

Zájem by asi byl, ale teď není, když to řeknu tak nehezky, vhodné dítě. Ne každé dítě je vhodné do hostitelské péče.

A jaké je tedy podle Vás vhodné dítě do hostitelské péče?

Tak zaprvé by to mělo být dítě, které nemá možnost chodit do své rodiny. Ta hostitelská péče, to je vlastně taková krajní možnost toho, aby se dítě od nás vůbec někam dostalo do rodiny a trochu vidělo, jak se žije v běžné rodině. Mělo by to být dítě, které pochopí, že to bude jenom na návštěvy, protože to je asi to nejtěžší. Ono se za čas začne ptát: „Tak si mě tu nechte, proč si mě tu nenecháte napořád?“ Kdyby to pak přešlo v pěstounskou péči, tak by to bylo ideální.

Řekla byste nějaký konkrétní věk? Pro jak staré dítě je hostitelská péče vhodná?

To je těžko říct. Ony i ty rodiny mají zájem o různě staré děti. Volala nám tady paní, že by chtěla dělat hostitelskou péči, ale někomu většímu, protože ona potřebuje pomoci na zahradě. Takže tady je otázkou, kdo chce komu pomoci.

Pokud tedy přihlížíme k tomu o čem hostitelská péče je, myslím si, že záleží hodně na mentálním věku dítěte a je důležité, aby tento způsob péče pochopilo...

Ono, i když to třeba pochopí rozumově, že je to jenom na návštěvy, tak ono stejně jednou bude chtít více. Řekne si: „No tak, teď je mi tu dobře, oni jsou na mě hodní, nestěžují si na mě...“ tak začne na ně trochu tlačit: „Tak já bych chtěl..., a proč ne napořád?“ I když to na začátku chápe, tak potom je těžko tomu srdci poručit, proč by to nešlo napořád.

Dostáváme se už konkrétně i k žadatelům. V zákoně není nijak ukotveno, jak žadatele prověřovat, máte tady na to nějaký svůj konkrétní mustr?

Nemáme. Já třeba tam odlišuju dva způsoby hostitelské péče. Jeden je přirozený. Dejme tomu, že dítě chodí do školy, má spolužačku, kamarádi se spolu a rodina té spolužačky se o to dítě začne zajímat a chtěla by tomu dítěti trochu zpestřit život. Ptají se nás tedy, zda by byla možnost nějakých návštěv. Necháme je tedy, ať se seznámí tady u nás, v návštěvní místnosti, jestli i to dítě o to má zájem, pak požádáme o prošetření té rodiny, protože to nejde jinak a potom se může navázat nějaká spolupráce. A tam by to dítě i přijalo, že si ho ti lidi nevezmou, že je to vážně jen na nějaký čas.

A pak je ještě jeden způsob. A ten je o něco oficiálnější, ten jde přes krajský úřad. Je to něco podobného jako žadatelé o pěstounskou péči. Třeba i z žadatelů o pěstounskou péči se občas vyloupnou žadatelé o hostitelskou péči. Je to například proto, že jsou už dlouho v registru, ale žádné dítě do pěstounské péče pro ně není a oni by opravdu moc chtěli nějakému dítěti pomoci, a proto se přehoupnou do role hostitelů. A pak to dejme tomu přeskočí, navážou vztah i s dítětem které je starší, i když původně chtěli do pěstounky maličké dítě. Zjistí, že tohle starší dítě je také v pohodě a může se z toho vyvinout pěstounská péče, i když to na začátku byla pouze péče hostitelská.

Jaký by podle Vás měl žadatel o hostitelskou péči být?

Neměl by od toho očekávat příliš moc, měl by do toho jít spíš s tím, že sám chce něco dát a být připravený na to, že to není úplně procházka růžovým sadem.

Ono vždycky na začátku se obě strany snaží vypadat hezky, protože je to něco nového a přistupují k tomu jako k něčemu výjimečnému. I to dítě se snaží. Ale není to normální, protože normálně to tak vždycky nebude. To je jako když jdete na rande, jste připravená naladěná, krásná a každodenní život je pak o něčem jiném.

Je to těžké. Já nemám od těch hostitelských rodin nějaká velká očekávání, takže si nemůžu vytvořit představu, jak by měl takový člověk ideálně vypadat. Vždycky to je konkrétní situace, konkrétní člověk, konkrétní dítě a roli hraje i to jak si sednou. Může jít o ideálního hostitele a ideální dítě, ale když se potkají, tak se nepřitahují.

A věk hostitele? Jaký by měl být mezi nimi věkový rozdíl?

Člověk si až tak vybírat nemůže, ale samozřejmě kdyby přišli příliš staří lidé k malému dítěti, tak se nám to zdá takové zvláštní, že už si s ním nemají moc co povídat.

Ale můžou mu dělat třeba babičku ...

Spíš babičku, no to jo. Kdyby k tomu přistoupili tak, že budou dělat babičku a dědečka, tak to potom je v pohodě. Ale mělo by si to dítě spíše užít v té hostitelské rodině, protože oni ti starší lidi jsou přece jen opatrnější, ale to je přirozené.

My až tak nelustrujeme ty lidi, oni už bývají prověřeni krajským úřadem. Prostě když si sednou a funguje to, tak nám je v podstatě jedno, kdo to je.

Máte nějakou konkrétní zkušenost se špatnou hostitelskou rodinou? Která se musela například zrušit?

To ne, těch hostitelských rodin tu zase moc nebylo. Více těch přirozených, jako rodiče spolužáků nebo kuchařka ze školy a tak dále. A ty většinou i přirozeně vyprchaly. No a měly jsme hostitelku, která přešla v pěstounskou péči. Ale jinak těch hostitelských rodin moc nebylo, on je ten institut takový nejasný. Většinou, když už lidi někoho chtějí, tak do pěstounské péče.

Co by se tedy mělo zlepšit v systému hostitelské péče?

Víte, že teď jste mě zaskočila, nevím, co by tomu pomohlo. Nějaká větší osvěta.

A v legislativě?

Ano, to je pravda, tady to visí ve vzduchu. Pokud jde o legislativu, tak to tam není, tady se mluví o tom, že může být hostitelská péče, ale když už se lidi zeptají, co to znamená, co to obnáší, co musím splňovat, tak já to vlastně konkrétně nevím. A když se to poprvé objevilo, tak jsme se obraceli na krajský úřad a oni taky moc nevěděli. Vím, že si tam k tomu vytvářeli nějakou metodiku, ale to se tak chytalo ze vzduchu. Takže ano, určitě ta legislativa, mělo by být někde sepsané, co ti lidi mají splňovat.

Také by mě ještě zajímalo, na co by si hostitelé měli dát pozor ze strany dětí. Co od nich čekat, může být třeba dítě, které tu rodinu bude jen využívat, aby mu nakupovali dárky?

Ano, to by se mohlo lehce stát. Začala bych tedy tím, že tady jsou děti dobře materiálně zajištěny, protože jsou různé akce, například kolem Vánoc. Naše děti, nemůžeme jim to mít za zlé, tak jsme si je vychovali v poslední době, jsou zvyklé přijímat dost materiální věci a i když jim vysvětlujeme, že to je nadstandard, že si mají těch věcí vážit, tak je to těžké. Oni to dostanou a basta. Takže když chodí do hostitelských nebo i do pěstounských rodin, tak my jim vždycky říkáme - nehleďte to, co máte tady, budete mít méně věcí, protože ta rodina na to nebude mít takové příjmy, spíš se soustřeďte na to, co Vám dají dalšího, co s nimi zažijete. Děti na to kývnou: „Ano o tom to je.“ Ale stejně potom přijdou do rodiny a chtěly by to a to. Ti lidé by jim chtěli vyhovět, tak jim to koupí. Hostitelské rodiny bych tedy upozorňovala na to, aby jim poskytovaly spíše zážitky, než hmotné věci, protože na to se rychle zvyká a co by jim pak měli nabídnout. Oni si v dobré vůli řeknou: „Jo tak oni to chtějí, v tom domově to asi nemají, tak jim to koupíme, vezmeme je do McDonaldu, do cukrárny.“ Já bych je spíše

vzala do parku zaběhat, nebo udělat oheň v lese, prostě zážitky. Na to upozorňujeme i hostitelské rodiny i pěstouny.

Když si to tedy celé shrneme, jaké vidíte pozitiva a negativa hostitelské péče?

Pozitivní je určitě to, že děti, které nemají možnost nikam chodit a je jim líto, že ostatní chodí, i když ty jejich rodiny jsou tedy všelijaké, ale je to něco, co vybočí tady z toho, že nejsou pořád tady, mají nějakou šanci se dostat někam jinam. Už to že nemusejí jít večer spát v tolik hodin a v tolik. A to, že je to tam trošku jiné, je pro ně zážitek. Takže určitě je to velké plus, že děti můžou jít někam od nás, tady z tohoto prostředí, že vidí, jak funguje normální rodina: že se má zhasínat, musí se zastavovat voda, protože to všechno stojí peníze, že když se někam jede, zaplatí se jízdenka. Oni to vidí i tady u nás, ale tady si to tety nechají proplácet od paní účetní, doma to tak nefunguje a to ony musejí poznat.

No a ty negativa třeba v tom, že to může krachnout, když rodina zjistí, že to dělat nechce, že takhle si to nepředstavovala, ale to dítě by naopak chodit chtělo. Ale to se nám nestalo, to jen tak hypoteticky. To by pak ta škoda na duši dítěte byla asi velká. Já osobně bych ale viděla spíš ty pozitiva, akorát že je těžko vysvětlit některým zájemcům o hostitelskou péči, že opravdu by to u některých dětí nedělalo dobrotu. U těch co víme, že přišli z prostředí, kde moje a tvoje se moc nerozlišuje, tak tam bychom měli obavy je pustit do hostitelské rodiny, protože ty děti to tak neberou: „no my jsme si to půjčily“, tím nechci říct, že by všechny naše děti něco braly, ale pokud mám nějaké dítě, které nikam nechodí, ale je u něho takové nebezpečí, tak tam bych to nedoporučovala. Ale to už jsem se zapletla. Prostě pozitivní je, že děti mají kam chodit. Negativa, že by se to mohlo nepovést.

Na závěr bych se Vás zeptala, jestli byste si vy osobně byla ochotna vzít dítě do hostitelské péče.

Asi ne, protože já bych ho nechtěla jen na takové to půjčení a vrácení a na pěstounskou péči nejsem dost statečná. Takže asi ne, protože tam zákonitě musí vzniknout citové pouto. V tomhle tom těžce nesu i profesionální pěstouny, kdy si ty děti navyknu a pak musí pryč. Měli jsme tady slečnu, která byla u profesionálních pěstounů, navázala se na tu paní, ta jí slíbila, že budou v kontaktu, ale v kontaktu nejsou. Nemůžu to zazlívat té paní, protože určitě dostala další děti do pěstounky, ale to citové pouto tam muselo vzniknout.

Já bych tedy do toho nešla, protože já bych k tomu člověku přirostla.

Vychovatelka

Nejprve bych se Vás ráda zeptala, jestli jste se vy konkrétně s hostitelskou péčí setkala, zda jste v domově v době kdy zde probíhala, pracovala?

Ano, pracovala jsem zde.

A jaký je podle Vás názor na kontrolu žadatelů, jak to probíhalo, bylo to dostatečné?

No těžko říct, já do toho až tak nevidím, na kolik je ta rodina prošetřovaná. Co vím, tak si zjišťují podmínky, ve kterých bydlí, a jaké mají zázemí, zda pracují. Pak u nich absolvují návštěvu, aby viděli, zda to dítě má podmínky k tomu tam být. Samozřejmě zjišťují si jejich poměry vůči sobě, vůči rodině a vůči okolí. Což si myslím, že stačí v případě toho, že ta rodina je jakýmsi způsobem monitorovaná. To znamená, že dělají namátkové kontroly. Ne že se ohlásí, ale prostě přijde v době, kdy tam to dítě je.

A opravdu to tak v praxi funguje, bez ohlášení?

No myslím si, že ne, ale mělo by to větší efekt, protože takhle ta rodina pokud tam něco nefunguje tak jak by mělo, je schopná to zamaskovat. Ze zkušeností víme, že dítě je natolik zpracováno, že tvrdilo, že všechno je v pořádku a po určité době se odmítlo vrátit ze školy domů a bylo zjištěno týráni.

To bylo ale asi u pěstounské rodiny, nebo ne?

Ano, ale není řečeno, že se to nemůže stát i v hostitelské rodině, protože oni si berou děti třeba na víkend a my nikdy nevíme, co během toho pátku, soboty a neděle, nebo když byl prodloužený víkend, například Velikonoční prázdniny - středa, čtvrtek, pátek, sobota a neděle, to máte hned pět dní, co se v té rodině děje. Někdy děti za cenu toho, že mohou opustit zařízení, že je někdo, kdo si je vezme, někdo kdo jim aspoň částečně nabídne něco víc, jsou schopny tolerovat i to, že jim občas někdo nějakým způsobem ublíží. Ten hostitel může být fajn, ale může to být cholerik, který nesnese odpor nebo odmítání dítěte. Dítě něco provede a on je schopen ho potrestat úplně neadekvátně tím, že dítě například dostane výprask. Ale jinak se k tomu dítěti třeba chová slušně.

Proto by měla probíhat i návštěva dítěte mimo rodinu a zjistit jak to tam funguje, jestli se mu tam líbí. Protože když je samo, tak se více svěří, než když vedle něj stojí ti lidé. A třeba i ta kontrola lidí z okolí je dobrá. Ale to je dvousečné - můžu mít spory se sousedy, takže ti sousedi mě chtějí poškodit, chtějí se pomstít a tak navykládají, že jsou takoví a makoví, že si

nezaslouží, aby tam měli toto dítě. Je to strašně složité. Vždycky je to o tom, jak se to dítě projevuje a vždy to vyjde najevo potom, jestli je dítě spokojené nebo není.

Nicméně si myslím, že hostitelská péče je dobrá věc, protože spousta dětí se přes hostitelskou péči dostalo do pěstounské péče a našlo novou rodinu. Nebo našly novou babičku s dědečkem. To se nám taky stalo, že získaly část jiné rodiny, které jsou běžné v klasické rodině. Takže si myslím, že je to fajn, ale na druhou stranu je to také dvojsečné, protože se může stát, že to dítě si vytvoří tak silný vztah a silné pouto k té hostitelské rodině, že chce více a pak začne tlačit tu rodinu k tomu, aby si ho brávala častěji, nebo aby si ho vzala napořád. Pak dochází k tomu, že ta rodina toho není schopná, protože to takhle necítí, nebo k tomu nemá podmínky. Nebo prostě jen není ochotná, takhle ji to vyhovuje, občas si to dítě v uvozovkách půjčít, tak jako si dítě půjčují babičky a pak ho vrátí, což je normální. No a potom to občas končí tím, že rodina ukončí hostitelskou péči a děti samozřejmě hodně trpí. Dítě pak ztrácí iluze a trpí, protože má nějakou naději a pak jdou ty jeho naděje vniveč. A svým způsobem to je jízva na srdíčku a může i zatrpknout a už nechce jít třeba k nikomu.

A máte přímo zkušenosti z praxe s těmito negativními jevy?

Ano, taky se nám staly. Právě to, co teď říkám, že to neunesli a to dítě chtělo víc, proto ukončili hostitelskou péči a už to dítě nechtěli. Také se stalo, že ten vztah tam nevznikl, že třeba do budoucna chtěli pěstounku, řešili to nejprve hostitelskou péči, je to samozřejmě jednodušší, než hned pěstounská péče, a došlo k tomu, že tam ten vztah nenaskočil, že tam ty sympatie, to souznění nenastalo a bylo to ukončeno. Jak se říká, nepadli si do oka.

Ale stalo se, že přišli, vybrali si a fungovalo to až do dospělosti, než to dítě odešlo z domova.

Jak probíhá spolupráce hostitelských rodin a dětského domova. Určitě to zasahuje do chodu domova, když to dítě někam jde, pak se zase vrátí, jak na to jako vychovatel pohlížíte? Snažili se ty rodiny komunikovat s Vámi, aby mu třeba nedávali odměnu, když to dítě v domově zrovna zlobí, nebo spíš naopak?

To jo, to musím říct, že ano. Jednak se snažili oni, ale hlavně se také snažíme my, právě z toho důvodu aby to nějakým způsobem nenarušovalo výchovu a styl na co je dítě zvyklé tady. Snažíme se, aby ten jejich přístup nebyl příliš odlišný od toho, na co je to dítě zvyklé. Takže ano, spolupráce funguje. Samozřejmě se snažíme hostitelům vysvětlit zlozvyky dětí, nebo jejich návyky, co mají rády a co nemají, čeho by se měli vyvarovat a na co by si u těch dětí měli dávat pozor. Protože ať chceme nebo nechceme, ty děti přišly z nějakého

patologického prostředí a nesou si v sobě negativum té rodiny, ze které přišly, z které byly odebrány. Samozřejmě tohle občas vyjde na povrch a může se to nejvíce projevit u cizích lidí. Zkoušejí, co si můžou dovolit. Občas někde něco vzali, půjčili si, protože se jim to líbilo. To se nám také stalo, že se dítě vrátilo z hostitelské návštěvy a v kapse mělo figurku z něčeho. Přestože mu to bylo nabídnuto, mohl si to vzít, tak i přesto to odcizil. Pak se na to přišlo, samozřejmě jsme to řešili, ale potom už to bylo takové zvláštní, protože hostitelé už měli strach dítě sebou někam vzít, aby se to neopakovalo. Tohle je občas problém. Takže ano, spolupráce je určitě důležitá, i oni se snaží zjistit, jaké to dítě je. Ale jsou situace, kdy zjistí, že dítě je úplně jiné než jak se zrovna tady projevuje.

Nebo v prvních chvílích, kdy se snaží...

Přesně tak.

Od kolika let si myslíte, že je vhodná hostitelská péče? Nebo jaké by to dítě mělo být?

To je těžké. Já si myslím, že všechny děti by měly mít šanci získat novou rodinu, nebo aspoň nějakou blízkou osobu, která mu třeba nahradí část rodiny. Zvláště do budoucna, když potom odsud odejde a je úplně samo, když nemá svou původní rodinu. Takže já si myslím, že každé dítě.

Takže nezávislé na věku? I malé děti, které to třeba úplně nechápu, že se musejí vrátit?

No měli jsme třeba pětiletou holčičku v hostitelské rodině s tím, že by do budoucna šla do péstounské péče, ale to bylo spíše ve hvězdách, jestli tam půjde, nebylo to jasné. Spíše chtěli jen někomu pomoci, protože byli sami a nebyl v tom problém. Ale ano u těch menších dětí je samozřejmě větší riziko, že si vytvoří pouto silnější než ti starší, ale není to pravidlem. Ti starší to možná daleko intenzivněji vnímají a cítí a chtějí tu rodinu více, než to menší dítě. Protože malé dítě si velmi rychle zvykne a rychle zapomíná, zvláště když i to druhé je dobré. Má se dobře, nestrádá. Velice rychle zapomene, že někde jinde se mělo fajn, když tam se má taky fajn. Kdežto starší dítě, už třeba dospívající, nebo deset, jedenáct a víc let už to vnímá úplně jinak. Už ví, že rodinu nemá a asi nikdy tu vlastní mít nebude, o to více touží po té náhradní.

A co žadatelé? Jací by měli být? Kdy byste si řekla, že jim byste to dítě raději nedala?

No tak na první pohled to určitě nepoznáte. Tak samozřejmě jsou zde sympatie, někdo vám je sympatický od pohledu, někdo třeba ne, ale to záleží jaký je ten člověk uvnitř. Někdo má na povrchu tvrdou slupku, ale může to být skvělý člověk. Takhle se to dá těžko říct.

A kdyby to čistě teoreticky všechno šlo zjistit, jaký by měl podle Vás žadatel být?

Samozřejmě by měl mít rád děti. Neměl by to brát jako příjem, jako výdělek. Pokud někdo jde za tím a ptá se, kolik za to bude, tak to si myslím, že to není ten pravý člověk, který by měl dostat dítě do péče. Protože pokud chci někomu pomoci a chci mu dát lásku a péči, tak to samozřejmě něco stojí, ale nemůžu kalkulovat s tím, kolik dostanu nebo jestli něco dostanu. Žadatel by měl být nezištný a empatický, to znamená, že by se měl umět vcítit do toho dítěte, pochopit že dítě není robot, že má také své stinné a slabé stránky, čili by měl být i trpělivý a tolerantní.

A věk žadatele? Měl by být mezi žadatelem a dítětem určitý věkový rozdíl?

Tohle bych vůbec neřešila, protože ty děti klidně můžou získat babičku s dědečkem, takže to klidně mohou být lidé ve středním věku i starší. Měli jsme tady lidi, kteří měli kolem padesáti a chtěli mít vnoučata.

A opak? Příliš mladí hostitelé a například dítě v pubertě?

To asi ne, i když jsou sourozenci, kteří si vzali do péče své mladší bratry a sestry, ale tam je to o něčem jiném. Ale pokud ten člověk je bezúhonný a má vztah k dětem tak asi jo. Pokud to tedy není žádný lehkovážný mladík nebo děvče, které se někde fláká, popíjí někde do rána a pak si chce vzít patnáctiletého pubertáka na výlet, tak to bych asi váhala, protože nemám jistotu, že s ním nepůjde někam do hospody a nebude ho tam nalívat.

Já se ptám hlavně proto, že mám sama kluka, kterému je už 16 let v hostitelské péči a vím, že někteří lidé to nedokážou pochopit, protože je mezi námi malý věkový rozdíl, ptají se především na to, jestli mám vůbec respekt.

Aha ano, kvůli respektu. Ale to nemá s věkem nic společného. Protože můžete mít třicet nebo i čtyřicet a respekt nezískáte. Je to o tom člověku, o tom jak vystupuje, jak je empatický, jak se dokáže vcítit, jak s tím člověkem jedná a jaké má zásady. Pokud si za něčím stojí a je prostě zásadový, že s ním nemůžete manipulovat jako s hadrovým panákem, tak si tu autoritu získá, ať je mu dvacet nebo třicet.

U nás je to více zaměřeno na partu kamarádů než konkrétně na rodinu.

To je taky úžasná věc, protože ten dotyčný mladý člověk poznal nějakou společnost, poznal nějakou sociální skupinu, ve které fungoval a jinou společnost neznal. Jestliže je tedy někdo schopný mu nabídnout jinou společnost, jiný pohled na život, jiné hodnoty a zásady a přitom se dotyčný může bavit, tak je to úžasné. Protože zjistí, že existuje něco jiného, hezkého a stojí to za to.

Tady nejde jen o to, že si hostitelská rodina, jako zralá rodina nebo zralý pár, si vezme dítě do hostitelské péče, ale je to i o těch babičkách a dědečcích, o tom, že to dítě pozná i tu starší generaci a soužití s ní - respekt a úctu. Zároveň ale hostitelská péče mladých lidí, kteří nabídnou mladistvým a dospívajícím jiný pohled na život a dávají jim minuty je taky úžasná a záslužná. Pomáhá těm lidem začlenit se do společnosti po té druhé stránce, ne jen ze strany patologie, trestné činnosti, alkoholu a drog. Vidí, že existuje i druhá stránka, jak můžou žít plnohodnotně a hezky - sportovat, poznávat kulturu, historii nebo cestovat. Takže pokud ti mladí lidé jsou zralí a jsou schopni mít u těch mladých autoritu, tak můžou být starší třeba jen o 4 roky, proč ne, já s tím plně souhlasím.

Jak reagují děti na to, že mají šanci získat hostitelskou rodinu a naopak děti které ji nemají na ně? Závídí si?

Závist asi ne. Ty děti mají třeba svoje rodiny a touží se vrátit tam. Pořád si myslí, že se to změní a mamka nebo tatka si je vezme. Když se pak nějaké dítě dostane do hostitelské rodiny a má možnost odsud jezdit, je nadšené a má zážitky, tak samozřejmě některé děti také zatouží mít to samé a ptají se, zda by také nemohli a jestli by se někdo nenašel. Ale že by záviděly, nebo to těm dětem dávaly najevo to ne. Ony třeba řeknou: „jo, ty se máš, ty máš kam jít“, projeví přání, že by chtěli taky, ale spíše tam přetrvává to, že chtějí do své rodiny. No a pak jsou děti, které nechtějí, nechtějí žádnou pěstounku, žádné cizí lidi, nemají zájem ani o hostitelskou rodinu. Ti jsou zaměřeni opravdu jen na to, že se jednou maminka objeví ve dveřích a vezme si je domů.

Když se ty děti pak vrací z pobytu u hostitelské rodiny zpět na domov, jsou v něčem jiném? Rozhozené, rozdováděné a tak podobně?

Někdy ano, ale většinou ta negativní stránka je, když se vrací ne z hostitelské, ale ze své rodiny. Z té hostitelské strany je to spíše pozitivní - jsou veselí, nadšení, že bylo fajn. Občas

bývají trošku divočejší nebo naopak smutní, protože by tam chtěli ještě zůstat, ale ony vědí, že zase příště někam půjdou, a proto jsou natěšeni na další setkání. Nemyslím si, že by to extrémně ovlivňovalo jejich styl života nebo režim v domově.

Možná jen u těch dětí, které by v hostitelské rodině chtěly zůstat napořád, se pak projevuje například smutek z toho, že jsou zase zpátky a že by tam chtěly zůstat. Pokud to ty děti začnou brát takhle, tak pak se to projevuje v takovém tom uzavření se do sebe a nekomunikováním.

Setkala jste se za svou praxi s dítětem, u kterého by to bylo právě naopak, a bral by hostitelskou rodinu spíše povrchně? Využíval ji pouze kvůli darům a možnosti odejít pryč?

To víte, že jo. Spousta dětí se tak chová. Většinou ani ony tu lásku nezažily. Jsou zde děti, které jsou citově oploštělé a jdou pouze za tou ziskovostí a tím materiálním prospěchem.

Myslíte, že v to pak v té rodině hrají? Nebo to pozná i rodina, že jde pouze o „materiální lásku“?

Těžko říct, někdy si myslím, že to poznají, ale někdy jsou děti tak mazané, že ne. Dokážou to korigovat a chovat se účelově. Ale někdy to ta rodina poznat musí, nejde to donekonečna hrát. Většinou to vyjde najevo, když po něm chtějí, aby dodržoval nějaká pravidla, a dítě to nechce. No a pak se to projeví. Ale bohužel ty za to děti vesměs nemohou, protože přišly z takového prostředí a nic jiného ani neznají. To se pak horko těžko napravuje.

Nakonec bych se Vás ráda zeptala, zda byste si byla ochotna vzít dítě do hostitelské péče?

Nevím, ale asi ano, protože od dětství jsem s dětmi jezdila a pracovala jsem s nimi v kroužcích. Vždycky jsem chtěla pracovat v domově a toužila jsem, že si je všechny vezmu na farmu, že jim dám rodinu a zázemí. Chtěla jsem to, i když jsem ty informace, co teď mám, neměla a nevěděla jsem, co to obnáší, takže asi ano. Brávala jsem si i kdysi dvě děvčata odsud do hostitelské péče, měla jsem to domluvené se sociálním odborem. Ke svým třem dětem jsem brávala ještě ty dvě slečny. Takže se mnou jezdily na tábory, na chatu a k rodině. Takže ano, protože jsem to dělala i kdysi, když jsem ještě studovala a dělala jsem zde dobrovolně.

Příloha č. 5

Ukázky některých prepisů rozhovorů s hostitelskými rodinami

Hostitelská rodina č. 1

Jak dlouho už jste hostitelkou?

2,5 let

A jak staré máte dítě v hostitelské péči?

Aktuálně 16 let, dívka

Kolik dětí už jste měla v HR? A proč některé už nemíváte?

Celkem 3. Nyní budeme mít novou dívku (společně s tou co teď máme). První dívka k nám chodila rok a poté hostitelská péče skončila z důvodu jejího návratu zpět domů k rodině (která si již pokračování hostitelské péče nepřála, ačkoli jim byla tato možnost nabídnuta).

Poté jsme měli další dívku, cca 3 měsíce. Ta se dobrovolně rozhodla, že k nám již chodit nebude - jejím důvodem byla preference jiného způsobu trávení volného času

A nyní máme asi půl roku zase holku. V nejbližší době hostitelskou péči s ní ukončit nehodláme - my ani ona. Ba naopak. Snažíme se vídat co možná nejčastěji.

A máte i nějaké své děti?

Ne, své děti s manželem zatím nemáme. Je mi 27 let, manželovi 32 let.

A hostitelskou péči vykonáváte oba nebo je to pouze Vaše aktivita?

Oba

Znají děti i ostatní členy rodiny nebo jen Vás a manžela?

Jen mě a manžela.

Naše rodina ani neví, že podobnou aktivitu máme. Sami se s rodinou stýkáme jen velmi omezeně.

Jak jste se dostali k hostitelské péči?

Napadlo mě to v období studia na VŠ. Mám vystudovaný sociální management, což je obor kombinující ekonomické a humanitní vzdělání. Teoreticky bych sama mohla v dětském domově pracovat, i když ta má kvalifikace je dost na hraně - některé instituce ji uznávají, jiné ne .

A tak jsem se začala již při škole o tuto možnost aktivně zajímat. V rámci rodiny jsem se setkala s totálním nepochopením, a tak jsem to s nimi již dále neprobírala a šla vlastní cestou. Ihned po svatbě jsme s manželem začali zjišťovat reálné možnosti. A na internetových stránkách dětského domova (dále DD) jsme narazili na krátký článek o hostitelské péči.

A tak jsme kontaktovali paní ředitelku, přišli na pohovor a dohodli se na hostitelské péči.

S lidmi, kteří vůbec netuší, že nějaká možnost hostitelské péče existuje, se setkávám dnes a denně .

Lidé vůbec nemají ponětí, jak to v DD funguje.

První rok jsme o tom s manželem nikde nemluvili, další rok jsme se snažili být k okolí otevření a mluvit o tom, že působíme jako hostitelé. Po vlně nepochopení to již opět nikde neříkáme. Klasická první reakce je „a proč to jako děláte? chcete adoptovat?“

Zajímalo by mě, jaký byl proces toho, než jste se stala oficiální hostitelkou?

Postup byl následující: Napsala jsem email do DD, sjednali jsem si schůzku s ředitelkou, povídali jsme si s ní v kanceláři asi 20 minut o počasí a dalších naprosto nesmyslných věcech, které s hostitelskou péčí nijak nesouvisely, ukázala nám fotku dívky, domluvili jsme si termín první návštěvy v prostorách DD, sešli jsem se s ní, další termín jsme si ji již vzali na celodenní propustku. Toť vše. Žádná sociálka, žádná kontrola. V DD po nás nechtěli vůbec nic - občanky, výpisy z RT, prostě nic.

Komunikace od té doby takřka nulová - komunikuji jen s vychovateli ohledně propustek a řešíme jen to nejnnutnější.

Ale to jste si je nebrali na noc že?

Ne, na noc jsme si jí nebrali. Bylo to v plánu, tehdy jsme bydleli v bytě 3+1, a tak jsme ji chtěli vyhradit jeden pokoj na víkendové návštěvy, který jsme stejně na nic neměli. Ale než se to stačilo dohodnout, odešla zpět do rodinného prostředí.

Ted' právě také řešíme vícedenní výlet s novou dívkou a zatím čekám na pokyny od sociální pracovnice. Zatím nám ředitelka dala předběžný souhlas, že by to neměl být problém. Více budeme řešit v následujících dnech se sociální pracovnící. Jsem sama zvědavá, jestli k nám přijde kontrola z OSPODu.

Co se týče teda té spolupráce s dětským domovem, tak komunikujete hlavně s vychovatelkami?

Ano, ale pokud je nějaký problém, tak volám vždy hned ředitelce. Ona to sice asi nerada řeší, ale vždy se obracím přímo na ni.

A už jste nějaký problém museli řešit?

Řešili jsem, ale vždy až na můj podnět. Kontaktovala jsem DD, kdy jsme byla z jejího přístupu dost zmatená a nevěděla jsem, jak se k tomu postavit. Ona nám vykládala pohádky a já se to snažila nijak nekomentovat, ale bylo mi jasné, že si vymýšlí. Neměla jsem však žádné informace o její situaci, a tak jsem kontaktovala DD a sjednala si schůzku se sociální pracovnící, která mi o její situaci prozradila něco více. Poté jsem před pár dny telefonicky kontaktovala ředitelku, a to ve chvíli, kdy se na nás tato dívka po roce obrátila a žádala o schůzku. Měla doma s maminkou velké problémy, a tak nás prosila o pomoc. Nevěděla jsem, co v té chvíli mohu a nemohu udělat, a tak jsem kontaktovala ředitelku. Jinak s DD v kontaktu prakticky nejsem. Řešíme jen propustky

A nějaké větší problémy s holkama byly?

Nebyly, nikdy. I když nám to v domově moc nechtějí věřit. My ten den s nimi vždy nastavíme tak, že tam ani moc důvodů pro konflikty nevzniká. Máme s nimi kamarádský vztah, nehrajeme si na dospělé, nepoučujeme je. Nic jim nepřikazujeme, nezakazujeme. Na nic z jejich soukromí se nevyptáváme. Jen co nám samy řeknou. A pokud už se rozpovídají, velice obezřetně vážíme veškeré své komentáře k danému tématu. Nevnucujeme jim své stanovisko, postoje ani názory. Jen ukazujeme alternativu.

Neměla jste strach z té zodpovědnosti, když jste do toho šla?

Neměla. Já i manžel jsme v tom od začátku měli jasno. Připadalo nám to jako smysluplné využití volného času. A chtěli jsme ten den vždy nastavit tak, aby v něm bylo všem dobře. Žádné přehnané nároky, očekávání a spásitelské komplexy. Nic si tím nedokazujeme. Jen společně trávíme volný čas. Navíc s manželem máme v úmyslu do budoucna fungovat v rámci pěstounské péče - ale to až později, jakmile budeme mít vlastní dítě.

A co city? Berete to spíše profesionálně, nebo je to hodně osobní?

Bereme to tak trochu jako trénink - abychom si ověřili, zda jsme schopni zdravého a střízlivého způsobu fungování s dětmi z DD. A jestli to opravdu může fungovat tak, jak si představujeme, že by mohlo, když všemu necháváme volný průběh. A zatím to vypadá, že ano. Snažím se k tomu přistupovat zrale a dospěle. A hlavně mám vždy na paměti, kde je moje místo. V tomto je to pro mě asi největší trénink. Obecně mám problém, že si vše hodně беру, ale zde se snažím fungovat opravdu střízlivě. To znamená, že když jsme s holkama, mají naši plnou pozornost a jsme tu pro ně. Ale jakmile je odvezeme zpět do DD, už tu jejich situaci dále příliš nerozebíráme. Víme, že nám do toho nic není a stejně bychom ničemu nepomohli. Nekritizujeme jejich rodiče (ani v soukromí mezi sebou). Nemáme spasitelské komplexy ve smyslu, že bychom osnovali plány, jak jejich situaci převrátit naruby a vše "dát do pořádku". Tohle opravdu není v našich silách ani možnostech. A především nám to nepřísluší.

Holky s námi tráví čas zcela dobrovolně a od začátku jsou s tím srozuměny. Nic jim nevyčítáme, neděláme na nich nátlak. Jsme domluveni, že kdykoli s námi chtějí být, ozvou se. Když s námi být nechtějí, nic nám nemusí vysvětlovat. Prostě se neozvou. Nebo dají vědět, že teď se jim to nehodí.

A opět - nerozebíráme s manželem, proč to tak je, nezlobíme se na ně, nevyčítáme jim to...

Nenarušuje Vám to příliš Váš osobní život?

My nemáme žádný pravidelný rytmus. Žijeme tak nějak volně. Já se živím jako freelancer v oblasti online marketingu. Dělán sama na sebe, nemám žádnou pevnou pracovní dobu. Jen já, notebook a internetové připojení. Kdekoli a kdykoli se mi zrovna chce. Manžel pracuje jako security guard, takže má nepravidelné směny. Holky nám tedy nic nenarušují, to u nás ani není možné. Prostě když mají čas, dají nám vědět. A my si ten čas uděláme, je-li to jen trochu možné.

Hostitelská péče má pro nás jeden velký přínos, když jsem s nimi, máme volno i my. Já vypnu počítač, manžel si nic neplánuje. Nemyslíme na všední věci, nemluvíme o mé práci (kterou jinak stále nosím v hlavě). Zkrátka máme volný den a společně si ho užíváme. Pro holky je to možnost zažít něco jiného a pro nás taky.

Kdybyste měla někomu říct co je na HR pozitivního a co negativního, co by to bylo?

A jak hodnotíte ten systém HR?

Pro nás hostitelská péče znamená smysluplné trávení volného času. Sdílení volných chvil a zážitků s dětmi, které rády poznají něco nového a ocení vytržení z každodennosti, stejně, jako my.

Negativního na tom asi nic nevidím. Snad jen to, že ty děti si často prošly situacemi, které by neustála ani většina dospělých. A člověk musí uvažovat nad tím, jestli ho vyšší věk opravňuje hrát si na vyzrálejšího, když ty děti by mu kolikrát mohly o životě povědět více, než měl on sám doposud možnost zjistit. Chci tím říct, že to nutí k sebereflexi.

A jak hodnotím systém HR? Je to jeden velký chaos. Myslím si, že nikdo z DD přesně neví, co vlastně dělá, ale dělají to s úsměvem. Je znát, že to nemá žádný koncept, že vedení improvizuje. A můj upřímný subjektivní pocit z toho všeho je, že díky chybějící koncepci systému HP je mnohem snazší půjčit si na den dítě, než pejska z útulku. Je to drsné, ale takto to vnímám.

Já se snažím aktivně zapojovat i jako dobrovolník v neziskových organizacích a tam jsou tedy podmínky mnohem přísnější. Pohovory z psychologem, osobní údaje, výpisy z RT, reporty z každé aktivity konané s dětmi, supervize. A to člověk zdaleka nemá tolik prostoru jako při hostitelské péči

Hostitelská rodina č. 2

Jak dlouho jste byla hostitelskou rodinou?

Hostitelkou jsem byla přibližně necelý rok a pak jsem se stala konkrétnímu dítěti poručníkem (vyšší forma pěstounství) a tím jsem již jedenáct let.

Kolik dětí jste měla v hostitelské péči?

V hostitelské péči jsem měla pouze jedno dítě a nyní mám v předběžném opatření druhé roční dítko. Poručníkem jsem J. a tomu je 22 let. V předběžném opatření mám ročního klučínku S. a nyní budu podávat návrh k soudu na svěřeni dítěte do pěstounské péče.

Máte i své vlastní děti?

Vlastní děti mám čtyři. Dvacetidvouletou dceru, sedmnáctiletého syna, osmiletou a čtyřletou dceru.

Jaké byly názory okolí na to, že si berete domů dítě z dětského domova?

Co se týče okolí, tak názory se rozcházely. Jedni mi schvalovali, co dělám a druzí mi zase vymlouvali úplně vše. Ale u mě vyhrává vždy to, co cítím srdcem já sama a na okolí neberu až tolik zřetele.

Jak jste dostala k hostitelské péči?

Na J. mně upozornila má dcera. Chodili spolu totiž do jedné třídy, jelikož jsou oba stejně staří. J byl v té době silnější postavy a ostatní děti se mu posmívaly v tom, jak vypadá a že je pomalejší. Dcera se ho zastávala a vždy mi doma o tom vyprávěla. Jednou, když jsme jeli ze školy, mi řekla, abychom zajely do domova a zeptaly se, zda bychom si ho mohly brávat s sebou na výlety, na zahradu, na chatu atd. Co bychom pro to musely udělat. Tak jsme tedy jely. V té době jsem měla pouze 2 děti a s přítelem jsme měli pauzu. Žily jsme nějakou dobu od sebe. Takže všichni členové naší tehdejší malé rodiny souhlasili.

No, a když jsme dorazily do domova, zeptala jsem se tehdy paní vychovatelky, co pro to musíme udělat a ta nás odkázala rovnou za paní ředitelkou. Ta nám vysvětlila, co vše je třeba udělat. Bylo to pár návštěv v domově a seznamování se s J. venku a v domově pod dohledem vychovatelů. Podepsání pár papírů a bylo to. Pro J. jsme si jezdili každý víkend a prázdniny, aby s námi mohl trávit veškerý možný čas. No a po necelém roce poprosil paní vychovatelku, jestli by se nás nezeptala, zda si ho nemůžeme vzít domů na stálo, že by chtěl

u nás bydlet. A bylo rozhodnuto. Nikdo doma nezaváhal ani minutu a všichni jsme tehdy souhlasili s tím, že si o něj budeme žádat u soudu a staneme se mu tedy pěstouny. A to pak začalo papírování a šetření ve všech směrech. Opisy z trestního rejstříku, doptávání se mé doktorky, zda jsem zdravá a psychicky způsobilá, vyptávání se v okolí na mou osobu, návštěvy OSPODU. Jen tehdy jsem nemusela procházet tím půlročním procesem. A také tím, že jsem žádala o konkrétní dítě, které mělo rodiče zbaveno rodičovských práv, jsem se stala na základě soudního rozhodnutí poručníkem. A nejsem v databázi pěstounů.

Jak jste spolupracovala s dětským domovem?

S dětským domovem jsme vždy vycházeli dobře. Dokonce J. byl zvaný na různé akce i když už byl u nás svěřen do péče. Stále navštěvoval své "tety" a kamarády z domova i své brášky, s kterými byl a stále je i nyní v kontaktu. A v době, kdy jsem byla hostitelkou a brávali jsme si ho na víkendy a prázdniny, jsme vždy vše probírali s vychovateli. Když byl problém s chováním, tak jsme spolu drželi všichni tak, aby pochopil, že takhle se to nedělá. Ale u něj takový problém zas až tak nebyl, jelikož byl a je moc hodný člověk s obrovským srdcem. Občas to byla nějaká ta klukovina, ale to asi patří ke každému dítěti.

Změnila byste něco na systému hostitelských rodin?

Já nemohu posoudit jak to nyní s tou hostitelskou péčí je a jestli to stále funguje tak, jak tomu bylo před dvanácti lety. Ale když to vezmu čistě na svou zkušenost, asi bych neměnila nic. Myslím si, že jsme vše potřebné udělali, jak jsme měli. Ale je pravdou, že jsem také měla obrovské štěstí na dítě.

Jaká vidíte na hostitelské péči pozitiva a negativa?

Tak určitě pozitivum v hostitelské rodině vidím v tom, že se dítěti dostává část domova. Má možnost zjistit, jak to vlastně v běžných rodinách funguje. Získává různé zkušenosti. Cítí se být potřebným, milovaným. Aspoň já to tak cítím, protože jsem měla jen v hostitelské péči J. a toho mám nyní jako svého vlastního syna. Tak ho bereme všichni z rodiny i z našeho okolí. Proto ani nemůžu napsat nějaké negativum, jelikož nejsem žádný hostitelský profesionál.

Anotace

Jméno a příjmení	Lenka Pinkavová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Dominik Polínek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Hostitelská péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou v Olomouckém a Moravskoslezském kraji
Název v angličtině:	Host care for children ordered into institutional care in the Olomouc and Moravian-Silesian Region
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje hostitelské péči u dětí z dětských domovů v Moravskoslezském a Olomouckém kraji, především její pozitivní a negativní stránce. Teoretická část se zaměřuje na děti, které nemůžou vyrůstat se svými biologickými rodiči, zabývá se jejich zákonnou ochranou, popisuje jejich specifika a problémy, vymezuje základní instituty náhradní výchovy a definuje hostitelskou péči. Praktická část vychází z kvalitativního přístupu. Výzkumné šetření probíhalo pomocí rozhovorů a zjišťuje názory na hostitelskou péči u pracovníků dětského domova a hostitelských rodin.
Klíčová slova:	sociálně-právní ochrana dětí, náhradní výchova, ústavní péče, dítě s nařízenou ústavní výchovou, psychická deprivace, vztahová vazba, syndrom CAN, poruchy chování, hostitelská péče,
Anotace v angličtině:	This diploma thesis focuses on host care for children placed in orphanages across Moravian-Silesian region and Olomouc region with a focus on the host care's positives and negatives. Theoretical part looks at

	<p>children who cannot grow up with their parents. It focuses on their legal protection, describes specific problems, defines institutes of substitute care, and defines host care. Practical part is based on the results gained through qualitative research. The research is accomplished through interviews and it investigates orphanage staff's and host families' opinions on the host care.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>social and legal protection of children, substitute care, institutional care, child with ordered institutional care, psychological deprivation, relational bond, CAN syndrome, behavioural disorders, host care, Děti patří domů, z.s organization</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1 Kazuistiky dětí s nařízenou ústavní výchovou</p> <p>Příloha č. 2 Témata rozhovorů s pracovníky dětského domova</p> <p>Příloha č. 3 Témata rozhovorů s hostitelskými rodinami</p> <p>Příloha č. 4 Ukázky některých přepisů rozhovorů s pracovníky dětského domova</p> <p>Příloha č. 5 Ukázky některých přepisů rozhovorů s hostitelskými rodinami</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>75 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český jazyk</p>